

PAMÁTNÁ KNIHA

50 ROČNEJ JUBILEJNEJ SLÁVNOSTI
PODPORUJÚCEHO SPOLKU
KOŠICKÝCH KNÍHTLAČIAROV

1874 – 1924

A KOŠICEI KÖNYVNYOMDÁSZOK
SEGÉLYZŐEGYESÜLETE

50 ÉVES JUBILEUMI ÜNNEPÉLYÉNEK

EMLÉKKÖNYVE

PAMÁTNÁ KNIHA

50 ROČNEJ JUBILEJNEJ SLÁVNOSTI

PODPORUJÚCEHO SPOLKU

KOŠICKÝCH KNÍHTLAČIAROV

1874

1924

A KOŠICEI KÖNYVNYOMDÁSZOK

SEGÉLYZŐEGYESÜLETE

50 ÉVES JUBILEUMI ÜNNEPÉLYÉNEK

EMLÉKKÖNYVE

TLAČOU ŠTÁTNEJ KNÍHTLAČIARNE V KOŠICIACH.

Országos Széchényi Könyvtár

PREDMLUVA.

Akonáhle nás naši košickí kolegovia poverili sopiať tento pamätník, s plnou horlivosťou sme sa snažili, aby v ňom verne sa zobrazovala 50tiročná história nášho podpôrneho združenia.

S radostiplnou ambíciou chopili sme sa tejto práce, ktorú sťažovalo to, že neboly nám pri ruke dáta potrebné ku sopiašaniu. Z čiasti zo zápisníc, z čiasti z pamäti sa nám predsa podarilo sostiaviť a kolegom predložiť tento pamätník.

Veríme, že sme nášmu povereniu zadosť urobili, keď sme tento malý spisok kolegom predložili s tým, že ho preštudujú a súc jeho obsahom pohnutí, budú sa snažiť záujmy nášho združenia v budúcom 50tiročiu ďalej vyvinovať.

Redakčný výbor.

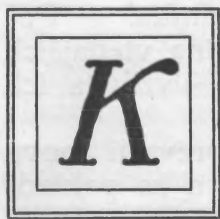
E L Ő S Z Ó.

Amidón košicei szaktársaink ezen emlékfűzet megírásával megbíztak bennünket minden igyekezetünkkel oda törekedtünk, hogy annak tartalma hűen tükröztesse vissza segélyzőegyesületünk 50 éves történelmét.

Örömmel telt ambícióval fogtunk hozzá a munkához, amelyet megnehezített az a körülmény, hogy a megírásához szükséges adatok nem állottak rendelkezésünkre. Részben jegyzőkönyvi adatok alapján részben pedig emlékezetből mégis sikerült azt összehoznunk s szaktársaink bírálata alá bocsájtanunk.

Úgy hisszük, megbízásunknak eleget tettünk, amikor ezen kis könyvecskét a kollégák elé terjesszük azzal, hogy azt áttanulmányozva, annak tartalmától áthatva, egyesületünk érdekeit a jövő 50 esztendejében tovább fejleszteni fognak igyekezni.

A szerkesztő-bizottság.

Korporácia košických kníhtlačiarskych pomocníkov už v novembri roku 1871 chopila sa myšlienky, založiť za účelom svojpomoci takú inštitúciu, ktorá s centrom „Košice“ dotiaľ izolovaných vtedy ešte hornouhorských odborníkov v jeden tábor by sústredila. Bol to kolega Ľudevít Benyai, ktorý túto vzrušenú ideu rozvzuchil a ktorý vrele, srdečne a s celou energiou svojej znalosti povzbudzoval svojho času košičanov k podporovaniu veci. Spolok, ktorý sa ustanovil v smysle návrhu základných stanov, schválených utvárajúcim valným zhromaždením na svätodušnú nedeľu v roku 1872 vydržiavaným, menoval sa: „Spolok košických kamen- a kníhtlačiarov“ — so sídlom Košice — a sústredil 11 severozápadných žúp bývalého Maďarska. Účelom jeho bolo so začiatku podporovať nemocných, kryť pohrebné trovy a poukazovať podpory pre pocestných, na ktoréžto prospešné úkoly vyrubil sa na členov týždenný príspevok v obnose 20 krajciarov, so zaviazanosťou, že člen len po polročnom poplatníctve mohol mať nárok na podporu.

Aj v druhých kníhtlačiarskych mestách okolia sa našli nežistne pracujúci prívrženci tejto vznikajúcej akcie dobročinnej. Muž takého vynikajúceho charakteru bol Julius Kaczander v Užhorode, ktorý usilovne povzbudzoval slabúchov organizačného hnutia a ktorý svojho času aj v prospech spolku budapeštianskeho neoceniteľne uplatňoval svoju všestrannú nadanosť.

Tieto činy apoštolské za krátku dobu však zkrachovali, lebo ministerstvo vnútra k schváleniu predostreté základné stanov — s vytknutím nesprávnosti krajskej organizácie — jednoducho odmietlo.

Členovia rozdelili sa na dva tábory: menšiu stranu tvorila skupina tých pevných, ktorí spolok stoj čo stoj — bárs aj pri modifikovaných stanovách základných — udržať sa snažili; na druhej strane ale väčšina malomyselných mala za to, aby aj tí odhodlaní sa zriekli spolku a s spolu nimi pokorovali.

Filip Ján Scharf, dočasný predseda, z tejto príčiny svolal na deň 14. mája 1874 nové valné zhromaždenie, ktoré väčšinou hlasov tento ešte len vznikajúci spolok rozpustilo.

Skupina ostávajúca v menšine nemohla sa uspokojiť s rozpustením spolku a započala novú prácu.

Prácu prítomnosti a budúcnosti skončila horlive ledva za dva mesiace. Základné stanov z roku 1872, ktoré teraz organizačné valné zhromaždenie na žiadosť vlády, názvom „Spolok košických kníhtlačiarov“ modifikovalo v ráz „miestny“, v júli roku 1874 predložené boli ministerstvu vnútra, ktoré tieto ešte v septembri tohože roku, opatrené schvaľujúcou závierkou vrátilo.

Jakub Ries, dočasný predseda po obdržaní schválených stanov hneď svolal valné zhromaždenie, na ktorom bol zvolený jednohlasne za predsedu, Alexander Nagy za pokladníka, Ľudevít Plessel za kontrolóra a Karol Ányos za zapisovateľa a kde hneď aj stanovený bol výbor z členov: Ferdinanda Dorstensteina, Ľudevíta Riesa a Viktora Rosu.

Spolok cez to, že zo svojho názvu kamenotlačiarov vyobcoval zásadne predsa prijal týchto za členov. Toto čudné zariadenie malo však za následok stále spory, ktoré v spolkovom živote len vystúpením kamenotlačiarov prestaly: tak na príklad vo valnom shromaždení v roku 1875 stal sa ten dosť podivuhodný prípad, že spolok kníhtlačiarov zvolil si za predstaveného kamenotlačiaru: pod predsedníctvom Richarda Grepp-a, Viléma Kann-a za pokladníka. — Poznomenáva sa, že títo dvaja členovia boli čistí Nemci, ako aj väčšina vtedajších kníhtlačiarov košických, ktorí — možná, že len z nevedomosti — vždy s ich „národnosťou“ chceli sa reprezentovať.

V januári roku 1876 na mimoriadnom valnom shromaždení prevzali znovu kníhtlačiari správu spolku: za predsedu vyvolili Ľudevíta Ries-a a za pokladníka Františka Zottera. — Ale nesváre, trvajúce od jestvovania spolku, zápasy za hodnosťami — ktoré vzhľadom na to, že boli spojené s kontrolou nad hospodárskymi a morálnymi vecmi spolku, neboly k opovrhnutiu — týchto tiež nezachovali v ich postavení. — Ešte pred koncom roku prichádza Ferdinand Dorstenstein ako predseda, Alexander Nağy ako pokladník a Julius Scholtz čo kontrolor medzi činovníkov spolku.

Mimoriadne valné shromaždenie, vydržiavané v novembri roku 1876 Dorstensteina pozbavilo predsedníctva a na miesto neho zvolilo za predsedu Vendelína Vykopala, ktorý ako pedantný človek milého sebadržania si okúzlil úplne svoj kruh a zamedziac časté nesváre zdomácnil medzi členmi trvalé dorozumenie a vzájomnú úctu: tedy tak rečeno pripravil členov na tie vážne kroky, ktoré spolkovému životu nový smer ukazujú, smer, ktorý je najradikálnejšou vymoženosťou veku, „robotníci spojte sa!“

Vendelín Vykopal v júni roku 1878 odvolávajúc sa na jeho starobu, zaďakoval z predsedníctva a na miesto seba odporúčal Viktora Rosu, hovoriac: „Teraz je do predsedníckej stolice taký muž potrebný, ktorý je mladý a usilovný, u Viktora Rosu okrem týchto šlachetných vlastností nájdeme ešte aj cnosti lásky, múdrosti a spraviedlnosti.“

Valné shromaždenie na toto úprimné odporúčanie vyvolilo Viktora Rosu za predsedu a spolok pod jeho vedením, držiac sa vždy na úrovni postupných nárokov — bárs aj nedôstojná lahostajnosť vonkovských odborníkov-súdruhov za dlhý čas urážlive účinkovala na košičanov — je vstave sa dnes preukázať takým morálnym a hmotným úspechom, ktorý onej malej skupine priekopníkov pred kníhtlačiarimi nového veku vždy len na pochvalu môže slúžiť.

Toto valné shromaždenie, zbudiac znovu a hlasite myšlienku „krajskej“ organizácie, poverilo predsedu Viktora Rosu s modifikovaním základných stanov v tomto smysle, ako aj vzťahom na viaceré vetve podpor; ťažkú úlohu túto horlivý predseda vykonal ešte dňa 27. novembra tohože roku a nové základné stanovy zase byly predostreté ministerstvu vnútra, odkiaľ vo februári roku 1879 po schválení — bez poznámky — vrátené byly.

Shromaždenie, ktorého sa miestni členovia v plnom počte zúčastnili a na ktorom Filip Ľudevít Klein zastupoval Prešov, konalo sa dňa 29. mája v roku 1879; na tomto vynieslo sa usnesenie, aby vonkovskí kolegovia obežníkom sa vyzvali k bezodkladnému zápisu do spolku a to v ich vlastnom ako aj spoločnom záujme.

Tu prečítal predseda Viktor Rosa základné stanovy spolku, schválené ministrom, v smysle ktorých mesto Košice je ústredím krajského sdruženia kníh-

tlačiarov, členmi ktorého sa môžu stať kolegovia, zamestnaní v mestách župy Abaujskej, Beregskej, Boršodskej, Gemerskej, Liptovskej, Oravskej, Spišskej, Šarišskej, Turňanskej, Užskej a Zemplínskej s podmienkou, že súčasne nebudú mať nároky na podporu v iných spolkoch kníhtlačiarskych.

V smysle §-u 3. vzájomnosť s druhými spolkami len v tom páde má miesta, keď tieto nasledovať budú smer košického spolku a poskytujú tie isté výhody, vzťahujúce sa na odpustenie zápisného, v prípade nemoci na rýchly poukaz podpory, na započítanie poplatníckej doby do vdovskej a sirotskej pokladnice a na peňažnú podporu pre pocestných.

Ohľadom príspevkov § 5. obsahoval nasledovné ustanovenia: Členovia složia týždenne v sobotu sročné príspevky dodatočne u pokladníka dotyčného závodu, výška príspevku bude ustálená valným shromaždením. — Príspevok je ustálený teraz na 30 krajciarov, z čoho nemocenskej pokladnici pripadne 15 kr., pre pokladnicu invalidov, vdovskú a sirotskú 5 kr. a pre pokladnicu nezamestnaných a pocestných 10 kr. — Pokladnice majú zvláštne fondy a účtuje každá oddelene. — Majitelia kníhtlačiarni a tí členovia, ktorí sú v inom zamestnaní, svoje príspevky platia u hlavného pokladníka. Nemocenskej podpory poukázal spolok pri šesťtýždňovom nepretržitom poplatníctve, počítanom od dňa zápisu, týždenných 6 zl. 30 kr., pohrebný náklad ustálený bol na 40 zl., invalidna podpora činila týždenných 3 zl., vdovské odstupné 50 zl. a podpora sirôt do 14 rokov ustálená bola na mesačných 4 zl.; podpora v nezamestnanosti určená bola v obnose týždenných 4 zl., závisiac od pozmeňujúceho usnesenia valného shromaždenia — Na podporu v nezamestnanosti oprávnení pocestní mohli dostať po týždňovej nezamestnanosti 10 zl., po dvojtýždňovej 8 zl. a po uplynutí tretieho týždňa bez práce 6 zl. ako podporu na odcestovanie.

Členovia tých spolkov, ktoré s košickým v pomere vzájomnosti boli, dostávali v Košiciach po štyrtýždňovej vandrovke 30 kr., po šesťtýždňovej až do trojmesačnej 1 zl. 20 kr. a po vyššej dobe vandrovky 1 zl. 60 kr. čo podpory pre pricestujúcich.

To by bol obsah v hlavných črtách základných stanov košického kníhtlačiarskeho spolku, ktorý mal už ráz krajský.

Činovníkmi spolku sa stali: Viktor Rosa predsedom, Alexander Nagý pokladníkom, Ľudevít Plessel kontrolorom.

Počet členov bol vtedy v Košiciach a Prešove spolu len 18; ale v nasledovnom roku 1880—81 spolok sa zmôhol utešeným spôsobom, vzbudil sa záujem aj u ostatných miest kraja: v Košiciach 19, v Prešove 5, v Miškovci 4, v Užhorode 5, v Spiš. Novej Vsi 3, v Levoči 1 člena, t. j. za dva roky spolu 37 členov bol horlivý správny výbor vstave — pod vedením obozretného predsedu a pokladníka pevnej vôle — sverbovať do poľa svojpomoci; je aj prirodzenou vecou, že všeobecná dôvera tak v týchto dvoch rokoch ako aj v nasledujúcich zase len Viktora Rosu a Alexandra Nagya vyznačila s hodnotami morálne na toľko cennými. Dôležité postavenie kontrolora, meniac sa pomedzi viacerými silami zodpovedajúcimi, prešlo v tých rokoch z Ľudevíta Plessel-a na Ľudevíta Ries-a.

O majetkovom stave a obrate spolku košických kníhtlačiarov zo staršej doby orientuje nás výročná zpráva pokladníka, podaná na riadnom valnom shromaždení z roku 1883. s nasledovným znením: Pokladničný stav v roku 1881—82. bol 1125.80 zl. Úhrnný príjem od dňa 1. mája 1882 do dňa 1. mája

1883 bol 642·85 zl., výdavok od dňa 1. mája 1882 do dňa 1. mája 1883 227·02 zl., ostáva čistý zisk za rok 1882—83 415·83; keď sa toto pridá k pokladničnému stavu z roku 1881—82, mal spolok v roku 1882—83 všetkého majetku 1541·63 zl. Číslice tieto jasne svedčia o tom, že svojpomocná ustanovizeň má právo jestvovania, lebo pri veľkých nákladoch, poťažne uspokojení podporných nárokov, kapitál sa značne zväčšil.

V tomže roku prišli členovia na to, že členské príspevky týždenné sú nepomerne rozdelené medzi vetvami podpôr, preto na návrh predsedu Viktora Rosu mienili zaviesť výhodnejšie rozdelenie poplatkov a to dľa vzoru budapeštianskych stanov; tak sa aj usniesli, že ich stanovy, opravené dľa týchto, predostroú ministerstvu k udobreniu.

So zakladaním knižnice započali členovia tiež v roku 1883 cestou sbierky a táto ich chvalitebná a pilná práca za jeden rok mala svoj úspech natoľko priaznivý, že knižnica už dňa 3. augusta 1884 stála k dispozícii; v nádeji toho, že časom sa môže utvoriť aj kníhtlačiarsky sebazvdelávajúci krúžok, odhlasovali členovia na vydržiavanie knižnice týždenný poplatok 5 kr.

Roky 1884 a 1885 skvejú sa na týchto historických stranách bohatými udalosťami.

Spolok náš v roku 1884 vstúpil do vzájomného pomeru so spolkom kníhtlačiarov v Nemecku, s elsasko-lothrinským v tomto smere vyjednával. — V záležitosti krajinského sdruženia poťažne spojenia kníhtlačiarskych spolkov v Maďarsku vyniesol meritorné usnesenie a pripojil sa k návrhu spolku debrecínskeho a nitrianskeho, dľa ktorého ústredným sídlom sdruženia sa stane Budapešť. — Usnesenie toto zároveň uverejnené bolo v odborových listoch „Typographia“ a „Vorwärts“.

Rok 1885, keď bola reč o spôsobe prevedenia tohoto sdruženia krajinského, uviedol všetky kníhtlačiarske spolky krajiny — ako ten včasný jarný vetrík, keď vzbudí zo sna zimných spáčov — do pohybu nesmelého. — Sama komisia, utvorená z 11 členov v Budapešti, počas prevedenia krajinského sdruženia účinkovala s veľkou presnosťou. — Vyzvala spolok košický pri tom, aby sa tento za myšlienku hneď zo začiatku zaujal a to aj zdôraznil, aby sa ešte raz osvedčil vyhlásením usnesenia, z ktorého sa komisia bude môcť orientovať pre jej ďalšie úkoly.

Ale budapeštianski kolegovia — nech to slúži mimoriadnemu valnému shromaždeniu zo dňa 18. januára 1885 na pochvalu — nesklamali sa v košičanoch: valné shromaždenie usnieslo sa znovu jednohlasne, že sa za myšlienku krajinského sdruženia kníhtlačiarskych spolkov v Uhorsku zaujme a je ochotné:

1. súhlasiť s utvorením krajinského spolku, keď sa vonkovské kníhtlačiarske spolky, ďalej hlavné zásady, uvedené v základných stanovách spolku budapeštianskeho a právne privilegia členov ponechajú nedotknuté;

2. peňažnú zásobu spojiť s budapeštianskou;

3. keď práva členov, doteraz nadobudnuté, ponechané budú aj naďalej v platnosti.

Usnesenie toto sdelené bolo jednatelovi budapeštianskej 11 člennej komisie, ako aj čitateľom „Typographie“.

Návrh základných stanov zásadne už jestvujúceho krajinského spolku kníhtlačiarov, prijatý bol s menšími zmenami v mimoriadnom valnom shromaždení, vydržiavanom dňa 5. augusta 1885, ktorý vyslal Viktora Rosu na krajinské

shromaždenie kníhtlačiarov, konané v Budapešti dňa 6. a 7. septembra. Shromaždenie toto si potom prisvojilo myšlienku sjednotenia maďarských kníhtlačiar-ských spolkov podľa základných stanov, vypracovaných budapešťianskou 11 čle-novou komisiou. — Toto krajinské shromaždenie kníhtlačiarov návrh základných stanov premenilo len v malej miere; na žiadosť košičanov zápisné reduko-vané bolo na 3 zl.

Dľa závierky koncom spolkového roku, dňa 24. mája 1885 zostavenej počet členov bol 49. — Nemocenskú podporu dostalo 6 členov, podporu po-cestných 16 členov, podporu v nezamestnaní 10 členov a poskytnutá bola mimoriadna pohrebná výpomoc pre Jozefa Reitera, ktorý nebol členom spolku. — Peňažná základina knižnice sa zväčšila na 45 zl. 42 kr.; kníh bolo 449 sväzkov, z toho 87 maďarských a 362 nemeckých; ďalej 52 sošitov, z týchto 24 maďar-ských a 28 nemeckých.

Zápisnice z roku 1886 znejú — okrem dvoch pádov — len o riadnom účinkovaní spolku, t. j. v tomto roku neudalo sa nič zvláštneho.

Prvým prípadom bol prípad Henrika Goldmanna, riadneho člena, ktorý neprijal za službu mu nabídnutý honorár a druhým prípadom bolo odovzdanie čestného diplomu košickými Árpádu Kóschovi, vedúcemu kníhtlačiarne v Prešove.

Spolok košických kníhtlačiarov v 13. roku svojho jestvovania, t. j. v roku 1887 premenil sa skutočne dľa smeru krajinskej organizácie. — Ministerstvo vnútra schválilo stanovy, predstreté spolkom budapešťianskych kníhtlačiarov a písmolejcov, podľa ktorých spomenutý spolok od tých čias pod názvom „Spolok uhorských kníhtlačiarov a písmolejcov“ šíril sa po celom Uhorsku (Maďarsko, Sedmohradsko a Rjeka): členovia košického spolku s výhradou svojho auto-nomného práva stali sa členmi spolku pod názvom „Košický obvod spolku uhorských kníhtlačiarov a písmolejcov“ a základnú istinu spolku 3.300 zl. od-viedli do Budapešti.

Členský príspevok týždenný ustálený bol v smysle nových základných stanov od dňa 1. januára 1888 v obnose 50 kr., z čoho na nemocenskú pokladnicu pripadlo 25 kr., na pokladnicu invalidov, vdovskú a sirotskú 5 kr., na pokladnicu nezamestnaných a pocestných 10 kr. a na pokladnicu krúžku sebaavdelávajúceho 10 kr.; nezamestnaní členovia tiež platia od tej doby týždenný poplatok 40 kr., z čoho sa prideliť 25 kr. nemocenskej pokladnici a 15 kr. invalidnej, vdovskej a sirotskej. — Člen mal ale právo požiadovať týždenných 7 zl. nemocenskej podpory, na pohrebné výlohy 50 zl., podpory invalidnej po 10 ročnom člen-stve týždenných 5 zl., vdovskej podpory po 5 ročnom poplatníctve 25 zl., po 10 ročnom 75 zl. raz na vždy; podpora sirôt po 10 ročnom členstve otca bola na jedno dieťa mesačne 4 zl. a vyplácala sa až do dovŕšenia 14. roku; výpomoc pre nezamestnaných ustálená bola: slobodnému 5 zl., ženatému 7 zl. a na koniec výhody v odbore sebaavdelávajúcom a pod.

Spolok naš počas tejto premeny mal 54 členov.

V mimoriadnom valnom shromaždení, konanom dňa 7. augusta tohože roku, pojednávali košickí členovia návrh jednacieho poriadku pre vonkovské spolky, ktorý im zaslal „Spolok uhorských kníhtlačiarov a písmolejcov“ a ktorý návrh — pretože ich autonómna kompetencia v ňom dostatočne ocenená bola — prijali s čiastočným modifikovaním niektorých bodov a pokladník Alexander Nagy vyslatý bol na IV. krajinský kongres kníhtlačiarov, vydržiavaný v Buda-pešti dňa 20. a 21. augusta, kde sa tiež tento predmet predjednával.

Na jeho odôvodnený návrh bod 3. jednacieho poriadku pre obvody modifikovaný bol nasledovne: Na menších miestach, kde je aspoň 10 členov, títo vyvolia zo seba predsedu, pokladníka a kontrolóra, ktorí končia administratívne práce, menovite vyberajú členské príspevky a tieto v každom piatom týždni s označením mien platiteľov odvedú pokladníkovi ústrednej komisie dotyčného obvodu; taktiež oznámia nemocných alebo z inej príčiny podporovať sa majúcich členov predsedovi obvodnej ústrednej komisie; podporu nemocných alebo inú vyplácajú členom na poistenku. — Kde je menej členov než desať a to až do piatich, tam sa má zvoliť jeden predsediaci a pokladník; kde niet ani päť členov, tam sa má len dôverník zvoliť a kde sa len jeden člen najde, tento je povinný odtiaľ sám zasielať svoje príspevky v päťtýždňových lehotách pokladnici ústrednej komisie obvodu.

Jedno meritorné usnesenie vzťahovalo sa na utvorenie sebazvdelávajúcich odborov, pri čom prijaté boli tie hlavné zásady, že mestá obvodov, v ktorých sa najde aspoň 10 členov, nech založia sebazvdelávajúcu sekciu, na ktorý cieľ sa majú oddelene platiť týždenné poplatky, (10 kr.) a pretože fond tento je súkromným majetkom obvodu, k tomuto pôžičkové alebo na zaukrytie slúžiace peniaze pokladníc účtujúcich v ústrednom spolku, nikdy nemôžu byť pripočítané.

Rok 1888, v ktorom naša dobročinná ustanovizeň už ako nová firma pod názvom: Košický obvod spolku uhorských kníhtlačiarov a písmolejcov“ účinkovala, nebol priaznivý pre hmotné pomery, lebo prvá štvrtročná súvaha zakončila sa schodkom 92 zl. 14 kr.; hoci tento neblahý výsledok pokladničný bol úderom pre sekciu nemocenskú, v skúsenostiach bohatá správa skončila svoje dielo ďalej neohrožene tým, že po vyrovnaní javiaceho sa rozdielu vecný stav čoskoro do starých kolaji uviedla.

Rok 1889 obohatil opäť dejiny spolku udalosťou trvalej ceny. Členovia krajinského kníhtlačiarskeho spolku vydržovali svoj piaty kongres, na ktorom zastupoval náš obvod V. Rosa a tam ako predseda a podpredseda svojou objektívnou a presvedčujúcou rečou uplatňoval dobrú povesť košického obvodu.

Kongres tento zaoberajúc sa modifikovaním základných stanov, okrem zvýšenia podpory invalidnej, vdovskej a cestovnej vyniesol nasledovné zásadné usnesenia: 1. v stanovách sa viac váhy kladlo na hájenie materiálnych záujmov a preto tí kolegovia, ktorí by nižšie sadzieb pracovali, trestajú sa zastavením podpory nezamestnaných, v páde opakovania môžu byť vytvorení zo spolku; 2. za predsedu, nie ako dosiaľ len princípál, ale hociktorý člen môže byť zvolený; 3. redaktora úradného orgánu („Typographia“), ktorého dosiaľ volila redakčná komisia, stanovená z ústredného výboru, od týchto čias volí valné zhromaždenie.

Vdovskú podporu — oproti viacerymi navrhnutej mesačnej penzii (10 zl.) — ustálil kongres na vplyvné dôvody Viktora Rosu, Ľudevíta Zaku, A. Deutscha a Morica Zeislera v odbytnom raz na vždy 250 zl. — Zvýšená bola ďalej invalidna podpora na 6 zl. a výpomoc pre odcestujúcich pri slobodných na 12 a ženatých na 18 zl.

Na VI. kongres, konaný v Arade dňa 7. septembra 1890 vyslal spolok Alexandra Kalinovítsa, zapisovateľa a knihovníka. Kongres tento prejednával vonkovský sadzobník a v súvisi s týmto predmetom prijatý bol návrh centra, aby u príležitosti mzdového hnutia tí, ktorí sa toho zúčastnia a nie sú členmi spolku, dostali spolkové kvitančné bloky a zápisné po nastúpení práce mohli platiť. Tu podotkneme, že košickí kolegovia v solidárnom boji za 9hodinovú prácu a 10zla-

tovkovú mzdu vyjmúc tehďajšiu kníhtlačiareň Bernoviča celkom čestne a plne zvífazili.

Taktiež na aradskom kongrese Ľudevít Zaka podal namietky proti postupu viacerých sebvzdelávajúcich sekcií obvodu preto, že tieto neplatia týždenné poplatky základnými stanovami na 10 kr. ustálené, ale len 5 kr. a volia si samostatné činníctvo, na čo kongres vyniesol usnesenie, že od začiatku roku 1891 každá sebvzdelávajúca sekcia obvodná má vyberať 10 kr. týždenného poplatku, predsedom sekcie sebvzdelávajúcej má byť I. podpredseda obvodu a sekcia má byť vedená komisiou, ktorú vyšle výbor; ďalej kongres vypovedal, že členstvo sebvzdelávajúcej sekcie je povinným a následkom toho len tí môžu byť oslobodení, ktorí už v dobe utvorenia sekcie nevstúpili.

Riadne ročné valné zhromaždenie zo dňa 18. januára 1891 povýšilo na základe tohoto usnesenia poplatok na knižnicu v Košiciach — hoci sebvzdelávajúcej sekcie tu ešte nebolo — z 5 kr. na 10 kr. pre sebvzdelávajúcu sekciu.

Rok 1891 patrí medzi tie najpotešiteľnejšie, lebo myšlienka utvorenia sebvzdelávajúcej sekcie po dlhom čakaní následkom neočakávanej udalosti predsa sa uskutočnila. Zosnul v marci vážny a slovutný mešťan košický a rozpomenúc sa vo svojej záveti aj o našom spolku, poručil na tento 300 zl. — Muž tento statný a pripomenutia hodný bol nebohý František Steinmisch. — Členovia takto už mali k dispozícii s 66 zl. 52-krajciarovým fondom na knižnicu, poľahke istinou sebvzdelávajúcej sekcie, spolu 366 zl. 92 kr., z čoho čoskoro prenajali spolkovú miestnosť, ktorú náležite zariadili a ozdobili veľkým portrétom nebohého Františka Steinmisha. — Zahájenie sebvzdelávajúcej sekcie dialo sa na svätodušnú nedeľu a to so slávnostným programom.

Od tejto doby počnúc záujmy sociálne, hospodárske a osvetové padajú do oboru pôsobnosti sebvzdelávajúcej sekcie a na kongrese, konanom tohože roku v Temešvári práve tieto veci zastával I. Henrik Goldmann ako predseda sekcie.

Kongres tento na návrh Goldmanna uzavrel, že podpora nezamestnaným sa bude poukazovať po uplynutí jedného týždňa a nie po dvoch, čo je ešte aj dnes v praxi.

V rokoch 1892 a 1893 dôležitejšie zmeny v spolkovom živote nenastaly.

Je treba tu uviesť ako smutný fakt, ktorý v kruhu kníhtlačiarskeho na úkor solidarity a vzájomnej úcty napomáhal s väčším-menším šťastím podľú sobeckosť, onú udalosť smutných časov nynejších, ktorou proti našej organizácii už od mzdového hnutia z roku 1890 intrigujúce elementy dobyly sa ich cieľu koľko natoľko. A síce po mzdovom hnutí viac budapeštianskych šéfov (s niekoľkými nerozvažnými kolegami) zažiadali u mestskej rady o rozpustenie nášho spolku, obviňujúc ústrednú správu z toho, že táto s prekročením svojej, základnými stanovami určenej kompetencie, upotrebuje spolkovú pokladnicu aj na neprípustné ciele. — Minister vnútra Hyeronymi z príčiny tejto dňa 10. apríla 1893 rozpustil spolok; ale na interpeláciu Šomu Visontayho, poslanca snemovne a na chvalitebný odpor ústrednej správy tento výnimečný stav stal sa dočasným v tom smysle, že spolok náš pripustený bol ešte toho mesiaca znovu k zdravej jeho práci. — Dotýčný vrchnostenský komisár, vyslatý — na trovy spolku — za účelom vyšetrenia stavu veci časom zistil, že všetky jednania spolku sú pravidelné a spolok bol zpod nepravdivej obžaloby oslobodený.

Spolkový rok 1894 kráľal dôsledkom utlačovania vrchnosťami zase len tým neistým krokom ako predošlé roky.

Práve z tejto príčiny vo viacerých obvodoch na úkor spravovania vôbec nebolo základných stanov, lebo ústredný výbor neopovážil sa dať natlačiť takých, obávajúc sa marných nákladov, že vláde dnes-zajtra napadne zmeniť dosiaľ platné stanov.

Obvody vo všeobecnosti prejavovali nespokojnosť s týmito pomerami a obviňovali ústredný výbor.

Náš spolok a tak rečeno aj ročné valné zhromaždenie tiež spáchalo chybu, keď súrilo ústredné jednatelstvo na zaslanie základných stanov a žiadalo ústrednou správou sobrané poistenkové bloky vrátiť, ďalej pre spolkového kontrolóra — čo odmenu za ustávanie jeho, tu istú s pokladníkovou — za každého člena obvodu 1 korunový honorár vyprostredkovať, ako aj honorár lekára (25 zl.) zvýšiť, lebo košičania dosavadného ich lekára (ktorý bol súčasne aj lekárom obvodnej pokladnice) pre jeho veľkú zaujatosť chceli sprostíť a na miesto neho druhého zvoliť.

Proti týmto požiadavkám — ako nesplniteľným — vyšiel v „Typographii“ úvodník s nádpisom „Požiadavky obvodov“, ktorý zazlieval tento návrh košičanov, ako aj tie, ktoré predložené boli k schváleniu ostatnými obvodmi a obsahoval v súvis s týmito viac námietok oproti účinkovaniu košického jednatelstva.

V tomže roku oslavovala naša „Typographia“ 25ročné jubileum svojho účinkovania, pri čom — v deň to našej veľkej radosti — na požiadanie ústredných kolegov zastupoval náš spolok A. V. Streck.

Zpráva pokladníka v ročnom valnom zhromaždení dňa 13. januára 1895 bola nasledovná: Príjem domáceho spolku 2548·94 zl., výdavok 1671·05 zl., toho-ročný zvyšok 877·80 zl. — Príjem seba vzdelávajúcej sekcie 64·48 zl., výdavok 46·06 zl., zvyšok 18·42 zl. — Kmenový majetok seba vzdelávajúcej sekcie v sporiťelni 546·40 zl. základina podplukovníka Seemanna 121·36 zl., okrem toho 4 účastiny kníhtlačiarne „Gutenberg“ 100 zl. 48 kusov spolkových odznakov (v režiijnej cene) 27·52 zl.

Toto zhromaždenie prejednávalo návrh základných stanov, došlý od ústredia a po modifikovaní niekoľko paragrafov tohože vyslalo na krajinský kongres, konaný v Budapešti dňa 14. a 15. apríla 1895, predsedu Viktora Rosu a pokladníka A. Vojtecha Strecka.

Deň druhý a tretí tohoto kongresu, poľahke modifikovanie stanov skončilo sa veľkým nezdarom tak, že potom mimoriadne valné zhromaždenie, ktoré svolané bolo na žiadosť obvodov 800 budapeštianskymi kolegami, kritizujúc jednanie ústredím vyslaných členov kongresu pre ich vopred nezahlásené a mimopredmetné návrhy s tým, že títo ich výmluvnosťou väčšinu kongresu okúzlili, pod vlivom čoho prijaté boli ich urážlivé body — po hlučnej debate zrušilo väčšinou hlasov viac urážlivých usnesení kongresu. — Ale naša najvrelejšia túžba, aby pre tých členov, ktorí majú rodinu, jestvoval ako pred tým na poukazovanie podpory v nezamestnanosti uznanlivý paragraf, ostalo v zmätku valného zhromaždenia pri tom, že väčšina ju schvalovala — nesplnenou.

Shromaždenie zo dňa 26. januára 1896 bolo tým najbúrlivejším v spolkovom živote.

Prameňom rozčúlenosti a jediným cieľom závodov bolo postavenie predsedu seba vzdelávajúcej sekcie. — Oproti úradnému kandidátovi (Vojtech Bednarik, dobrý rečník a radikálny) zvíťazil I. Henrik Goldmann, kandidát opozície, s čím ale činovníci (hoci ctíli Goldmannovu všestrannú činnosť v spolkových veciach

preukázanú) nemohli sa uspokojiť a Goldmann to vidiac, dobrovoľne zaľakoval. — Dňa 31. januára sa konala voľba za týmže účelom a kandidovaní boli: Alexander Nagy opozičný a Gabriel Kapy úradný. — Pri hlasoch šťastie obom rovnako slúžilo, Alexander Nagy nečakal na rozhodnutie predsedu domáceho spolku, ale prepustil hodnosť Gabrielovi Kapymu.

Gabriel Kapy tiež patrili medzi tých nešťastlivých, ktorí márne horlia po niečom, lebo silou jedného celku je svornosť a keď vo zvolaných shromaždeniach práve „voličia“ demonštrujú s ich neprítomnosťou, tak veru namáhanie „zvoleného“ vyjde na zmar; darmo chcel poskytnúť vonkovským členom obvodu privilegia v sebvzdelávajúcej sekcii, lebo už pri prvom podniku (vypísanie súbehu na odmenu) plán jeho sa nezdaril a okrem centra nikto nezaslal diela na súbeh.

A aby jeho predsedníctvo, tí členovia, ktorí stav veci nepoznajú, považovali za skutočný úder, stalo sa, že tých 14 kníhtlačiarских majálesov, ktoré sa dosiaľ vždy pekným hmotným úspechom končili, premenil jeden taký, ktorý len toľko, že sa neskončil deficitom. — Príčinou toho bolo, že deň majálesu bolo treba zo svätodušných sviatkov pre slávnosť posviacky práporu, ktorú usporiadala robotníkov poisťujúca pokladnica, odložiť na pozdejšie.

Na millenáru výstavku, konanú toho istého roku v Budapešti, cestovalo na trovy sebvzdelávajúcej sekcii asi 30 členov za účelom štúdia.

V roku 1897 na vrúcu žiadosť obvodu debrecínskeho, ale najviac preto, aby 25-ročné jubileum ich spolku bolo čím slávnostnejšie, už raz pochované kongresy znovu vzkriesené boli, t. j. z druhej strany väčšina krajinského spolku zase len očakávala od usnesení nového kongresu nejaké vážnejšie úspechy. — Na kongrese tomto, ktorý sa zväčša vypracovaním jednacieho poriadku zaoberal ako aj právoplatne riešil záležitosti odborných orgánov „Typographia“ a „Világosság“, zastupovali náš spolok A. Vojtech Streck, pokladník a Gejza Freund, zvolený člen.

Veľkú radosť nám pôsobilo zúčastniť sa oslavy 25-ročného úradovania v spolku Adolfa Steinera, ústredného účtovníka, z príležitosti čoho sme zaslúžilého činovníka tohoto so srdečnou láskou pozdravili a ku nákladom slávnosti sme 20 zl. prispeli.

Rok 1898 — odhliadnuc od prospešného obratu pokladne domáceho spolku — nemôžeme považovať v morálnych úspechoch za štedrý; hoci Gejza Freund, predseda sebvzdelávajúcej sekcii celou oddanosťou na tom bol, že keď sa už mládež nedá pritiahnúť k študijným hodinám, tak aspoň, aby ten rok svojho úradovania — okrem majálesu — urobil pamätným aj usporiadaním nejakého bálu, alebo podobnej zábavy; ale stranníckosť ktorá sa javila už na volebnom shromaždení, tiahla sa aj za jeho pracovaním a v dielni morálu a vedy len niekoľkí pracovali.

Košický obvod spolku tlačiarov maďarskej krajiny, ktorý sústrednil 11 žúp, oslavoval 14. októbra 1899 25. výročie svojho založenia. Slávnosť usporiadaná bola v užšom rámci a len obvodní členovia boli pozvaní na slávnostnú večeru, ktorá odbývala sa v hotelu u Schiffbecka (teraz Royal) a ktorej trovy ako aj železničné výlohy za vidiečanov košický sebvzdelávajúci krúžok hradil. Vidiecky obvod zastúpený bol následovne: Prešov so 6. členmi, Užhorod, Miškovec 2-2 členmi, Sp. Nová Ves a Levoča 1-1 členom.

Viktor Rosa predseda spolku pozdravil zakladajúcich členov čo veteránov: Alexandra Nagy-a a Bernharda Stróm-a.

Po slovách Rosinových v ktorých vyjadril česť ľudskej práci zahrála cigáňska hudba marseilles a spoločnosť (asi 80 členov) akoby kúzelným heslom, zaplesala revolučnou radosťou. Toasty boli všetky rázu internacionálneho a len tej jedinej rodine prislúchaly, ktorej členovia vždy pevnou silou, zdravým telom a svojou krvou neúnavne kládli kamene na základ pokroku. Program, ktorý vopred nebol oznámený a predsa trval do svitania, započal sa s dramolettou „Budúcnosť“ od Eugena Morótza v ktorej účinkoval Šimún Wellisch ako robotník, kolegiňa Julia Kozák ako osloboditeľka pravdy; ďalej s veľkým úspechom predniesol báseň Wellisch v nemeckej a Štefan Bužický v slovenskej reči.

Po dokončení slávnosti vrátili sa kolegovia do prúdu každodenného života, aby poučení skúsenosťami a z výsledkov načerpanej sily začali zakladať fundamenty nových 25. výročí a zo spolkov budovali pevný hrad tak sebe samým ako tiež budúcej generácii.

MZDOVÉ HNUTIE ROKU 1899.

Budapeštianská 11. mzdová komisia po nezdarenom mzdovom hnutí v roku 1895 pripravila r. 1899 novšie hnutie. Prv ale než by budapeštianski kolegovia do toho vstúpili odhodlala sa, že s obnovením a opravením sadzobníka hlavného mesta spoločnou silou pre kolegov pracujúcich na vidieku tiež opraví a obnoví ešte starý v roku 1891 vyhotovený sadzobník.

11. organizačná komisia už aj zhotovila plán sadzobníka určený pre vidiek a ho aj poslala kolegom do vidieckych miest. Bude iste zaujímavým, tento plán sdeliť našim kolegom, už aj preto, pretože tento plán nebol ako konečný rozposlaný kolegom, ale v dôsledku neorganizácie kolegov jednotlivých miest aby môhol tvoriť predmet jednania a len s vyjednávaním a po usnesení so schéfmi stať sa čiastočne alebo celkom v príslušných mestách plánom sadzobným.

Text plánu je nasledovný:

I. Pracovná doba.

Pracovná doba pre celý personál je denne 9 hodín.

V nedeľu a deň kat. sviatku je pracovný klud, za ktorý od pracovníkov z platu neslobodno odtiahnuť, takpráve ani za také sviatky, ktoré jeden alebo druhý majiteľ tlačiarne ako krajinský alebo obvyklý sviatok zadrží s personálom.

II. Mzda sadzačov a korektorov.

Platové minimum I. triedy je týždenne 12 zl., II. triedy 11 zl. a III. triedy 10 zl.; zpod tejto sadzby sú vynutí novoprepustení, ktorým platová mzda po prepustení do jedného roku o 3 zl., v druhom roku o 2 zl. sa zmenší jestli v tom samom závode zostanú.

2. Keď so spomenutou mzdou pracujúci sadzači povinni sú mimo ustálenej doby pracovať, v tom prípade majú byť následovne honorovaní:

a) pred polnocou alebo od 6-tej hodiny rannej do 8-ej hodiny večernej a cez poludnie ako aj za konanú prácu vo sviatok a nedeľu dostane sadzač po každej zlatke týždňového zárobku za hodinu 2 a pol kr. odškodného;

b) po polnoci alebo pred 6. hod. ráno, ako aj za konanú prácu vo sviatok a nedeľu alebo v noci za jednu hodinu 3 a pol kr. prichodí;

- c) pri práci trvajúcej do 10. hod. večernej povolí sa sadzačovi polhod., po 10. hod. celá hod. večernej doby, ktorá sa tiež platí ako zvláštna hodina;
- d) pri sádzaní denných novín tak vo dne ako aj v noci týždenná mzda korektorov je zvýšená o 1 zl.;
- e) poplatok vypočítanej práce určí sa dľa budapeštianskej sadzby, každá položka ale v cene o 3 kr. menšej.

III. Mzda strojníkov a tlačiarov.

Pracovná doba a pracovný kľud, ako aj týždenný plat a poplatok zvláštnych hodín je taký ako u sadzačov.

Manipulovať viac ako dva stroje neslobodno a za druhý stroj berie odškodné strojník.

Za manipuláciu s motorom a za stereotypovanie platia sa zvlášť 2 zlatky.

IV. Všeobecné ustanovenie.

1. Čiastočné ustanovenie riadnej pracovnej doby (začiatok a zakončenie) nachádza sa v pracovnom poriadku.

2. Výpomocná kondícia je tá, ktorá pri prijatí sadzača za takú sa prehlási. Táto ku výpovedi nie je viazaná. Pracovná mzda určí sa tiež dľa sadzby. Pri výpomocnej kondícii trvajúcej nižšie týždňa, platí sa 50 kr. denne náhrady. Výpomocná kondícia trvá najvýš 4. týždne: ak trvá dlhšie, prináleží robotníkovi 14. dňová výpoveď.

3. Výpoveď je vzájomne 14. denná a deje sa vždy v sobotu večer; jestli ale pripadne na sobotu sviatok, tak výpoveď deje sa deň pred tým. Okamžité prepustenie je možné len v smysle priemyselného zákona.

4. Výplata je v sobotu večer o 6. hodine, jestli ale na sobotu pripadne sviatok, tak výplata koná sa deň pred tým.

5. Minimum, najnepatrnejšia týždenná mzda potrebná ku výžive platí sa len najslabšej pracovnej sile.

6. Akonáhle tento sadzobník vstúpi do platnosti, mzda tlačiaru v takom obnose, ktorého terajší plat dosiahne v tomto sadzobníku ustálené minimum, o 1. zlatku sa zvýši.

7. Cieľom vyrovnania menších vyskytnuvších sa sporov medzi zamestnávateľom a robotníkom vzťahom na § 195. XVII. zák. čl. z r. 1884 vyvolí si dôverníka, ktorého chéf uzná ako zástupcu personálu.

8. Ak vyskytne sa prípad potreby robotníka a zamestnávateľ zadováži si toho z iného mesta, robotník v tom prípade má nárok na tam, ba čo viac, jestli je práca len výpomocná (1—3 týždne) tak aj na zpiatočné cestovné trovy.

9. V mimoriadných pádoch, totiž v takých mestách ktoré nie sú do žiadnej triedy zadelené, alebo kde sa nenachodí príslušný člen našej organizácie, komisia má právo od tejto sadzby odhliadnuť.

10. Týždenná mzda vypláca sa len v hotovosti, bez akejkolvek srážky, ba ani pri dani bez súdobnej exekúcie.

V. Učňovské pravidlá.

Učnia pri sádzaní denných novín nemôžu se zamestnávať.

Tlačiarskym učňom môže byť len taký chlapec, ktorý 14 rok veku života zaplnil a úspešne skončil 2 triedy niektorej strednej školy.

Počet učňov pomerne s počtom pomocníkov zamestnaných v kníhtlačiarni sa ustáli nasledovným spôsobom.:

1. Jestli chéf pomocníka vôbec neodrží, alebo zamestnáva 1-2 pomocníkov, môže držať jedného učňa.

2. V takej tlačiarni, kde pracuje 3-5 pomocníkov, môžu sa držať 2. učnia.

3. Na každé ďalšie 3. pomocníky môže sa 1 učeň držať s tou podmienkou, že pri ustálení počtu učňov, pomocníci (tlačiar, sadzači) počítajú sa zvlášť.

Výnimku tvoria pri niektorom denníku zamestnaní pomocníci, ktorí pri ustálení počtu učňov nemôžu byť vzatí v úvahu.

V tých tlačiarniach, kde pri zavedení tohto sadzobníka jestvuje viac učňov ako určené, noví učnia do tej doby nemôžu sa prijať, pokiaľ ich počet nedosiahne počtu dľa nového sadzobníka.

So sadzobníkom sa zaoberal tlačiarsky kongres zadržaný 27. októbra 1899, obvodná schôdza 26. novembra a všeobecný tlačiarsky kongres zadržaný 27. novembra. Na poslednom kongrese pod predsedníctvom Augustína Lukácsa prítomných bolo 29 kolegov. Kolega Leopold Klein referoval o priebehu obvodnej schôdzky zadržanej 29. novembra nasledovne: Prítomná bola 5. košická komisia, delegát 11. budapeštianskej komisie, ďalej 1-1 zástupca Prešova, Levoče, Užhorodu, Ružomberoku a dvaja z Miškovca. Kongresom vidiecky sadzobník bol v úplnom znení prijatý. Na návrh G. Wellischa III. odsek sadzobníka bol s nasledovným nahradený: „Strojník je len vtedy za prácu nášho sverenú zodpovedný, jestli disponuje s dostatočným počtom zapracovaného personálu.“ Obvodný kongres usnesením vypovedal, aby sa sadzobník rovnomerne 16. decembra predostrel v každom meste obvodu všetkým šéfom, na ktorý odpoveď najneskoršie do 20. decembra sa má požiadať. Jestli do 20. decembra obdržia odpoveď, — buďto priaznivú alebo nepriaznivú, alebo nejaký vážnejší moment by sa vyskytnul, 11. komisia má sa okamžite upovedomiť, aby potrebné úpravy zariadila. Obvodný kongres vytýčil úlohu kolegom všetkých miest ohľadom vstúpenia do života „Učňovských pravidiel“. V tom páde jestli by na vystúpenie došiel rad, tak nie hneď, ale po vypovedaní na 14. deň dialo by sa vystúpenie. Každý vystúpivší kolega má právo na podporu denných 80 krajciarov. Kongres by uznal za dobré, keď by neženatí kolegovia cestovali do Budapešti, následkom čoho by svojich šefov postrašili. Do Budapešti cestujúci tam požívajú vyšespomenutú podporu. Tlačiarsky kongres žiada, aby Košice zaradené boli do I. triedy (12 zl. minimum) s tou podmienkou, jestli by toto narazilo na ťažkosti, aj II. trieda sa môže prijať. Sadzobník predostrel šéfom nasledovní kolegovia: tlačiarň Rosa: Julius Hevitán a Jozef Légárd; tlačiarň Ries: Julius Gavron a Štefan Lörincz; tlačiarň Werfer: Rudolf Fabianič a Wilhelm Schmidt; tlačiarň Grosz: Karol Bartók a Desider Glück.

Toto sú tie dôležitejšie veci, ktoré kolegovia v záujme sadzobníka uznali potrebnými vykonať. Učňovské pravidlá, ktoré teraz prvý krát uzrely svetlo v takomto užšom smysle, obvodný kongres považoval za svoju povinnosť kolegom do zvláštnej pozornosti odporúčať, lebo hornovidiak bol dodávateľom učňov a v tomto ohľade stály Košice na prvom mieste, kde v tlačiarniach sa zamestnávalo 8—10—16 učňov, ktorých len zo zisku držali a po uplynutí 4 rokov pustili svetom, ktorí potom pripadli len na farchu spolku a odboru.

Ohľadom sadzobníka vydržovalo sa 24. decembra 1899 spoločné vyjednávanie so šéfmi a interesentami robotníctva. Zo strany šefov prítomní boli:

Karol Werfer, Viktor Rosa, Šoma Grosz a v zastúpení tlačiarne Ries Vojtech A. Streck; zo strany robotníkov: Augustín Lukács, Gejza Wellisch, Štefan Buzsicky a Jozef Timkó. Augustín Lukáč v mene interesentov robotníctva ujal sa slova a v dlhšej reči poukazoval na hmotné polozenie kolegov a prosil šéfov, aby robotníctvom predostretý sadzobník bol prijatý v úplnom znení, čo samozrejme sa nestalo, načo sadzobník bol s bodu na bod prejednaný a vynieslo sa nasledovné usnesenie: I. Pracovná doba: prijala sa v úplnom znení už aj preto, pretože pracovná doba v Košiciach ustálená bola na 9 hodín. II. Pracovná mzda sadzačov a korektorov: 1. Platové minimum je 11 zl., novoprepustení v prvom roku dostanú o 3, v druhom o 2 zl. nižšie minimum, jestli v tom istom závode ostanú: ostatné body bez zmeny boli prijaté. III. Mzda strojníkov a tlačiarov bola pozmenená v tom, že strojník mimo dvoch rýchlolisov môže obsluhovať aj jeden americký stroj, za čo dostane 1 zl. zvlášť odškodného. IV. Vo všeobecných usneseniach pozmenený bol 3. bod. Vypovedacia doba je vzájomne 14denná a deje sa vždy od soboty večera do pondelka poludnia a 4. bod, dľa ktorého nie v sobotu večer pred 6. hodinou, ale do zakončenia práce deje sa výplata alebo keď personál pracoval presčasové hodiny, tedy pred zakončením presčasovej hodiny. Noční sadzači ale pred zakončením novín dostanú svoje výplaty. Väčšiu priečku zapríčinili učňovské pravidlá a po dlhšej debate vek štrnásť rokov s tým bol prijatý, že na prvých 4 pomocníkov môžu byť prijatí 4 učnia a na každých ďalších 4 pomocníkov môže byť prijatý 1 učeň; najdôležitejšiu čiastku, aby učnia pri denných novinách neboli zamestnávaní, neprijali, ale veľkodušne sa uspokojili s tým, aby učeň pri nočných novinách len vo výnimočných prípadoch bol upotrebovaný.

Sadzobník dľa týchto spôsobov dal sa vytlačiť a závierkou hlavného polic. kapitána opatrený, v tlačiarňach vyvesiť.

UTVORENIE ODBORNÉHO SPOLKU.

Za krátky čas po skončení mzdového hnutia nastal pokoj v živote kolegov, ktorý ale netrval dlho, nakoľko nastaly nesváre medzi kolegami. Ačkoľvek sebazvdelávajúci spolok, ktorý účinkoval v kruhu domáceho spolku, rozpustili v máji roku 1889, kolegom stála k dispozícii len knižnica a aby vrchnosť nemohla zabaviť majetok, nútno bolo podobný spolok utvoriť. Ponevác odborný spolok kníhtlačiarov maďarskej krajiny už jestvoval, jedna čiastka kolegov mienila v Košiciach utvoriť filiálku, keď počas mzdového hnutia poverili kolegovia Augustína Lukácsa, aby zakročil v ústredí ohľadom prevzatia. Ústredie voči košičanom chovalo sa dosť konciliálne, nakoľko nežiadalo od nich zápisného a tiež prisľúbilo, že každý košický kolega, ktorý vstúpi, môže požívať všetky práva; druhá čiastka chcela výlučne utvoriť len odborný krúžok miestneho rázu. Obidva smery húževnate pridržiavali sa svojho stanoviska, dôvody sa vyvinuly v kapacitácii a nespokojnosť a osobníckárstvo vzrástalo. Jedna čiastka utvorila 7. marca roku 1900 „Košický odborný spolok“, stanovy prijala od krajinského odborného spolku, potažne vybrala z nich náčrtek asi následovným spôsobom: 1. podporovať budú nezamestnaných a nemocných; 2. smierčí súd nepotrebný (vzdor tomu, že vtedajší zákon to vyžadoval); 3. na práv. zástupcu nie sú odkázaní atď. atď. a takto olúpané a poprekrúcané paragrafy usniesla sa v odpise na ministerstvo predostrieť.

Kontra-schôdza predošlej vydržovala sa druhý deň 8. marca, na ktorej kolega Lukács s vďačnosťou spomienal tých šľachetných predkov, ktorí základy spolku nie jednotlivcom, nie užšiemu krúžku, ale každopádne všeobecnosti na pokrok duševných mravov upevňovali. Pokrok duševných mravov javí sa v spolčovaní kruhov a v shromážďovaní jednomyseľných členov, ktorá okolnosť je zárukou ku zvelebeniu hmotných záujmov oproti nátlakom konkurencie šuster-skej gardy a ešte väčmi proti budúcemu nátlaku kolegov železo-priemyselných. Odporúča vstúpiť do krajinského odborného spolku a do tej doby, pokiaľ odporci tento šľachetný čin neuznajú, nech platia aj knižničné poplatky, aby majetok sebazvdelávajúceho spolku nepadnul do cudzích rúk. Návrh bol prijatý jednohlasne a hneď boli zvolení vodcovia, ktorí pozostávali z nasledovných kolegov: predseda: Karol Bartók, podpredseda: Gejza Wellisch, notár: Gabriel Kapy, pokladník: Augustín Lukács, kontrolór: Jozef Légárd, účtovní revidenti: Alexander Katona, Štefan Lőrincz, členovia výboru: Leopold Klein, Jozef Rosenberg, Ján Makara, Jozef Pircsy, náhradní členovia výboru: Julius Gavron, Bartolomej Weis. Ku hnutiu pripojili sa levočskí a malo-šarišskí kolegovia.

Obidva spolky medzi sebou sa hádali dlhší čas o prednosť, pokiaľ členovia miestnej korporácie pomaly nahliadnuc dobro odborného spolku, vstúpili do tohto natoľko, že koncom roku nútení boli aj vodcovia zmeniť frontu a uspokojene s väčšinou pracovať v prospech všetkých ostatných.

Toto by bola krátka história založenia košickej skupiny odborného spolku, ktorá skupina cez 19 rokov, pokiaľ nová ústava štátu a následkom založenia spolku na Slovensku neprestala a ktorá vždy pracovala len v prospech kolegov a v prospech výkvitu tlačiarstva so skvelým úspechom.

25-ROČNÉ JUBILEUM PREDSEDU VIKTORA ROSU A SANATÓRIUM.

Viktor Rosa, ktorý bol cez 25 rokov predsedom košického tlačiarkeho spolku, 4. decembra 1900 pre medzi ním a jeho princípálom a tiež medzi kolegami vzniklé protivné názory, vzdal sa tejto čestnej funkcie. Marné bolo ho kapacitovať, jeho odhodlanie zostalo pevne ukončeným. Košickí kolegovia vidiac, že sú s vďakou povinní Viktorovi Rosovi za jeho 25-ročne predsednícke účinkovanie, neprestúpili na denný poriadok nad jeho poďakovaním sa, lež 10. marca 1901 pod predsedníctvom kolegu Gejzu Freunda zadržanej skvostnej schôdze, odlúčili sa slávnostne od Viktora Rosu čo predsedu. Kolega Freund s peknými slovami spomínal Viktora Rosu a jeho zdarilé predsednícke účinkovanie cez 25 rokov pri spolku uhorských kníhtlačiarov a kamenolejcov košického obvodu, žiadal prítomných aby bola vyspostatá päťčlenová komisia, ktorá v mene košických tlačiarov vysloví mu uznanie a ktorá pri tejto príležitosti jemu určený, pekne vyhotovený tlačiarkeý diplom, poťažne skvostnú listinu uznania odovzdá. Potom oceňoval kolega Augustín Lukács oslavovateľovi, ako neúnavnému a vznešenému vodcovi, priekopníkovi voľnej organizácie na polu spolčovania a medzi kolegami získané zásluhy — a súčasne spomnul aj o tom, že už aj vzdor tomu, že bol majiteľom tlačiarne, neprevinil sa, ba čo viac aj to dokázal, že čím bol v minulosti, tým je aj teraz: „dobrým kolegom!“ Na slávnostnej schôdzke objavil sa kolega Rosa a dojatými slovami zaďakoval kolegom za ich pozornosť preukázanú vŕči nemu a sľubuje, že vzdor rozlúčeniu sa od predsedníctva, vždy ako kolega a vojak hájiť bude aj na ďalej záujmy

tlačiarov a za ne neúnavne pracovať. Po tomto kolega Lukács, využívajúc slávnostnej nálady, ujal sa slova a v dlhšej reči zaoberal sa utvoriť sa majúcim kníhtlačiariským sanatóriom a svojou rečou získal všetkých kolegov pre stavbu tohto. Viacerí boli toho názoru, aby v tejto záležitosti vstúpilo sa do styku s nemocenskými pokladnicami a priemyselnými korporáciami a aby sa vybudovalo sanatórium väčšieho rozmeru, ktoré by nielen tlačiarom ale aj kolegom iného zamestnania slúžilo. Pokiaľ toto mnohí nepovažovali za správne, lebo idea vyžadovala vybudovania tlačiarkeho letoviska, s druhej strany prevedenie tohto narážalo na veľké ťažkosti. Ak by nemocenské pokladnice a priemyselné korporácie prispeli k jeho hospodárskemu vybudovaniu so značným obnosom, bolo by možné na základe vzájomného dohodnutia prepustiť im k dispozícii istý počet izieb. Po dlhšej debate bolo usnesené, aby záležitosťou stavby sanatória bola poverená 5 členná komisia, ktorej úlohou bude urobiť výzvu na všetky tlačiarke mestá krajiny ohľadom záležitosti sanatória, v ktorej vyjadrí vznešený cieľ a snahu tejto akcie. Do komisie boli zvolení: Augustín Lukács, Leopold Klein, Karol Bartók, Štefan Buržický a Eugen Mihalovič. V tejto záležitosti komisia neustále pilne pracovala a výsledok jej práce bol ten, že na obvodnom kongrese, zadržanom dňa 27. mája 1901 za účasti ústredia a všetkých kolegov okolitých tlačiariských miest a na Bankove zadržanej veľkolepej slávnosti sossbieral sa značný obnos v prospech základiny sanatória.

Idea tlačiarkeho letoviska sa v Košiciach propagovala. Kolega Lukács na výborovom zasadnutí obvodu košického, konanom dňa 9. októbra 1898 predostrel nasledovný návrh: „Ponevác košický spolok má svoje 25. výročie v roku 1899, košickí tlačiarci chcú toto v smysle predošlého dohodnutia sa s väčšou slávnosťou oslávii, lebo všetko to, čo dosiaľ bolo navrhnuté, bolo by len činom minulosti, ak by toto dôležitejším usnesením nebolo doplnené: „Pri našom 25. výročí našej činnosti urobme niečo šľachetnejšieho, čo má rovnakú dôležitosť a čoho potreba je už teraz súrna; vystavme letovisko v okolí Košíc, lebo toto tu dalo by sa ďaleko lepšie postaviť, ak by mesto dalo zdarma k tomuto účelu potrebný pozemok; obnos ku stavbe potrebný mohol by sa zaobstarat usporiadaním väčších slávností a zábav. To nech je činom na pamiatku nášho 25. výročia — k čomu aj podpora od ústredia mohla by sa vyžiadať.“ Túto ideu výbor si osvojil s tým, aby predseda zakročil na patričných miestach. Kolega Lukács v roku 1900 opätovne zaoberal sa s vecou v časopise „Typographia“ a súril vybudovanie letoviska.

Otázka sanatória začala dozrievať vlastne pri jubilejnej príležitosti Rosu a prejednaná bola na obvodnom kongrese 27. mája, keď kolega Peidl vyslaný od ústredia žiadal, aby záležitosť postúpená bola ústrednému výboru, ktorý otázku pri dôkladnejšej manipulácii uvedie do pravého štadiumu.

Obvodný kongres na toto pristúpil a uverejniač toto v Typografii poslal Augustinovi Lukácsovi 250 zlatých — ako základ pre ústredný výbor na ciele letoviska.

Ústredný výbor s chvalitebnou rýchlosťou chopil sa práce uskutočnenia, lebo už v mesiaci júli na zadržanej výborovej schôdzke pod predsedníctvom Juliusa Czettel-a bola vypošlatá komisia, ktorá 29. septembra obrátila sa s obežníkom na krajinských tlačiarov, aby sa zaviazali prispievať týždenných 6 hal. do tých čias, pokiaľ potrebný základ sa nesusbiera. Jeden passus obežníka znie: „Košickí kolegovia to boli, ktorí navrhli túto ideálnu myšlienku, s ktorou

sa dnes na Vás obraciame. Oni boli tí, ktorí pustili svetom duševný zvuk: budujme letovisko nemocným, kde by sa im umožnil prostriedok ku liečeniu a takto najdrahší ich poklad, zdravie, by sa im prinavrátilo. Idea je krásna, lež uskutočnenie jej je ťažké; my ju však predsa chceme uskutočniť, ak sa aj Vy, ct. kolegovia tejto záležitosti podujmete. Vďaka za základ nech patrí košickým kolegom, z uskutočneného a postaveného veľkého diela vezmeme si svoju časťku všetci.“

Augustin Lukács, borca idey, už dávno spokojne odpočíva; letovisko vybudovalo sa v kotline „Quernero“ nákladom 300.000 korún. On nepožíval na letovisku vôbec nič; a ani my nie o mnoho viacej. S vilou „Guttenbergovou“ čo sa stalo nevieme, ale úfame, že pri jej likvidácii my tlačiarri na Slovensku dostaneme svoju časťku, s ktorou budeme môcť posúriť uskutočnenie postaviť sa majúceho tlačiarkeho sanatoria na Slovensku.

DOPLNENIE MEDZERY A PRIEKOPNÍCKEJ PRÁCE.

Mzdové hnutie roku 1903.

Ústredím zahájená akcia ohľadom hospodárenia s učni, skončila sa dobrým úspechom. Vyhláškami a letákmi rozposlala výzvu k rodičom, aby svoje detky nedávali za tlačiarkeých učňov predne zo zdravotného ohľadu, za druhé pak pre veľkú nezamestnanosť následkom ktorej dôkladne ale ešte nie dostatočne upadnul stav učňov. Principáli, ktorí na úkor učňov chceli sa dopracovať majetku, zbadajúc vyhlášky upadli do zúfalstva a k vrchnosti sa obrátili o ochranu. Pomocou novín volali o pomoc na všetky strany — ale darmo. Košická komisia dôsledkom tohoto prípadu nútená bola sa zaoberať s bývalým redaktorom časopisu „Friss Ujság“, ktorý s odvahou, ale možné, že len následkom nahuckania napísal kritiku na spomenutú výzvu a košických tlačiarov, ktorá bola príliš hrubá a hlúpa. Komisia ale tohoto ešte v tom čase mladého, teraz už mŕtvého novinára, veľmi rýchle zakríkla.

V našom organizačnom živote povinnosť odoberania „Typografie“ znamenala veľký obrát, lebo s lútosťou musíme konštatovať, že podobne ako aj na vidieku, ani v Košiciach mnohí neurobili zadosť svojim povinnostiam.

Podobne tak bolo aj s odborným spolkom. Tu ale tiež znamenalo upraviť dobrovoľné povinnosti členov odborného spolku. Vec stala sa tak, že vödcovia rakúskeho spolku „Verband“ usrozučení s organizačnou komisiou navrhovali spolkom tlačiarkeým patriacim pri internacionálnom sdružení, že vzájomne smluvy podporovacieho spolku kníhtlačiarov a písmolejcov uhorskej krajiny vypršíaci 15. septembra 1903 len na tých členov obnovia, ktorí sú súčasne aj členmi odborného spolku. Tento návrh spolky prijali a len v tomto smysle boli náklonné na vzájom pristúpiť.

Každé sdružení má právo k tomu, aby prv, ako s druhým sdružením do spolku stúpi, pátralo má-li tie podmienky, ktoré ku smluve žiadúčne sú. Kníhtlačiarke organizácie sú súčasne po celej Europe aj bojovné organizácie, ktoré pečovali a pečujú o hmotný záujem ich členstva — upravenie pracovných podmienok. Maďarský spolok ale nebol takýmto. Po odlúčení vzdelávacieho odboru bol čiste podporovacím, ktorého trovy hradí odborný spolok. Odborný a materinský spolok spoločne učinili to, čo cudzozemské organizácie robili celistve. Z toho je vidno, že materinský spolok spolu s odborovým len spoločne,

ako jeden celok mohli byť rovnocennými organizáciam cudzozemským, ktoré také len s rovnocennými spolky boli ochotné vo vyjednávaní vstúpiť. K tomu mali aj plné právo, čo sa aj nám veľmi páčilo. Smluvy boli uzavreté teda tak, že tieto sa len na tých členov materského spolku vzťahovali, ktorí súčasne boli aj členmi spolku odborového. Že táto smluva bola výhodnou pre tlačiarov uhorskej krajiny, to ukazujú príklady celého desaťročia.

Krajinský kongres zadržaný 15. a 16. augusta znamená hraničný kameň v dejinách odborného spolku. Táto krajinská porada nekonala sa už tak ako prvšia, lebo bolo tu zastúpených nielen 9—10 obvodov, ale aj každá odborová skupina. Najdôležitejším usnesením tohto kongresu bolo konečné prijatie sadzobníka a utvorenie pravidiel manipulačných. Tieto zabezpečili takmer úplnú samosprávu miestnej skupine a takto v prospech všeobecného dobra stupňovane mohli účinkovať.

Rok 1903. upomínal celé robotníctvo na prichystanie sa na vidiecke hnutie. Prv ako bol kongresom sadzobník prijatý, následkom provokatívneho chovania sa zamestnávateľov, 3. augusta v Árade vypovedali kolegovia stávku a po tri a pol dennom zápase zadovážili platnosť nového sadzobníka. Bolo to povzbudzujúce soznanie aj pre ostatné mesta vidiecke zvlášť ale pre Košice, kde kolegovia 17. októbra vstúpili do stávky. Šéfovia väčších tlačiarň pod vplyvom krajinského sdruženia majiteľov tlačiarň, zvlášte pak ich predsedu Ľudovíta Engela každé pojednávanie prerušili mimo jediného Karola Werfera, ktorý sadzobník bez slova podpísal a sám prišiel pre svoj personál do dočasného sídla stávkujúcich hostinca Nyisponského. S najhumánnejšími zamestnávateľmi bolo treba tie najrozhorčenejšie boje viesť a výlučne len kolegom môžeme byť povďačními, že sadzobník na celej čiare bol uplatnený. V kníhtlačiarňi Adolfa Vitéza trval boj dva týždne, avšak Vojtech Koczányi len po uplynutí troch týždňov bol prinútený podpísať sadzobník.

Nemôžem zabudnúť obdivuhodného a dôstojného oduševnenia, ktoré u príležitosti stávky dokázali učnia, ktorí do posledného vstúpili medzi stávkujúcich a do posledného okamihu vydržali s ostatnými. Takto povstávala nová generácia, ktorá výsledky nie zničiť, ale stupňovať vedela.

Po uplynutí hnutia boli dva prípady, ktoré s väčším dojmom pôsobily na kolegov. Bol to prípad v kníhtlačiarňi A. Vitéza, ktorý pod dojmom stávky po uplynutí šesťtýždňovej doby chcel ako kolegov, tak aj dôverníkov vypovedať. Avšak vzájomným dorozumením z tohto sišlo a vystúpil len jeden dôverník a to na svoju vlastnú žiadosť.

Druhý prípad bôľne účinkoval na košických kolegov. Kolega Alexander Nagy, jeden zo zakladateľov košického spolku, ktorý dlhé roky bol aj pokladníkom, 31. decembra v 59. roku veku nenadále zomrel. Kolegovia korporatívne saúčastnili na jeho pohrabi, ja pak na tomto mieste vzdávam mu vrúcnu spomienku: ako dobrému kolegovi.

PO UKONČENÍ HNUZIA.

Po ukončenom hnutí zavládol klud v radoch tlačiarov. Košickí kolegovia jeden každý dľa svojich síl chopil sa práce v prospech celku, dokiaľ ich nepobúrilo usnesenie budapeštianskej dôvernej korporácie z máje r. 1904. V ústrediu totiž — možno že len z nedbalosti — ale iste nie povedome, odobrali redakto-

rovi Typografie k dišpozícii stojacích 1000 korún, pre ktorú príčinu tento vzdal sa svojho postavenia. Záležitosť táto neskoršie zbahnatela a košickí kolegovia obrátili sa ku krajinským tlačiarom, aby záležitosť, na kolegov veľmi škodlive pôsobiacu nejakým spôsobom riešili. Účinok tohto vyzvania kolegov košických sa dosť rýchlo ukazoval a bol príčinou svolania krajinského kongresu na deň 17. júla.

Ešte pred svolaním krajinského kongresu budapeštianski dôverníci na návrh ústrednej organizačnej komisie vyniesli nasledovné usnesenie: „Vidieckym kolegom poskytuje sa spôsob kontroly v takej forme, že dva razy do roka z druhých-druhých miest medzi tlačiarimi vyvolí sa jeden-jeden kolega spoločne so stálou kontrolnou komisiou za účelom kontrolovania účtov a o výsledku v časopise „Typographia“ podá svojho času zpravu.“

Pojednávania krajinského kongresu priniesli čakaný výsledok, ale nie na dlhý čas, lebo len potom vypuknul veľký osobný boj spojený s množstvom letákov ku veľkej škode záujmov kolegov. Behom krátkeho času štyrikrát bol vypísaný súbeh na obsadenie miesta redaktora „Typographie“. Tretí súbeh zostal bez výsledku, lebo polovica hlasov pripadla na kolegu Peidl-a, ktorý sa o toto miesto vôbec neuchádzal, pokiaľ druhá polovica rozdelila sa na štyri častky. Budapeštianska komisia na toto vypísala po štvrtý krát súbeh a košickí kolegovia vidiac tieto neúčelné osobné boje, ktoré ohrožujú už dosiaľ dosiahnuté výsledky, na vydržiavanom všeobecnom tlačiarskom kongrese dňa 4. decembra 1904 nechcejúc bojovať ani pri osobách tým menej proti nim, ustálili, že od vydržiavania krajinského kongresu 17. júla 1904 nad činnosťou organizačnej komisie mimovoľne panuje táto komisia. Tlačiarsky kongres ustáli ďalej, že ústredie túto organizačnú komisiu posadilo na krky vidieku. Táto komisia vypíše súbehy, ktoré hneď aj späť zťahne, zaďakuje a odhlasuje si dôveru, slovom učiní všetko možné, len v záujme spolku nič; ďalej ostro odsudzuje zaobchádzanie budapeštianskych dôverníkov, ktorí väčšinu jednoducho vyoflinkujú. Tlačiar-sky kongres prijal nasledovný návrh usnesenia: Požaduje tlačiar-sky kongres, aby budapeštianska organizačná komisia zriekla sa jej mandátu a aby sa zvolila nová komisia. Na uprázdnené miesto redaktora „Typographie“ nech sa vypíše nový súbeh a do zvolenia novej organizačnej komisie nech rediguje časopis do-terajšia redakčná komisia. Tlačiar-sky kongres odsudzuje čo najrozhodnejšie obežníky došlé z viacerých vidieckych miest, lebo v týchto sa dochováva len puhé osobníckárstvo. Ďalej tlačiar-sky kongres schvaľuje, aby sa priebeh tohto kongresu uverejnil v „Typographii“.

Článok v jednotlivých formách mal účinok. Budapeštianska organizačná komisia zaďakovala a termín na zvolenie novej komisie vytýčil sa na deň 3. januára 1905; medzi tým bol aj uverejnený súbeh vzťahujúci sa na redaktora „Typographie“ a „Gutenberg“, ktorému termín určený bol na deň 1. januára 1905. Súbeh zostal opätne v úzadí aj tu, ale záležitosť vybavila sa s kompromisom a na náhradnom zasadnutí v marci zvolený bol Štefan Domanek za redaktora „Typographie“ a takto potom žiadaný pokoj — keď aj pozde nasledoval — vzdor tomu, že bol len povrchný, uspokojil búrlivých tlačiarov.

UDALOSTI ROKU 1905 A STÁVKA ROKU 1906.

V roku 1905-om — ačkoľvek o tomto poznámok nebolo možné vynájsť — dve udalosti boli, ktoré zostanú v bystrej pamäti košických kolegov. Stalo

sa to začiatkom jara, kedy jeden pozabudnutý ale v organizačnom živote dôležitú rolu hrajúci kolega väčšiu defraudáciu spáchal. Odcudzil totižto košickými a vidieckými kolegami vplatené príspevky do materinského spolku, ako aj všetky peniaze, tvoriace majetok košických kolegov. Tento poľutovania hodný prípad som nútený k vôli histórii spomenúť, lebo následkom tejto defraudácie ztratil košický obvod svoju samosprávu, od ktorého odňalo ústredie celý obvod s 11 župami, následkom čoho samé mesto zostalo len poplatníkom. Z tejto defraudácie obvodu nepovstala žiadna škoda, výlučne len kolegom, ktorí nútení boli defraudované týždňové príspevky čo zaostalosť znovu vplatiť, prípadne kto tieto neplatil škrtnuté mu boli. Pozdejšie zase dostali Košice samosprávu, ale len miestneho rázu, nakoľko 11 žúp patrilo potom po dobu pretvorenia k ústrediu s výnimkou Nového Mesta, Šarošpataku a Miškovca, ktoré ešte do prevratu tam prislúchali.

Druhá udalosť spôsobila veľké prekvapenie po celej krajine. 22. augusta 1905 v predpoľudňajších hodinách dostavili sa do tlačiarne „Kassai Hirlapu“ dvaja dôstojníci — menom Szartóry a Božič — ktorí vtedajšieho redaktor Imricha Seress-a pre článok pred tým dňom uverejnený v novinách so šablami napadli. Nakoľko redakcia umiestnená bola v tej istej miestnosti kde tlačiareň, pospiechal personál na pomoc napadnutému redaktorovi, medzi ktorým bol na prvom mieste kolega Leopold Klein, ktorého poručík do prs bodnul. Kolega Klein po trojdňovom trápení sa v košickej verejnej nemocnici zomrel. Na pohrebe — pri ktorom impozantnejších smútočných prejavov ešte v Košiciach nebolo — dostavilo sa mimo budapeštianskej deputácie aj mnoho robotníkov z okolitých miest, aby martýra slobody tlače na poslednej jeho ceste poctili. Kolega Klein nielen ako robotník bol prvotriednym, ale tiež pri robotníckom hnutí ako jeden najlepší bojovník zastával práva robotníctva. Spomienka naňho nech nám je vždy vzorným príkladom.

1. mája 1905 stala sa tá radostná udalosť, že košickí tlačiarne výnimkou troch kolegov prvý kráľ svätili celý deň prvého mája. Spomneme aj tú pravdivosť, že šéfovia nemali žiadnej námietky oproti tomu, aby prvý máj zasvätený bol. Rok 1905 by sme nezakľúčili náležite, jestli by sme nespomenuli koncom roku prešlú politickú stávkou. A síce koalíčné časopisy najbrutálnejším spôsobom zamedzovaly robotnícke hnutie v záujme tajného hlasovacieho práva, čo pohnulo personál koalíčných budapeštianskych novín k tomu, aby zamedzili rozširovanie osočovania, že vstúpia do stávky, čo sa aj 4. decembra stalo. 5. decembra personál košických koalíčných novín tiež vstúpil do stávky; hnutie toto trvalo dva dni; keď v novinách sa osvedčili, že viacej robotnícke hnutie napadať nebudú, toto sa hneď skončilo. Jednotlivé noviny toto hnutie kvalifikovali za útok oproti tlačovej slobode. Pri koalíčných novinách učinená stávka nebolo nič iného ako ochranný prostriedok koalície oproti právam ľudu a oproti jej odvážlivým útokom.

Rok 1906 začínal sa opäť so smútnou udalosťou: Kolega Augustín Lukács bol prvou pohnútkou uskutočnenia tlačiarneho sanatória a horlivým pracovníkom tlačiarnej organizácie za dlhé roky, keď 25. januára vo veku 33 rokov života svojho na suchotiny zomrel. Na pohrebe, ktorý sa odbýval bez cirkevných obrádov mimo tlačiarov dostavilo sa aj celé robotníctvo v počte veľmi impozantnom. Spomienku naň si s láskou zachováme.

Odborný kruh kníhtlačiarov roku 1906 na veľkonočné sviatky vyslal niektorých sadzačov na vidiek, aby tam vydržovali odborné prednášky a boli

na pomoci pri usporiadaní výstavných tlačív tým vidieckym kolegom, ktorí medzi ťažkým životným zápasom nemôžu odolať láskou k svojmu remeslu, odbornému vývinu a pojmu. Ponevác v košickom odbornom spolku bolo viac odborných členov, boli sme v tom domnení, že práce takýchto sadzačských majstrov mohli sme pozorovať a nám takto poučnú odbornú prednášku poslúchať. Kolega Anton Aigner u svojích prác usporiadal výstavu. Prostá jeho práca, jemné kresby, prospešné umiestňovanie dekorácií, výborný sloh ukázali nám mnoho napredujúceho a dokonalého pre tlačiarov stojacích v radách umenia.

Druhá výstava a odborná prednáška zadržaná bola 9. decembra, keď kolega Robert, vyposlatý odborovým spolkom, v obsiahlej a dojímavej prednáške vyjadroval odbornú znalosť prítomným. Zvlášť pozoruhodné bolo oboznamovanie vysokej a hlbkej tlače, poťažne vysvetľovania medzi dvoma produktami. Veľkú pozornosť zaslúžila tiež úvaha o vývine písma. Vystavené tlačivá pôsobili na kolegov hlbokým dojmom.

Rok 1906 uplynul opätovne znením mzdového hnutia, nakoľko vidiecky sadzobník stal sa koncom roku 1906 sročným. Košickí kolegovia sa mnoho zaoberali otázkou sadzobníka, lebo s veľkou nedôverou pozorovali kroky vidieckych majiteľov tlačiarne ohľadom započatej cesty v záležitosti spoločného sadzobníka. 28. júna 1906 zasadajúce všeobecné tlačiarске shromaždenie poverilo miestnu organizačnú komisiu, aby s hotovým plánom, vzťahujúcim sa na sadzobník, predstúpila pred najbližšie tlačiarске shromaždenie. Tlačiarске shromaždenie, konané dňa 2. júla, pri pojednávaní jednotlivých bodov dotazníka, zaslaného krajinskou organizačnou komisiou, navrhovalo nasledovné:

Mzdové minimum — v páde, že sa sadzobník tak ako v ústrediu na 5 rokov určuje — má byť ustálené v obnose týždenných 28 korún. Minimum pri denníkoch vo dne sádzaných má byť zvýšené o 2 a pri denníkoch v noci sádzaných o 4 koruny. Žiada sa zrušenie „deputátu“ a rátania. Mzda pomocných robotníčiek nech je zvýšená o 1 kor., nakoľko v mieste skoro každá robotníčka, viac ako 2 roky zamestnaná, dosiahne 12 kor. mzdy. Žiada sriadiť aj pracovnú dobu a mieni túto na 8½ hodinovú určiť, z čoho padá ¼ hodiny na svačinovú prestávku. V učňovských pravidlách má byť rozhodne zdôraznené, že tlačiarským učňom len ten môže byť, kto dovŕšil 14. rok života a skončil s úspechom aspoň dve triedy strednej školy. Metérom má sa platiť mzda aspoň o 2 koruny vyššia ako je minimum. Minimum u periodických časopisov nemaďarských má byť stejné s maďarskými. Pri denníkoch už vysádzané rukopisy len s pridelením dostatočnej pomoci slobodno vynechať. Prvý Máj sa má považovať za sviatok. Základ mzdy za presčasnú prácu ostáva ako predtým, ale maximum mimohodinové vo dne nemôže byť väčšie než 1 kor. 20 hal., maximum mzdy za mimohodinovú prácu, skončenú v nedeľných a sviatočných dňoch popoludní, ďalej po pol noci, ako aj ráno pred 6 hodinou a cez obed má byť 1 kor. 40 hal. Nakoľko žiadame, aby „deputáty“ zrušené boli, potrebné je, aby počet personálu zvlášť u miestnych denníkov zamestnaného bol presne zistený ešte pred začiatkom hnutia.

Majitelia kníhtlačiarne nech sú v sadzobníkoch upozornení, aby miestnosti ich hygienickým požiadavkám zodpovedne v poriadku držali a zariadili tieto ventilátormi, plúvatkami a pod., aby zdravotný stav robotníkov koľko-toľko chránený bol. Sprostredkovanie práce obstaráva odborný spolok, ale do práce prijatý môže byť len člen spolku, nečlen sa len v páde núdze v pracov-

ných silách môže prijať, keď že dotýčný povinný je hneď vstúpiť aj do spolku. To by byly oné požiadavky, ktoré košickí kolegovia žiadali uviesť v sadzobníku.

Dňa 22. júla konalo sa obvodné kníhtlačiarske shromaždenie, ktorého sa zo strany ústredia kolegovia Július Peidl a Eugen Werner, ďalej deputáti Balašských Ďarmôt, Baňskej Bystrice, Jágru, Prešova, Ružomberoka, Lipt. Sv. Mikuláša, Levoče, Lučenca, Miškovca, Rimavskej Soboty, Šárošpataku, Nového Mesta p. Šiatorom, Baňskej Štiavnice a Užhorodu a s malou výnimkou všetci kolegovia košickí zúčastnili. — Počas rozpravy kolega Werner v dlhšej reči poukázal na výhody spoločného sadzobníka a vykladal stanovisko organizačnej komisie. V tomže smysle prehovoril aj kolega Peidl ale zdôraznil, že s vonkovskými majiteľmi kníhtlačiarni len vtedy začneme vyjednávať, keď títo odvolajú ich uzavretie, dľa ktorého založiť hodlajú robotníkom napomáhajúcu pokladnicu (t. j. pre „dohovávanie šustrov“). Obvodné shromaždenie zaujalo stanovisko jednoglasne pri spoločnom sadzobníku a vyslalo do komisie, ktorá sadzobník pojednávať mala, kolegov Morica Preusza.

Valné shromaždenie kníhtlačiarov, dňa 10. októbra konané vyslalo do komisie, ktorá s princípálmi mala pojednávať, kolegov Morica Preusza, Františka Moderera a Vojtecha Bodensteinerja. V ten istý čas kolega Tomko oznámil, že v kníhtlačiarni Vitéza hotoví sa pracovný poriadok, ktorý obsahuje veľmi čudné body, prosí shromaždenie kníhtlačiarov, aby v tejto veci zakročilo. Shromaždenie kníhtlačiarov vyrieklo, že okrem sadzobníku iného pracovného poriadku nepozná, ináčej vyslatí kolegovia nech sdedia šéfom ich mienku o tejto záležitosti.

Sadzobník vstúpil do života v Košiciach dňa 17. októbra bez zvláštnych udalostí. Podpísané sadzobníky dňa 22. októbra predložené byly ústrediu. Kolega Preusz vtedy odcestoval do Nového Mesta p. Šiatorom a Šárošpataku, aby sadzobník aj tam voviedol do života. V Novom Meste bol už sadzobník čiastočne prijatý, okrem jednej kníhtlačiarni, kde jeden sadzač a dvaja učnia zahájili stávkou. Stávkujúci učnia boli poslaní do Košíc.

Nový sadzobník tedy vstúpil do platnosti a obsahoval nasledovné poriadky: na vonkove nebude pracované „do ráťania“, o čistení a ventilácii miestností, robotníci, platení vyššie minima tiež dostanú zvýšenie mzdy a konečne každý robotník má právo osláviť Prvého Mája bez toho, aby mu z platu niečo srazené bolo.

Je prirodzenou vecou, že vonkovský sadzobník dal ústrednej komisii nemalú prácu. Môžeme si všetci predstaviť, že akou ťažkou úlohou bolo vonkovské mestá jednej krajiny tak rečeno od razu viesť do boja. Musím pripomenúť, že k stvoreniu vonkovského sadzobníka môže sa ďakovať len tomu, že celok kolegov mal dôveru voči komisii a všetkým povinnostiam a úpravám vyhovel; okrem toho stal sa disciplinovaným a smelým bojovníkom, lebo poznal veľkú moc, ktorú má v sebe sdruženie a tak sa smeľe dal do boja s panstvom kapitálu.

Košickí kolegovia zvečnili tento októbrový ruch veľkým pamätným obrazom, ktorý je aj dnes peknou pamiatkou pre náš spolok.

Potom nastúpily kľudnejšie dny v živote košických kníhtlačiarov, ktorí teraz ich činnosť na vybudovanie vnútornej organizácie obrátili.

V roku 1907 utvorila sa prvá smierčia komisia, ktorej členovia zo strany šéfov boli: predseda Karol Werfer, Vojtech Koczányi, Vojtech László ako riadni členovia, Samuel Maczner, Ján Katona ako náhradníci; zo strany robotníkov:

predseda Alexander Madas, Moric Preusz, Jozef Virág ako riadni členovia, Robert Pollák a Ignác Grósz ako náhradníci.

Dňa 10. októbra 1907 zúčastnili sme sa všeobecnej stávky a demonštratívneho sprievodu. Deň 10. októbra bol významným pre robotníkov v Maďarsku. Organizované robotníctvo v tento deň složilo nástroje, zastavilo prácu, demonštrovalo pri človečenských právach v prvom rade pre všeobecné tajné volebné právo. Pre nás kníhtlačiarov deň 13. októbra mal ešte väčšieho významu, ako 10. októbra, vtedy vysvätili slávnostne náš domov, budovu pomocného spolku v Budapešti, pri čom košičanov zastupoval Vojtech Stier.

V januári 1908 Maximilian Augenfeld mal prednášku a zo strany odborového spolku výstavku, ktorá prednáška a výstavka zostala nezapomenuteľnou pre kolegov.

V roku 1908 dôsledkom veľkej drahoty košickí kolegovia vstúpili v činnosť ohľadom drahotného prídavku, čo šéfovia odmietli s tým, že ohromnú drahotu uznávajú, ale žiadosti našej vzhľadom na nepriaznivé finančné pomery nemôžu vyhovieť. Pozdejšie Vojtech Koczányi, majiteľ kníhtlačiarne, predseda udelil svojmu personálu drahotný prídavok, čo prinútilo aj ostatných šéfov k tomu, aby hoci po dlhšej dobe, predseda vyhovel oprávnenej žiadosti kolegov.

Tohože roku musela blokovať organizačná komisia kníhtlačiareň „Svätého Alžbety“, ktorá potom cez viac rokov moc ťažkostí a neprijemností zapríčinila spolku. Dnes už zase spolu kráčame po hrudnatých, ale statočných cestách biedy.

Dňa 6. decembra 1908 bola mimoriadna schôdza politickej strany v Budapešti. Táto schôdza je historického významu, lebo usnesením vypovedala ten najprudkejší boj proti plurálnemu volebnému právu, prípadne v danom momente všeobecnú politickú stávku, ktorá dňa 31. decembra aj nastala, keď minister vnútra Andrássy rozpustil združenie železo- a kovorobotníkov a suspendoval účinkovanie budapeštianskej odbornej sekcie drevorobotníkov. Budapeštianski kníhtlačiarovia tiež sa zúčastnili 24-hodinovej stávky. — Všetko toto rozpovedal som preto, lebo na mimoriadnej stranníckej schôdzi košických kolegov zastupoval kolega Preusz a prispel k výpovedi všeobecnej stávky.

Dňa 14. februára 1909 mali sme vo veľkej dvorane mestského domu slávnosť u príležitosti 50-ročnej práce kolegu Bernharda Stroma ako sadzača. V mene košických kníhtlačiarov Filip Horváth v peknej reči sa rozpomenul o 50-ročnej práci Bernharda Stroma, ktorý bol aj jedným zo zakladateľov nášho svojpomocného spolku. Potom vyslanci organizácii a korporácií pozdravili jubilanta. Na konci predseda Rosa odovzdal oslavovanému dar košických kolegov: jeden cenný pečatný prsteň a krásne vypracovaný pamätný list, na ktorom sme boli všetci podpísaní; ďalej dar ústredného svojpomocného spolku: tri dukáty po 20 kor. a iné cenné podarky od jeho ctiteľov. Večer v reštaurácii „Royal“-u bola hostina, kde bolo prikrýté pre viac ako 100 osôb a na ktorej odznela spústa toastov na zdravie jubilanta.

Kolega Bernhard Strom patril medzi tých, ktorí tichou prácou prispievajú k veľkému dielu tvorenia a preto zaslúžil, aby bol kolegami úprimne oslavovaný.

Kolega Strom neprežil veľmi túto slávnosť, lebo v novembri tohože roku v 65. roku života svojho zomrel. Všeobecná sústrasť kolegov odprevadila starého kolegu na jeho poslednej ceste.

Začiatkom roku 1909 vypísaný bol súbeh na miesto redaktora „Typographie“, ktorého na vyzvanie kníhtlačiarkeho shromaždenia zúčastnil sa aj kolega

Preusz a dňa 22. februára z pomedzi 4 prihlásivších sa, zvolený bol za redaktora absolutnou väčšinou hlasov a číslo „Typographie“ zo dňa 5. marca vyšlo už pod jeho kontrasignovaním. — Lúčili sme sa od neho s radosťou a hrdosťou, ale aj bolestne, lebo jeho vzdialením sa zanechal nám veľký priestor nezaplnený vo veľkom diele organizácie. —

HNUTIE V R. 1910 A ZA NÍM NASLEDUJÚCE UDALOSTI.

Kongres, konaný dňa 22. augusta 1909 sa usniesol, že sadzobník vidiecky dňom 10. júna 1910 sa zruší a to sa aj dňa 10. decembra stalo. — Krajinská organizačná komisia previedla prípravy k vypracovaniu sadzobníku. — Na obvodnej schôdzi vyvolili tých kolegov, ktorí mali s vidieckymi šéfmi o sadzbách pojednávať. — Z Košíc do tejto komisie vyslatý bol kolega Jakub Erlich. — Spoločné vyjednávania zahájené boli v Budapešti, dňa 5. mája, a skončili sa dňa 8. mája bez výsledku. Dňa 20. mája v prerušených pojednávaniach bolo pokračované, ale pre stanovisko šéfov nemohlo doísť k dohode. Komisia dňa 21. mája jednostranne ustálila sadzobník a nečakajúc na srok predošlého, robotníctvo zavolala do boja.

Košická komisia v smysle úpravy dňa 22. mája predložila šéfom tento nútený sadzobník a šefovia ho ešte pred srokom predošlého podpísali a tak prišla vec na rozcestie.

Sadzby ustálené boli s platnosťou na päť rokov a to s trojnásobným zvýšením po 2 kor. t. j. v r. 1912, 1914 a 1916.

Valné zhromaždenie kníhtlačiarov dňa 14. júna konané, nechcelo sadzobník v známosť vziať a navrhnuté bolo, aby sa krajinskej organizačnej komisii, ako aj vyslatým, pohoršenie vyslovilo. Po veľkej rozprave, vzhľadom na to, že po tomto zakončenom fakte, každý výstup je marným, lebo veď komisia, ktorá sadzobník projednala a previedla v daných okolnostiach správnejšie postupovať nemohla, návrh tento sa odmietol.

V súvis s pojednávaním sadzobníku z r. 1910 treba sa mi rozpamätať aj o kolegovi Františkovi Modererovi, ktorý od 5. do 8. mája ako zapisovateľ účinkoval u o sadzobníku pojednávajúcej komisie a ktorý dňa 15. mája v Temešvare samovraždu spáchal. Kníhtlačiarstvo v kolegovi Modererovi ztratilo životaschopného a agilného bojovníka. Vyučil sa v Košiciach, tamtiež sa zúčastnil prvý raz hnutia, potom sa dostal do Budapešti a za krátky čas si ho na toľko kolegovia obľúbili, že ho vyvolili za člena komisie. Potom prišiel do Temešváru, kde bol predsedom skupiny a hodným vodcom svojich kolegov. Mladý, 26-ročný bol, keď zakončil svoj sľubov plný život vo vlnách Begy. Zaslúžil, aby sme jeho pamiatke česť venovali.

Ako je to vyššie podotknuté, v smysle sadzobníka zvýšenie mzdy o 2 kor. každé dva roky sa stalo sročným, tak aj v r. 1912 a to dňa 10. júna. — Košickí kolegovia — vzhľadom na nesmiernu dražobu — dňa 23. februára 1912 požiadali košických zamestnávateľov, aby im tie dňa 10. júna sročné 2 kor. už od teraz vyplácali. — Šefovia túto žiadosť odmietli s následovným odôvodnením: „Šefovia tejto žiadosti nemôžu vyhovieť, lebo v sadzobníku kolektívne uzavretú smluvu, hoc len čiastočne premeniť, zo stanoviska solidarity nie sú vstave. Dôvody o dražobe tiež nemôžu prijať teraz, keď už za zimným mrazom nasleduje úslniaplné jaro“.

Podotýkam, že ešte pred touto žiadosťou kočičanov, Rudolf Mayer majiteľ kníhtlačiarne z Veľkého Becskereku a Sámuel Klein z Miškovca, oba to významní členovia krajinského združenia vonkovských majiteľov kníhtlačiarňí, likvidovali ich personálu oné 2 kor. a týmto skutkom neprevinili sa proti stavovskej solidarite.

Na kongrese krajinských syndikátov a odborných spolkov od dňa 23. do dňa 26. augusta 1912 konanom, ako aj na 50 ročnom jubileu maďarského pomocného spolku kníhtlačiarov, Jozef Tomko, vtedajší predseda odborného spolku zastupoval kočičanov a tam agilne účinkoval.

Košickí kolegovia na popud článkov kolegu Alberta Királya a Adolfa Redlingera, vyšlých v „Typographii“, založili v roku 1912 pod predsedníctvom kolegu Sigmunda Weizensteina košickú skupinu turistického spolku priateľov prírody.

Táto skupina pozdejšie pod vedením kníhtlačiarmi veľmi cteného muža: Adolfa Békefiho, vyvinula sa na toľko, že v r. 1914 na temeni vrchu „Vozárska“ už aj útulňu postavila, na uvádzaní ktorej dňa 28. a 29. júna 1914 prítomní boli budapeštianski kolegovia a kolegine, priatelia to prírody, počtom asi päťdesiatí a v peknom počte boli zastúpení aj kolegovia z Miškovca, Jágru a Prešova. 10 ročné jubileum tejto útulne budeme oslavovať dňa 29. júna tohoto roku. Tu pripomeniem aj to, že kolegovia 1000 kor. venovali na letohrádok, ktorý mal byť postavený priateľmi prírody.

V roku 1913. pri spoluúčinkovaní kolegu Rudolfa Mausza, sprostredkovateľa práce z Budapešti, založené bolo košické sprostredkovateľstvo práce, v ktorom prvým sprostredkovateľom bol kolega Ladislav Zuppán a členovia Vojtech Stier, Jozef Tomko, Jozef Virág, Eugen Mihalovics, zapisovateľom bol kolega František Széll.

Dňa 29. júna 1914 keď sme cestovali domov z uvádzania útulne, na staničnej budove v Obišovciach videli sme čierny prapor. Z novín sme sa dozvedeli že čo sa stalo a cítili sme všetci, že čo to bude mať za následky.

Dňa 1. augusta narukovali kolegovia k vojsku a od toho dňa počnúc až do konca novembra 1918 nemám, čo písať, ak len nie o zkaže, biede, trpkosti, o z gaštanov pečenom chlebe a o plačlivom stave radového vojína. Pri tom všetkom nesmie sa zabudnúť o veľkodušnom čine doma ostavších kolegov, keď nezabudli na rodiny tých, ktorí išli do války a poskytli opusteným pomoc z groší, čo usporili z ich biedneho zárobku. Šľachetný čin sám seba chváli!

V roku 1918 už sme zase — ktorí sa navrátili — pri našich skríňach a lisoch a dali sme sa pri dennej 6hodinovej práci do roboty za chlieb vezdejší; do dňa 19. decembra 1918 ostali sme v spojení s našou bývalou ústredňou: s budapeštianskym spolkom.

Tu sa začína naša opustenosť. Pracovali sme, odkladali groše, že sa vyvinie nejaká situácia. V roku 1919 vyslali sme do Budapešti kolegu Jána Kolesára za účelom súčtovania. To bola naša posledná funkcia s ústredným spolkom a od tých čias sa nám cesty rozdelily.

V januári 1919 na návrh kolegu Adolfa Leszta a s jeho veľkým hmotným príspevím usporiadali sme v tanečnom sále menovaného kolegu veľkú familiárnu večeru a to na počesť z vojny navrátiťších sa kolegov, kde sme sa odobrali od tých, ktorí na fronte padli: Leopolda Rottmanna, Viléma Schmitta, Alexandra Madasa a kolegu Daniela Melitorisza, v ruskom zajatí zomrelého.

V rokoch 1919 a 20 Košice samostatne pokračovali a dľa pomerov po-
lepšovali svoj materiálny stav.

V auguste 1919 začali bratislavskí kolegovia vydávať spájací orgán v troch
jazykoch: „Zprávy“, pozdejšie „Typographia“ a dôsledkom spojenia konal sa
dňa 7. a 8. septembra v Ružomberku kongres, na ktorom Prahu zastupoval
kolega Němeček, zúčastnil sa tohože pražský spevokol, kolegovia z viacerých
miest Slovenska a z Košíc prítomní boli kolegovia: Banekovics, Alexander Drab
a Rosenberg. Tento kongres bol prvým krokom k tomu, aby sa situácia vy-
jasnila, pri tom všetkom konečné rozhodnutie sa nestalo.

Dňa 8. decembra 1919 oslavoval spolok bratislavský svoje 50-ročné ju-
bileum; pri tejto príležitosti bratislavskí kolegovia založiť chceli spolok kníhtla-
čiarov pre Slovensko.

Na slávnostiach zo dňa 8. a 9. decembra košických kolegov zastupoval
Juraj Banekovič a Eugen Mihalovič starší.

Prvý deň sa konala impozantná slávnosť jubilea a na druhý deň sa malo
stať utvorenie spolku, ale vzhľadom na tú okolnosť, že predpráce ešte neboly
skončené, ďalej, že vonkov nebol zastúpený len Košicami, Prešovom a Trnavou,
sami košickí kolegovia boli proti utvoreniu spolku. Po dlhej rozprave poverená
bola 13 člená komisia s prevedením predprac.

Všetko šlo ďalej po svojej ceste. Ale košickí kolegovia vidiac, že to takto
ďalej nemôže ísť, vtedajšia organizačná komisia za účelom utvorenia jasnejšej
situácie, povolala na poradu kolegu Preusza, ktorý sa vtedy v Užhorode zdr-
žoval. Kolega Preusz povolaniu tomuto s radosťou vyhovel a po náležitej a
vecnej rozprave vyšiel v „Typographii“ smerodajný článok. Na popud tohoto
článku 13 členová komisia chopila sa práce, úspechom ktorej bol kongres
v Žiline dňa 27—29. júna konaný.

Na tomto kongrese prítomní boli okrem kníhtlačiarov zo Slovenska,
kolega Němeček v zastúpení pražského kníhtlačiarskeho spolku, čo hosťa povo-
lali aj kolegu Preusza a to ako bývalého redaktora maďarskej „Typographie“
a dôkladného znalca jednacého poriadku maďarských spolkov.

Po trojdňovej porade utvoril sa spolok kníhtlačiarov Slovenska a Pod-
karpatskej Rusi.

Týmto dňom sa začína funkcia spolku kníhtlačiarov Slovenska, ktorý po
valnom shromaždení, konanom v Ružomberku, dňa 15. a 16. mája 1921, pri-
pojil sa ku sdrúženiu československých kníhtlačiarov a my košičania so všet-
kou našou silou, znalosťou a energiou napomáhame ústrednej správe, aby spolok
kníhtlačiarov na Slovensku, ktorí slúži v prospech našich morálnych, ako aj
hmotných záujmov, čím dial tým viac zodpovedal svojim šlachetným a vzne-
šeným úkolom.

To by byly stručné 50-ročné dejiny košického kníhtlačiarskeho spolku.

A my kolegovia a kolegyně, keď sme sa už prešmikli cez to prvé pol-
stoletie a narážame na neznámy ocean druhej polovice, odložme v bok každé
osobné a egoistické nedorozumenie, podajme si braterskú ruku v tomto hospo-
dárskom boji, lebo kapitál je bez srdca a bez milosti; darmo budeme uňho
klopať na vratách milosrdenstva, udre nás po hlave drukom neľudskosti. Ruku
do ruky, spojenými silami zväčšujeme, soslňujeme našu organizáciu a náš spolok,
aby sme sa boja proti kapitálu zdarne mohli zúčastniť a naši nástupcovia po-
hrebu tohože!

košicei nyomdászsegédek testülete már az 1871. évi november havában ölelte föl amaz eszmét, hogy önszegélyezési céljaira egy oly intézménynek az alapját vesse meg, amely Košice központtal az addig elszigetelten élő volt felsőmagyarországi szaktársakat egy táborba tömörítse. Eme fenkölt eszmének megpendítője Bényei Lajos szaktárs volt, aki szerető szívének egész melegével és tudásának teljes erélyével az ügy pártolására lelkesítette az akkori košiceieket, akiknek az 1872. évi pünkösdi első napján tartott alakuló közgyűlése által elfogadott alapszabály-tervezet értelmében az egyesület címe: „Kassai kő- és könyvnyomdászok egylete” volt — Košice székhellyel — és a régi Magyarország 11 északkeleti megyéjét foglalta magába. Célja az egyesületnek kezdetben a betegek segélyezése, a a temetkezési költségek fedezése és az utassegély kiutalványozása volt, mely üdvös föladatak teljesíthetéseére 20 krajcáros heti illeték vettettet ki a tagokra oly kötelezettséggel, hogy annak legalább is félévi befizetése után tarthatnak igényt a segélyezésre.

A keletkező jótékonyági intézménynek a kerület más nyomdász-városaiban is akadtak önzetlenül munkálkodó hívei. Ilyen kimagasló jellemű férfiú volt Užhorodon Kaczander Gyula, ki hivatásszerűen buzdította a szervezkedés gyengéit és aki annak idején a budapesti egyesület előnyére is megbecsülhetetlen érvényt szerzett sokoldalú tehetségével.

Minden apostoloskodás közrehajtása azonban rövid időszakon belül dugába dőlt, mivel a szentesítés végett a belügyminisztériumba felküldött alapszabály — a kerületi szervezkedés helytelenségének kiemelésével — egyszerűen visszautasított.

A tagok két táborra oszlottak most: kisebbségben egyoldalt a szilárdak csoportja állott, kik az egyesületet mindenáron — habár módosított alapszabállyal is — fenntartani iparkodtak; többségben másoldalt az elcsüggedt tagok léptek sorompóba, hogy kishitűségükben az egyesületről lemondjanak és még az elszánt továbbküzdőket is torozni kényszerítsék.

Scharf Fülöp János ideiglenes elnök ez okból 1874. május 14.-én újabb közgyűlést hívott egybe, amely a keletkező egyesületet szavazattöbbséggel feloszlatta. A kisebbségben maradt csoport a feloszlításba nem tudván belenyugodni, új munkába fogott.

Szerény vállvetett buzgalommal a jelen és jövő legterheesebb munkáját alig két hónap alatt befejezték: az 1872.-iki alapszabályt, melyet a szervező közgyűlés most „Kassai könyvnyomdászok egylete” címmel a kormány kívánsága szerint helyi jellegűvé módosítván, 1874. július havában a belügyminisztériumhoz fölterjesztették, ahonnan ugyanez év szeptemberében már jóváhagyó záradékkal visszaérkezett.

Az alakuló közgyűlést tüstént a szentesített alapszabályok kézhezvétele után hívta egybe Ries Jakab ideiglenes elnök, ahol ő egyhangulag elnökké, Nagy Sándor pénztárossá, Plessel Lajos ellenőrré és Ányos Károly jegyzőül választottak, miglen a választmány Rosa Viktor, Dorstenstein Nándor és Ries Lajos tagokból lett megalakítva.

Az egyesület — bár címéből a könyvnyomdászok ezuttal kiközösítették — elvből azonban még továbbra is kebelébe fogadta őket, amely félszeg intézkedés, míg csak a könyvnyomdászok el nem pártoltak, állandó perpatvarnak volt okozója az egyesületi életben; így például megtörtént az 1875. évi közgyűlésen az a nem kevésbé csodálandó eset, hogy

a könyvnyomdász egyesület egy könyvnyomdászt választott meg előjáróul: Grepp Richárd elnökelete alatt Kann Vilmost pénztárnokul. Megjegyzendő, e két tag tiszta német volt s az akkori košicei könyvnyomdászok is leginkább németek, akik — lehet, hogy csak tudatlanságból — de mindenkor a „nemzetiségüket” tolták előtérbe.

1876. év január havában egy rendkívüli közgyűlésen ismét könyvnyomdászok vették kezükbe az egyesület kormányzását: Ries Lajost elnökké, Zotter Ferencet pénztárosul választották. De az egyesület főnnállásától szítt folytonos egyenetlenség, a tisztségekért való versengés — ami, tekintve az ezzel összefüggő erkölcs és gazdálkodás fölötti ellenörködést, nem éppen megvetendő — őket sem biztosította állásaikban. Jóval az esztendő letelte előtt már Dorstenstein Nándor mint elnök, Nagy Sándor mint pénztárnok és Scholcz Gyula mint ellenör szerepelnek az egyesület tisztikarában.

Az 1876. november havi rendkívüli közgyűlés Dorstensteint hanyagsága miatt megbuktatta és helyette ugyanekkor Vykopal Vendelint választotta meg elnökül, aki rendszeretével és kedves modorával egész környezetét lebilincselte és a közelmúltban oly gyakori viszálykodásoknak útját szegve, a tagok közt állandó egyetértést, kölcsönös becsülést honosított meg; tehát — úgyszólván — előkészítette őket ama közelebb teendő fontos lépésekre, mik az egyesületi életnek új irányt szabnak, mely irány a kor legradikálisabb vívmánya: „Munkások, egyesüljetek!”

Vykopal Vendelin 1878-ik évi június havában aggkorára való hivatkozással köszönt le elnöki állásáról és maga helyébe Rosa Viktort ajánlotta, mondván: oly férfit kell most az elnöki székbe, aki fiatal, munkabíró és szorgalmas, már pedig Rosa Viktorban e nemes tulajdonokon kívül még a szeretet, bölcsesség és igazságosság erényeire is találhatunk.

A közgyűlés eme őszinte ajánló szavak után Rosa Viktort egyhangulag elnökké választotta s az egyesület az ő vezérlete alatt a fokozatos igények színvonalán haladva — bár a vidéki szaktársak méltatlan közönye jó ideig bántólag hatott a košiceiekre — ma oly erkölcsi és anyagi eredményt képes fölmutatni, aminő annak az alapvető kised csoportnak az újkor nyomdászai előtt mindenhol dicséretes büszkeségül szolgálhat.

E közgyűlés a „kerületi” szervezkedés eszméjét újból hangzatosan fölelevenítván, Rosa Viktor elnököt bízta meg az alapszabályok ez értelemben való és több segélyágakra kiterjesztő módosításával, mely terhes föladatot az ügybuzgó elnök még ugyanazon évi november hó 27-én teljesítette és az új alapszabályok ismét a minisztériumhoz fölterjesztettek, ahonnan 1879. évi február havában szentesítve — minden megjegyzés nélkül — visszaküldettek.

Az 1879. évi gyűlés, melyen a helybeliek teljes számban voltak jelen és Prešovot Klein Fülöp Lajos képviselte, május 29.-én tartatott meg; ezen a vidéki szaktársak, mint kerületiek, körlevélben fölszólíttatni határozattak, hogy az egyesületbe a saját és a közös érdekek szemmeltartásával haladéktalanul beiratkozzanak.

Itt mutatta be Rosa Viktor elnök az egyesületnek miniszteri jóváhagyást nyert alapszabályait, melyek szerint Košice nyomdász-egyesületi kerületi központot képezvén, ennek tagjaivá Abauj-, Árva-, Bereg-, Borsod-, Gömör-, Liptó-, Sáros-, Szepes-, Torna-, Ung- és Zemplénmegye városaiban foglalkozó szaktársak lehetnek, oly föltétellel, hogy ugyanegy időtájt más hasoncelu nyomdászegyesülettel szemben segélyezési igényeket nem támasztanak.

A 3. §. értelmében kölcsönösség más egyletekkel csak az esetben gyakoroltatik, ha azok a košicei egyesület irányát követik és a beiratási díj elengedésére, — betegség esetében a betegsegélynek azonnali élvezhetésére — rokkant-, özvegy- és árwapénztárba való befizetés idejének beszámítására és átutazók útipénzzel való ellátására vonatkozólag ugyanazon előnyöket nyújtja. Az illetékfizetés tekintetében az 5. §. így rendelkezett: A tagok az üzleti pénztárnoknak utánfizetik a minden szombaton esedékes heti járulékot, mely járulék nagysága a

közgyűlés által határoztatik meg. Ezen járulék jelenleg 30 krban van megállapítva, melyből a betegsegélyzőpénztárra 15 kr., a rokkant-, özvegy- és árva-segélyzőpénztárra 5 kr., a munkanélküliek és átutazók pénztárára 10 kr. esik. A pénztárak elkülönített alappal bírnak s külön számoltatnak el. A nyomdatulajdonosok hetiilletékeiket, s azon tagok, kik más foglalkozáson vannak, járulékaikat a főpénztárnoknak fizetik. Betegsegélyül az egyesület a beiratkozástól számított hat heti folytatólagos befizetés ellenében 6 frt 30 krt utalványozott ki hetenkint; a temetkezési költség 40 frt, a rokkantsegély 3 frt, az özvegykielégítés 50 frt, s az árvák segélyezése 14 éves életkorukig havi 4 frtban volt megállapítva; a munkanélküli segélyigény pedig heti 4 frtra összegeztetett, függőleg a közgyűlés megmásító határozatától. A munkanélküli segélyre jogosult elutazók egy heti veszteglés után 10 frtot, két heti után 8 frt, s a harmadik munkanélküli hét lefolytával 6 forint elutazási segélyben voltak részesítendőek.

A kölcsönösségi viszonyban álló egyesületek tagjai Košicén négy heti utazási időtartam után 30 kr., hat héttől három hónapi után 1 frt 20 kr., s azon fölüli után 1 forint 60 kr. átutazási segély élvezetére biztosítottak.

Ez volt a košicei kerületi jellegű nyomdászegyesület alapszabályainak tartalma főbb vonásokban.

Az egyesület tisztviselőivé lettek: elnök Rosa V., pénztárnok Nagy Sándor, ellenőr Plessel Lajos.

A tagok létszáma akkor Košicén és Prešovon összesen csak 18 volt; de a következő 1880—81. évben az egyesület anyagilag örvendetesen meggyarapodott, az érdeklődés iránta a kerület több és több nyomdászvárosaiban föllendült; Košicén 19, Prešovon 5, Miskolcon 4, Užhorodon 5, Sp. Nová Vesén 3, Levočán 1 tagot, azaz két esztendőn belül összesen 37 tagot volt képes az ügybuzgó választmány — éber elnökével és vasakaratu pénztárosával élén — az önségélyezés terére összetoborozni; s így nagyon természetes, hogy a közbizalom úgy e két esztendőben, mint a következőkben újra és újra Rosa Viktort és Nagy Sándort emelte a legerkölsőbb tisztviselői állásokra, miglen a szintén fontos ellenőri tisztség gyakran több megfelelő erő közt ingadozván, számos éven keresztül személycserének volt kitéve; emez években Plessel Lajosról Ries Lajosra szállott.

A košicei könyvnyomdászok egyesületének régebbi vagyoni állapota és forgalmáról némi tájékozást az 1883. évi rendes közgyűlés pénztárnoki jelentéséből merítvén, eredmény a következő: Pénztári állomány az 1881—82. évben volt 1125.80. Összes bevétel 1882. május 1.-től 1883. évi május hó 1.-éig 642.85, kiadás 1882. május 1.-től 1883. évi május 1.-ig 227.02, maradt tiszta jövedelem 1882—83. évben 415.83; hozzáadva az 1881—82. évi pénztári álladékhöz, volt az egyesületnek 1882—83.-ban összes vagyona 1541.63. Eme számok világosan igazolták a jótékonyági intézmény létszükségességét, mert a nagymérvű kiadások, illetve segélyigények teljesítése mellett a tőke jelentékenyen gyarapodott.

Ugyanez évben vették figyelembe a tagok, hogy a tagsági hetiilletékek a segélyágak közt aránytalanul vannak fölosztva, miért is célszerűbb illetékfölosztást Rosa Viktor elnök indítványára a legközelebb megjelenő budapesti módosított alapszabályokban fölfedezni vélelmezték és saját alapszabályaikat annak idején aszerint megjavítva, helybenhagyás végett a minisztériumba fölterjeszteni határozták.

A könyvtár alapítását szintén 1883-ban gyűjtés útján kezdeményezték a tagok, a mely dicséretes és serény ügyködésök egy esztendő alatt megteremtette a kívánt gyümölcsöt oly kedvező minőségben és mennyiségben, hogy 1884. évi augusztus 3.-án a könyvtárt már rendelkezésre bocsátották, sőt ama kecses reménytől vezéreltetve, hogy nemsokára egy nyomdász-önképzőkört is nyithatnak, úgy e célra, mint a könyvek gondozására heti 5 kros illetéket szavaztak meg befizetendőnek.

Az 1884. és 1885. évek eseménygazdagságukkal tündökölhetnek e történetlapokon.

Egyesületünk 1884.-ben a németországi nyomdászegyesülettel kölcsönösségi viszonyba lépett, az elszászlotharingiaival pedig eziránt tárgyalásokba bocsátkozott. A magyarországi nyomdászegyesületek országosítása, illetve egyesítése ügyében érdemleges határozatot hozván, csatlakozott a debreceni és nyitrai egyesületek indítványához, mely szerint az összeegyesület központi székhelye Budapest legyen. Eme határozat egyszersmind a „Typographia” és „Vorwärts” szaklapokban is közzétetett.

Az 1885. év az ország valamennyi nyomdászegyesületét, — mint a korai tavasz-fuvalom a fölserkenő téli alvókat — bátoritan mozgásba hozta az országosítás módozatainak kérdésénél. Maga az országosítás életbeléptetésére Budapesten alakult 11-es bizottság is tulságos tapintattal működött. A košicei egyesületet, dacára, hogy ez már az eszme megpendítésekor pártolólág nyilatkozott, még egyszer fölhívta nyilatkozatra, illetőleg egy újabb közgyűlési határozathozatalra, a melyből a bizottság tájékozást nyerjen további teendőinek megállapítására. Hanem — dicséretére váljék az 1885. január hó 18.-ki rendkívüli közgyűlésnek! — budapesti szaktársaink nem csatlakoztak a kassaiakban: a közgyűlés újból egyhangulág kimondotta, hogy az összes magyarországi nyomdászegyesületek országossá tételének eszméjét pártolja s kész:

1. a vidéki nyomdászegyesületek s a budapesti egyesület alapszabályaiba iktatott alapelvek s a tagok jogélvezményeinek érintetlenül hagyása mellett az országos egyesület fölállítása beleegyezni;

2. pénzkészletét a budapesti egyesületével egyesíteni;

3. ha a tagoknak eddig szerzett jogai érvényben hagyatnak.

Eme határozat úgy a budapesti tizenegyes bizottság előadójával, mint a „Typographia” olvasóival is közöltetett.

Az elvben levő országos nyomdászegyesületnek alapszabálytervezetét az 1885. évi augusztus 15.-ki rendkívüli közgyűlés némi módosításokkal elfogadta, s ugyanez Rosa Viktort küldte ki a Budapesten szeptember 6. és 7.-én tartott országos nyomdászgyűlésre, amely aztán a magyarországi nyomdászegyesületek egyesítésének eszméjét a budapesti 11-es bizottságtól kidolgozott alapszabály szerint magáévá tette. Emez országos nyomdászgyűlés az alapszabálytervezetét igen csekély mérvben változtatta, s a kassaiak módosítása közül csupán a beiratási díjnak 3 frtra igényelt leszállítását hagyta helyben.

Az 1885. évi május hó 24.-én tartott egyletévi zárlat szerint a tagok létszáma 49. Betegsegélyben részesült 6 tag, utassegélyben 16 tag, munkanélküli segélyben 10 tag, rendkívüli temetkezési segélyben Reiter József nem egyleti tag. A könyvtári pénzalap 45 frt 42 kr.-ra növekedett; a könyvek állománya pedig 449 kötet volt, melyek közül 87 magyar és 362 német; továbbá 51 füzet, melyek közül 24 magyar és 28 német.

Az 1886-ik év jegyzőkönyveit végigolvasván, azok — két esetet kivéve — csak az egyesület rendes munkálkodásáról számolnak be; tehát ez évben egyébként nem történt semmi. A két eset közül az egyik, hogy Goldmann I. Henrik r. tag közszolgálatiáért a fölajánlott tiszteletdíjat nem fogadta el és a másik eset pedig, hogy Kósch Árpád prešovi nyomdafőnöknek akkor nyújtották át diszoklevelüket a košiceiek.

A košicei könyvnyomdászok egylete fennállásának 13. évében, 1887-ben — a sokszor vitatott országos szervezkedések alapján — tényleg átalakult. A magy. kir. belügyminisztérium ugyanis a budapesti könyvnyomdászok és betüöntők egyletétől benyújtott alapszabályt, mely szerint nevezett egyesület azontúl „Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők egylete” címen egész Magyarországra (anyaország, Erdély és Fiume) terjed ki, jóváhagyván: a košicei egyesületi tagok belkormányzati joguknak továbbra való gyakorolhatásával, a „Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők egyletének kassai kerülete”

cím alatt az országos egyesület tagjaivá lettek és egyesületi alaptőkéjüket, 3300 frtot készpénzben Budapestre fölküldötték.

A tagsági hetiilleték ezentúl, illetve az új alapszabályok életbeléptével, 1888 január 1-től 50 kr.-ban volt megállapítva, melyből a betegsegélyező pénztárra 25 kr., a rokkant-, özvegy- és árvapénztárra 5 kr., a munkanélküliek és utazók pénztárára 10 kr. és az önképzői pénztárra is 10 kr. lett esedékessé; míg a munkanélküli tagok szintén fizetnek azóta heti illetékül 40 kr.-t, melyből 25 kr.-t a betegsegélyező és 15 kr.-t a rokkant-, özvegy- és árvapénztárba juttatnak. Ennek ellenében az igényjogosultság a következő volt: Betegsegély 7 frt hetenként, temetkezési költség 50 frt, rokkantsegély 10 évi tagság után heti 5 frt, özvegysegély öt évi befizetés után 25 frt, 10 évi után 75 frt egyszersmindenkorra; az árvasegély az atya 10 évi tagsága után gyermekenként egy óra 4 frt, mi a segélyezett árvák 14 éves korának betöltéig tart; a munkanélküliek segélyezése nőtlennek 5 frt, nőnek 7 frt és végül az önképzői szakosztály kedvezményei stb. stb.

Egyesületünknek ez átalakulásakor 54 tagja volt.

Ugyanez év augusztus 7.-én tartott rendkívüli közgyűlésükön vették tárgyalás alá a košicei tagok a „Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők egyleté”-től beküldött vidéki ügykezelési szabályzat tervezetét, melyet azonban — mivel addigi autonom hatáskörük benne eléggé méltányoltatott, csupán egy-két pontnak részbeni módosításával fogadtak el, s a szintén ez ügyben augusztus 20.-án és 21.-én Budapesten tartott IV.-ik országos nyomdász-kongresszusra Nagy Sándor pénztáros küldetett föl.

Az ő érvdús fölszólalása után a kerületi ügykezelés harmadik pontja a következőkép módosított: Az oly kisebb helyeken, ahol legalább tíz tag van, ezek maguk közül elnököt, pénztárnokot és ellenőrt választanak, kik a közigazgatási teendőket végzik, nevezetesen a tagdíjakat beszedik és azokat minden öt hétben — a fizető tagok neveinek följegyzésével — az illető kerület központi bizottsági pénztárnokához beküldik; beteg vagy bármi módon segélyezendő tagjaikat ugyancsak a kerületük központi bizottsági elnökéhez bejelentik; a beteg- vagy más segélyt a tagoknak nyugta mellett átadják. Hol tíznél kevesebb tag van egész ötig, ott egy elnöklő és egy pénztáros választandó; hol pedig ötnél is kevesebb van, ott csak egy bizalmiférfit választandó, s végül, hol a tag egyedül kondicionál, onnan ez a maga köteles illetékeit öt-ötheti időközökben a kerület központi pénztárába beküldeni.

A kongresszus egyik érdemleges határozata az önképző-osztályok alakítására vonatkozott, alapelvül fogadtatván el, hogy a kerületek oly városai, hol legalább tíz tag áll kondícióban, önképző-osztályt nyissanak, a mely célra külön heti illetékek (10 kr.) fizetendők s mivel ez alap a kerület magánvagyonát képezi, ahhoz az anyaegylet elszámolásra kötelezett pénztáraiból kölcsön- vagy fedezet-összeg sohasem csatolható.

Az 1888. év, melyben jótékony intézményünk immár új cég: a „Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők egyletének kassai kerülete” cím alatt működött, nem volt anyagiakban kedvező, mivel már az első negyedévi mérleg 92 frt 14 kr. hiánynyal zárult; s e kedvezőtlen pénztári eredmény bárha mintegy csapásként a betegsegélyező osztályt érintette, a tapasztalatokban megedzett vezetőség csüggedetlenül munkáját tovább folytatta, miglen ügybuzgalmával a képező különbözetet kiegyenlíteni iparkodván, az ügymenetet mihamar a rendes kerékvágásba terelte.

Az 1889. év ismét egy maradandó becsű eseménnyel gazdagította egyesületi történetünket, akkor tartották meg az országos nyomdász-egyesület tagjai ötödik kongresszusukat, ahol kerületünket Rosa V. képviselte, aki ott mint alelnök és elnök tárgyalagos és meggyőző hozzászólásaival érvényt szerzett a kassai kerület jó hírnevének. E kongresszus alapszabály-módosítással foglalkozván, a rokkant-, özvegy- és utassegély emelésén kívül

a következő elvi határozatokat is hozta: 1. nagyobb súly fektetett az alapszabályokban az anyagi érdek védésére, s ezért az oly szaktársak, kik árszabályon alul dolgoznak, első ízben a munkanélküli segély megvonásával büntettetnek, ismétlés esetében pedig az egyesületből is kizárhatók; 2. elnökké, nem mint eddig csak principális, hanem bármelyik tag választható; 3. a hivatalos közlöny („Typographia”) szerkesztőjét, kit eddig a központi választmány kebeléből alakult szerkesztő-bizottság választott, ezentúl a közgyűlés választja.

Az özvegysegélyt — a többektől indítványozott 10 frtos havi nyugdíj ellenében — Rosa V., Zaka Lajos, Deutsch A. és Zeisler Mór hathatós okadatolásai után 250 frtos végkielégítésben állapította meg a kongresszus. Továbbá a rokkantsegély hat forintra, az elutazási költség nőtlennél 12 és nősnél 18 frtra emeltetett.

Az 1890. év szeptember 7.-én és 8.-án Aradon tartott VI. kongresszusra Kalinovits Sándor jegyző és könyvtárost küldte ki az egyesület. E kongresszus a vidéki árszabályt vítatta meg, s ezzel kapcsolatosan elfogadtatott a központ amaz indítványa, hogy az árszabálymozgalom alkalmával az abban részes nem egyesületi tagok egyesületi nyugtakönyvet kapnak és beíratási díjat munkába lépésük után fizethetik.

Itt említjük meg, hogy a košicei szaktársak a 9 órai munkaidőért és a 10 forintos munkabérért vívott harcukat a Bernovics-nyomda kivételével megnyerték.

Ugyancsak az aradi kongresszuson Zaka Lajos több kerületi önképző-osztály eljárását kifogásolta, amennyiben azok nem az alapszabályszerű 10 kr. hetiilletéket, hanem 5 kr.-t fizetnek és különálló tisztikart választanak, mire a kongresszus határozatilag kimondta, hogy a jövő 1891.-ik év elejétől kezdve minden kerületi önképző-osztály 10 kr.-t szedjen heti illetékül, az önképző-osztály elnöke a kerület I. alelnöke legyen, s ez osztályt a választmány által kiküldött bizottság vezesse; kimondta továbbá a kongresszus, hogy az önképző-osztályban a tagság kötelező s az alól csak azok vétetnek ki, kik már az alakulásakor nem léptek be.

E határozat értelmében Košicén — bár itt önképző-osztály még nem volt — az eddigi 5 kr. könyvtári illetéket az 1891. évi január 18.-án tartott rendes évi közgyűlés 10 krajcáros önképző-osztályi járulékká emelte.

Az 1891.-ik év a legörvendetesebbek egyike, a sokat vajudott önképző-osztályalakítási eszme egy váratlan esemény következtében testet öltött magára. Košice város egyik tekintélyes és kegyeslelkű polgára ez év március havában jobblétre szenderült s végrendeletében, melynek felbontásakor több helybeli jótékony intézményre egy-egy kincshalom öröksége szállott, a mi egyesületünkről is megemlékezvén, ennek 300 forintot hagyományozott. Ezen megemlékezésre méltó derék férfiú néhai Steinmisch Ferenc volt. Így hát a tagok rendelkezésére most a 66 frt 52 kr. könyvtári alappal, illetve önképző-osztályi vagyonnal együtt 366 frt 92 kr.-ból állott, melyből csakhamar egyesületi helyiséget béreltek ki, azt kellő butorzattal berendezték és a helyiség homlokfalát néhai Steinmisch Ferenc nagykeretű arcképével ékesítették föl. Az önképző-osztály megnyitása pünkösdi első napján történt meg ünnepélyes sorrenddel.

Innen kezdve a tagok társadalmi, gazdasági és kulturális érdekeit az önképző-osztály hatásköre ölelte föl s ezért az ez évben tartott temesvári kongresszuson is ennek képviselőjében járt el Goldmann I. Henrik, mint önképző-osztályi elnök.

E kongresszus Goldmann indítványára a munkanélküli segély kiadását a két hét után helyett az első hét végén határozta el, mely a gyakorlatban máig is érvényes.

Az 1892. és 1893.-ik években fontosabb változások az egyesületi életben nem fordultak elő.

Mint szomorú tény, mely a nyomdászság között az összetartás, a kölcsönös megbecsülés rovására az aljas egoizmust vezénylette kisebb-nagyobb szerencsével, ide kell

iktatnom országos egyesületünk ama vészterhes időpontjának tényét, a melyben a már 1890.-ki bérmozgalom óta szervezetünk ellen ármánykodó elemek úgyahogy céljukat érték. Az árszabálymozgalom után több budapesti főnök (és kisegítőjükként egynéhány meg gondolatlan kolléga) a főváros tanácsánál egyesületünk feloszlátását kérelmezte, azzal vádolva a központi ügyvivőseget, hogy az alapszabályokban körülírt jogkörét túllépven, az egyesületi pénztárt a meg nem engedett célokra is fölhasználja. Hyeronimy belügy-miniszter ez oknál fogva 1893. április 10.-én az egyesületet fölloszlatta; ámde dr. Visontay Soma országgyűlési képviselő interpellációja és a központi egyesületi előljáróság dicséretes ellenállása után a kivételes állapot ideiglenessé fejlődött olyformán, hogy egyesületünk még ugyanazon hónapban üdvös munkálkodásának átengedtetett. Az ügyek felülvizsgálására — és egyesületünk költségére — kiküldött illetékes hatósági biztos idővel a vezetőség minden cselekedetét alapszabályszerűnek találván, ez a hamis vád alól rehabilitálva lett.

Az 1894. egyesületi évet a külső hatóság nyomása bizonytalan lépésüvé nehezítette. S ez okból több kerületben az ügykezelés hátrányára hiányzott az alapszabály, mert a központi választmány olyat nyomtatni nem merészkedett, félvén, hogy esetleg a kormány módosíttatni kívánja az addig érvényben volt alapszabályokat.

A kerületek elégedetlenkedtek a rendezetlen állapotok miatt és leginkább a központi választmányt okozták azokért.

Ugyancsak ebbe a hibába esett a mi választmányunk s úgyszólván évi közgyűlésünk is, midőn a központi ügyvivőseget az alapszabályok megküldésére szorgalmazta s midőn a központtól beszedett tagsági nyugtakönyveket visszakérni, továbbá az egyesületi ellenőr számára — a pénztároséval párhuzamos fáradalma tiszteletdíjában — a kerület minden tagja után 50 kr. tiszteletdíjat kieszközölni, valamint az orvos tiszteletdíját (25 frtot) felemelni kérelmezte, mivel a košiceiek addigi orvosukat (lévén ő ezentúl egyszersmind a kerületi pénztáré is) nagy elfoglaltsága miatt mellőzni és helyébe mást választani kívántak.

A „Typographiá“-ban eme kívánságok — mint teljesíthetetlenek — ellenében „A kerületek kívánságai“ cím alatt vezércikk jelent meg, mely a košiceiek által akkor a többi kerületeknek is pártolás végett beküldött határozati javaslatot rosszalta és több kifogást emelt ugyanezzel kapcsolatban a košicei ügyvivőség munkálkodása ellen is.

Ugyanez évben ünnepelte „Typographiánk“ hangadó ténykedésének huszonöt éves jubileumát, a melyen — mint valamennyiunktől magasztalt örömnapon — kerületünket a központi szaktársak kívánságára Streck A. B. képviselte.

Az 1895. évi január 13.-án tartott évi közgyűlésen a pénztáros jelentése a következő volt: Bevétel az anyaegyletnél 2548.94, kiadás 1671.05, egész évi maradvány 877.80. Önképző-osztályi bevétel 64.48, kiadás 46.06, maradvány 18.42. Önképző-osztályi törzsvágyon a takarékpénztárban 546.40, Seemann alezredes alapítványa 121.36, ezeken kívül 4 darab „Gutenberg“ könyvnyomdai részvény 100.—, 48 drb bizottsági jelvény (beszerzési ár) 27.52.

E gyűlés tárgyalta a központtól beküldött alapszabálytervezetet, melynek egyes szakaszait módosítván, az ez ügyben ugyanez év április 14., 15. napjain Budapesten tartott országos kongresszusra Rosa Viktor elnököt és Streck A. Béla pénztárost küldötte ki.

Az 1896. évi január 26.-ki gyűlés a legizgalmasabb volt az egyesület főnállása óta.

Az izgalom forrása és a verseny egyedüli célpontja az önképző-osztály elnöki tisztsége volt. A hivatalos (Bednarik Béla, ékesszavú radikális) ellenében Goldmann I. Henrik ellenzéki jelölt nyerte el a tisztséget, miben a hivatalosak (bár nagyrabecsülték Goldmannak az egyesületi ügyekben kifejtett sokoldalú tevékenységét) sehogysem tudtak megnyugodni s ezt látván Goldmann, önként leköszönt. E végből január 31.-én új választás ejtetett meg és most megint két jelölt állt egymással szemben: Nagy Sándor ellenzéki és Kapy Gábor hivatalos. A szerencse a szavazatok számánál mindkettőnek egyformán

kedvezett, de Nagy Sándor nem várta be az anyaegyleti elnök döntését, hanem átengedte a tisztséget Kapy Gábornak.

Kapy Gábor szintén azon szerencsétlenek közé tartozott, kik hiába buzgólkodnak, lévén az összeség előnye szoros összetartás, már pedig hol a kitűzött összejövetelek idején maguk a „választók” is távollétükkel tüntetnek, ott a „megválasztott” minden erőlködése kárba vész; sőt hiába akart a kerület vidéki tagjainak önképző-osztályi jogélvezeteket nyújtani, mert már az elsőnek (pályamunka-díj) kínálatánál is szégyenteljes kudarcot vallott, mivel a központon kívül sehonnán sem érkezett pályamunka. És hogy elnökösködése — a körülményeit nem ismerő tagok között — valóságos csapásként tűnik fel, az odáig már 14-szer fényes anyagi haszonnal zárult nyomdász-majálisokat most majdnem deficitest követte. Ennek oka pedig abban volt, hogy a majális tartását a pünkösdi napjain a munkás-betegsegélyező-egyesületről rendezett zászlószentelési ünnepségek miatt későbbre kellett halasztani.

Az ez évben Budapesten tartott millenniumi kiállításra önk. oszt. költségen körülbelül 30 tag rándult fel tanulmányi célból.

Az 1897. évben a debreceni kerület forró kívánságára, de leginkább az egyesületük 25 éves jubileumának impozáns ünnepséggé emelése tekintetéből ismét föltámasztották a már egyizben eltemetett kongresszusokat, illetve egy újabb kongresszus határozataitól több eredményre számított az országos egyesület többsége. E kongresszuson, mely leginkább az ügyviteli szabályzat kidolgozásán fáradozott s a „Typographia” és „Világosság” szaklapok ügyeit tárgyalta le közmegelegedésre végérvényesen, kerületünket Streck A. B. pénztáros és Freund Géza vál. tag képviselte.

Az örömből ezenkívül jutott még részünkre Steiner Adolf központi számvevőnek az egyesületnél való huszonöt éves hivataloskodása megünneplésénél is, mely alkalommal az érdemdús tisztviselőt mi is szeretettel ragaszkodó szívből üdvözlöttük és az ünneplési költségek fedezéséhez 20 frt.-tal járultunk.

Az 1898. év — az anyaegyleti pénztár kedvező forgalmától eltekintve — erkölcsi sikerekben nem mondható gazdagnak; pedig Freund Géza önk. oszt. elnök teljes odaadással fáradozott azon, hogy ha már tanórák hallgatására nem birható az ifjuság, akkor — a majálison kívül — legalább egy bál vagy más mulatsággal tehesse emlékezetessé előljárói esztendejét, de hát a pártoskodás a választó-gyűléstől elhatván egész a munkálkodásig, az erkölcs és tudás műhelyében alig dolgoztak egy páran.

A Magyarországi Nyomdász-Egyesület kassai kerülete, mely 11 vármegyét foglalt magában, 1899. október 14.-én ünnepelte megalapításának 25.-ik évfordulóját. Az ünnepség szűkebb keretű volt s csupán a kerület tagjai voltak hivatalosak az ez alkalomból a Schiffbeck- (jelenleg Royal) szállodában tartott díszvacsorára, melynek költségeit, valamint a vasúti menettérít-díjat a vidékiekért a kassai önképzőkör fedezte. A kerület vidékéről képviselve volt: Prešov 6 taggal, Užhorod, Miskolc 2—2 taggal, Sp. Nová Ves és Levoča 1—1 taggal.

Az első felköszöntőt Rosa Viktor, az egyesület elnöke mondotta veterán alapító tagtársaira: Nagy Sándorra és Strom Bernátra.

Rosa szavai után, melyekkel a munkát tartván emberi erénynek, a cigányzene a Marseillest játszotta és a társaság (mintegy 80 személy) ezzel mintegy varrázsütésre a forradalom örömmámorában úszott. A felköszöntők ezenkívül is mind nemzetközi jellegűek voltak és csupán azt a nagy családot illették, amelynek tagjai mindenkor erejük és egészségük, testük és vérük árán szerzik meg a haladás épületköveit. A műsor, mely előre jelezve nem volt és mégis elnyúlt a hajnali órákba, Morócz Jenő „A jövő” című dramolettjével kezdődött, melyben a munkást Wellisch Simon szaktársunk s az igazság nemtőjét Kozák

Juliska szaktársnőnk személyesítették; majd Wellisch német és Buzsiczky István szlovák szavalatokat adtak elő nagy sikerrel.

Az ünnepély lezajlása után szaktársaink visszatértek a mindennapi élet forgatagába, hogy az elmúlt 25 év tapasztalatain okulva s annak eredményeiből erőt merítve, kezdjék megalapozni az újabb 25 év fundamentumait, s egyesületükből erős várat építsenek úgy önmaguknak, mint a jövő generációnak.

AZ 1899. ÉVI ÁRSZABÁLYMOZGALOM.

A budapesti 11-es árszabálybizottság az 1895-ös sikertelen árszabálymozgalom után 1899-ben újabb mozgalmat készített elő. Mielőtt azonban a budapesti szaktársak mozgalomba lépnének, elhatározta, hogy a fővárosiak árszabályának megújításával és javításával karöltve a vidéken dolgozó szaktársak részére is megújítja és javítja a régi, még 1891-ben készített árszabályt.

A 11-es szervezőbizottság el is készítette a vidéki árszabálytervezetet s el is küldötte a vidéki városok szaktársainak. Ezen árszabálytervezetet érdemesnek tartjuk leköszölni már csak azért is, mert ezen tervezet nem mint végleges lett a szaktársaknak megküldve, hanem ez az egyes városok szaktársainak szervezetlensége folytán alkudozás tárgyát is képezhette s csak a főnökkel való tárgyalás és megegyezés után volt részben, vagy egészben az illető városban árszabállyá.

A tervezet szövege a következő:

I. A munkaidő.

A munkaidő az összes személyzet részére naponként 9 óra.

Vasárnap és kath. ünnepen munkaszünet van s e szünetekért a bizonyos fizetésben dolgozóktól levonni nem szabad, úgyszintén az oly ünnepekért sem, a melyeket egyik vagy másik nyomdatulajdonos mint országos vagy helyi szokásos ünnepet tartat meg személyzetével.

II. A szedők és korrektorok munkadíja.

A bizonyospénz minimuma az I. osztályban hetenként 12 frt, a II. osztályban 11 frt és a III. osztályban 10 frt; e szabály alól kivétfenek az újonnan fölszabadultak, a kiknek munkadíja fölszabadulásuk után egy évig 3 frt.-tal, a második évben 2 frt.-tal kevesebb, ha ugyanazon üzletben maradnak.

2. Ha a bizonyospénzben dolgozó szedőknek a megállapított munkaidőn túl is dolgozniok kell, ez esetben a következő külön kárpótlásban részesítendőek:

a) éjjél előtt vagy reggel 6 órától 8 óráig és dél alatt, valamint vasárnap és ünnep délelőtt végzett munkáért a szedő heti fizetésének minden forintja után, óránként 2 és fél krajcár kárpótlást kap;

b) éjjél után vagy reggel 6 óra előtt, valamint vasárnap és ünnep délután vagy éjjél végzett munkáért, az óránkénti kárpótlás 3 és fél krajcár;

c) esti 10 óráig tartó munkánál a szedőnek egy fél és 10 órán túl egy egész óráig tartó vacsoraidő engedtfetik, mely szintén mint különóra fizetendő;

d) úgy nappal mint éjjél szedett napilapoknál a szedők és korrektorok heti díja hetenként 1 frt.-tal magasabb;

e) a számolásban előállított munkák díjazása budapesti árszabály szerint történik, minden tétel azonban 3 kr.-ral alacsonyabb árban.

III. Gépmesterek és nyomók munkadíja.

A munkaidő tartama és a munkaszünet, valamint a heti fizetés és a különórák díjazása olyan mint a szedőké.

Többet mint két gépet, kezelni nem szabad s a második gépért 2 frt.-tal kárpótolandó a gépmester.

A motor kezeléséért és tömöntésért külön-külön 2 frt fizetendő.

IV. Általános határozatok.

1. A rendes munkaidő részletes meghatározása (kezdeté és befejezése) a munkarendben foglaltatik.

2. Kisegítő kondíció az, a mely a szedő felvételekor ilyennek nyilváníttatik. Ez fölmondási időhöz nincs kötve. Munkájának díjazása szintén ez árszabály szerint történik. Egy héten alól tartó kisegítő kondíciónál naponként 50 kr. napi pótlék fizetendő. A kisegítő kondíció legfeljebb 4 hétig tarthat, azontúl 14 napi fölmondás jár.

3. A fölmondási idő kölcsönösen 14 nap s mindig szombat este történik; ha azonban szombatra ünnep esik, úgy a fölmondás előtte való nap történik. Rögtöni elbocsátásnak csak az ipartörvény értelmében van helye.

4. A kifizetés szombaton este 6 órakor történik, ha azonban szombatra ünnep esik, úgy a kifizetés előtte való nap történik.

5. A minimum, mint a megélhetéshez szükségeltető legcsekélyebb heti bér, csak a leggyengébb munkaerőnek fizetendő.

6. Ezen árszabály életbeléptekor minden oly bizonyospénzben álló nyomdász díja, kinek jelenlegi fizetése eléri vagy meghaladja az ezen árszabályban megállapított minimumot, 1 frttal emelendő.

7. A munkaadó és munkás között fölmerülhető ellentétek könnyebb kiegyenlíthetése céljából, vonatkozással az 1884. évi XVII. t.-c. 195. §-ára, bizalmiférfiut választ, kit a főnök a személyzet képviselőjéül elismer.

8. Ha munkásszükséglet esete áll be és a munkaadó más városból szerez munkást, ez esetben a munkásnak joga van az odaútasítási költségre, sőt ha a munka csak kisegítő (1—3 hét), úgy a visszautasítási költségre is. Ha a munka 3 hétnél tovább tart, úgy csak az odaútasítási költségre van igénye.

9. Kivételes esetekben, azaz oly városokban, amelyek nincsenek egyik osztályba sem beosztva, vagy ahol nem áll szervezetünkhöz tartozó tag, joga van a bizottságnak e szabálytól eltérést engedni.

10. A heti bér kifizetése csak készpénzben eszközölhető. Semmiféle levonás, még adónál sem, birói végrehajtás nélkül, nem történhetik.

V. Tanonc-szabályzat.

Napilapok szedéséhez tanoncok nem alkalmazhatók.

Nyomdásztanonc csak oly fiú lehet, aki 14.-ik életévét betöltötte s valamely középiskola két osztályát sikerrel végezte.

A tanoncok száma a könyvnyomdákban alkalmazott segédek számával aránylagosan a következőképp állapíttatik meg:

1. Ha a főnök segédet egyáltalán nem, vagy 1—2 segédet foglalkoztat, 1 tanoncot tarthat.

2. Oly nyomdában, hol 3—5 segéd dolgozik, 2 tanonc tartható.

3. Minden további 3 segéd után 1 tanonc tartható, azon megjegyzéssel, hogy a tanoncok számának megállapításánál a segédek (szedők, nyomók) külön-külön számíttandók.

Kivételt képeznek valamely napilapnál alkalmazott segédek, kik a tanoncok számának megállapításánál nem vehetők számításba.

Mindazon nyomdákban, hol e szabályzat életbeléptekor több tanuló van az itt feltüntetetteknel, addig nem vehetők föl új tanoncok, míg azok száma az e szabályzatban körülírt arányokat el nem éri.

Az árszabálytervezettel az 1899. évi október hó 27.-én tartott nyomdász-gyűlés, a november 26.-án tartott kerületi értekezleti és a november 27.-én tartott általános nyomdász-gyűlés foglalkozott. E legutóbbi nyomdász-gyűlésen Lukács Gusztáv elnöklete alatt jelen volt 29 szaktárs. Klein Lipót szaktárs a következőkben ismertette a 26.-ki kerületi értekezlet lefolyását:

Jelen volt a košicei 5-ös bizottság, a budapesti 11-es bizottság kiküldöttje, továbbá Miskolc 2, Prešov, Levoča, Užhorod és Ružomberok 1—1 képviselője. Az értekezlet a vidéki árszabálytervezetet teljes egészében elfogadta. Wellisch Géza indítványára az árszabálytervezet III. fejezetét a következőkkel pótolta: „A gépmester csak akkor felelős a reá bízott munkáért, ha kellő számú és jártas személyzettel bír.” A kerületi értekezlet határozatilag kimondta, hogy a kerület összes városaiban egyöntetűen december 16.-án terjesztessék az árszabálytervezet a főnökök elé, melyre a válasz legkésőbb december 20.-ára kérendő. Ha 20.-ig választ kapnak — legyen az kedvező vagy kedvezőtlen — vagy valamely fontosabb mozzanat fordulna elő, a 11-es bizottság azonnal értesítendő, hogy a szükséges utasításokat megadja. A kerületi értekezlet különösen a „Tanonc-szabályzat” életbeléptét tűzte ki feladatául minden város szaktársainak. Azon esetre, ha kilépésre kerülne a sor, úgy nem azonnal, hanem a felmondás után 14 napra történik a kilépés. Minden kilépett szaktárs napi 80 krajcár segélyben részesül. Az értekezlet jónak látná, ha a nőtlen szaktársak Budapestre utaznának, hogy ezáltal a főnököket mintegy megfélemlítsék. A Budapestre utazottak ott élvezik a fentemlített segélyt. — A nyomdászgyűlés Košicét az I. osztályba (12 frt minimum) kívánja sorolni oly megjegyzéssel, ha ez nehézségekbe ütközne, úgy a II. osztály (11 frt) is elfogadható. Az árszabálytervezetet a következő szaktársak terjesztik be a főnököknek: Rosa-nyomda: Hevitán Gyula, Légárd József; Ries-nyomda: Gavron Gyula, Lőrinc István; Werfer-nyomda: Fabianics Rudolf, Schmitt Vilmos; Grosz-nyomda: Bartók Károly, Glück Dezső.

Ezek lettek volna a fontosabb dolgok, melyeket a szaktársak az árszabálytervezet érdekében szükségesnek láttak elvégezni. A tanonc-szabályzatot, mely ezuttal először látott napvilágot ilyen megszorított értelemben, azért tartotta szükségesnek a kerületi értekezlet a szaktársak különös figyelmébe ajánlani, mert a felvidék volt a tanoncgyártó főtelep s első helyen állott e tekintetben Košice, ahol a nyomdákban 8—10—16 tanuló volt alkalmazva, kiket csak a profitért tartottak s a négy esztendő elteltével szélnek eresztették őket, kik aztán csak a szakmának és az egyesületnek terhére váltak.

1899. december 24.-én tartatott meg a főnökök és a munkásérdekeltség közös árszabálytárgyalása. A főnökök részéről jelen voltak: Werfer Károly, Rosa Viktor, Grosz Soma és a Ries-nyomda képviselőjében Streck A. Béla; a munkások részéről: Lukács Gusztáv, Wellisch Géza, Buzsiczky István és Timkó József. Lukács Gusztáv, a munkásérdekeltség nevében hosszabb beszédben kifejtette a szaktársak anyagi helyzetét s kérte a főnököket, hogy a munkások által benyújtott árszabálytervezetet teljes egészében fogadják el, ami természetesen nem fogadtatott el, mire az árszabályt pontról-pontra kezdték el tárgyalni s a következő határozatokat hozták: I. Munkaidő: teljes egészében elfogadtatott már csak azért is, mert Košicén a munkaidő már amúgy is 9 óra volt. II. A szedők és korrektorok munkadíja: 1. A bizonyos pénz minimuma 11 forint, újonnan felszabadultak az első évben 3, a második évben 2 forinttal kapnak kevesebbet a minimumnál, ha

ugyanazon üzletben maradnak; a többi pont változatlanul elfogadtatott. III. A gépmesterek és nyomók munkadíja azon módosítással fogadtatott el, hogy a gépmester két gyorsajtón kívül, még egy amerikai is kezelhet s ezért 1 forinttal külön kárpótolandó. IV. Általános határozatokban módosított a 3.-ik pont: A felmondási idő kölcsönösen 14 nap s mindig szombat estétől hétfő délig történik s a 4. pont, mely szerint a kifizetés nem szombat este 6 óra előtt, hanem a munkaidő bevégeztéig történik, vagyis ha különórázott a személyzet, a különóra befejezte előtt, az éjjeli lapszedők pedig lap bevégezte előtt kapták fizetésüket. Nagyobb vitát a tanoncszabályzat idézett elő és hosszú alkudozás után a 14 éves életkor azzal fogadtatott el, hogy az első 4 segédre 4 tanuló vehető fel s minden további 3 segédre 1 tanuló tartható; de a legfontosabb részét, vagyis hogy tanulók napilapnál alkalmazhatók ne legyenek, természetesen nem fogadták el, hanem nagy kegyesen belementek abba, hogy éjjeli lapnál tanuló csak kivételes esetben használható.

Az árszabálytervezet ily módosításokkal kinyomattatott, aláíratott s rendőrfőkapitányi záradékkal ellátva, a nyomdákban kifüggesztetett.

A SZAKEGYESÜLET MEGALAKÍTÁSA.

Az árszabálymozgalom lezajlása után rövid időre szélcsend következett be a szaktársak életében, de ez a nyugalom nem tartott sokáig, amennyiben ezt a csendet hamarosan háborúság váltotta fel s széthúzás vonult be a szaktársak berkeibe. Ugyanis az anyaegyesület kebelében működött önképzőkört feloszlatták még 1899. május havában s a szaktársaknak csak a könyvtár állt rendelkezésükre s hogy a vagyona a hatóság kezét rá ne tehesse, szükség volt egy új, hasonló egyesületre. Mivel a Magyarországi Könyvnyomdászok Szakegyesülete már létezett, a szaktársak egy része annak fiókját akarta felállítani Košicén s az árszabálymozgalom idejében Budapesten járt Lukács Gusztáv szaktárust megbízták, hogy járjon el a központnál a fölvételt illetőleg s a központ elég koncilliánsan járt el a košiceiekkel szemben, amennyiben tőlük beíratási díjat nem kért s megígérte, hogy minden košicei szaktárs, aki belép, azonnal a teljes jogok élvezetébe lép; a másik rész pusztán helyi jellegű szakkört akart alakítani. Mind a két párt mereven ragaszkodott álláspontjához, az érvelések kapacitálásokká fejlődtek s a nyugtalanság személyes viszálykodássá fajult.

Az egyik rész 1900. évi március 7.-én megalakította a „Kassai Szakegyesületet“, alapszabályul az országos szakegyesület alapszabályait fogadta el, illetve azoknak csupán a vázát, körülbelül a következő módosításokban: 1. segíyezni fognak munkanélkülieket és betegeket; 2. békéltető bíróság (dacára annak, hogy az akkori törvény ezt követelte) nekik nem kell; 3. jogvédőre sem szorulnak stb. stb. s az akként meghányt-vetett paragrafusokat aztán lemásolandóknak és a minisztériumhoz felterjesztendőknak határozta el.

A kontragyűlést az előbbileg követőleg másnap, március 8.-án tartották meg, amelyen Lukács szaktárs hálás szívvvel emlékezett meg azon nemes érzelmű elődökről, kik az egyesület alapjait nem egyeseknek, nem szűkebb körnek, hanem mindenestre az általánosságnak erkölcs-szellemi haladására vetették meg. Az erkölcs-szellemi haladás a tagok egyetértő tömörülésében s a közök egyesülésében nyilvánul meg, amely körülmény biztosítéka egyszersmind az anyagi érdekek előmozdításának és a konkurrens susztergárda és még konkurrensabb jövőendő vaskollégánk nyomása ellen. Ajánlja az országos szakegyesületbe való belépést és mindazon ideig, míg az ellenpárt eme becsületes tettet el nem ismeri, fizessék a könyvtári illetéket is, nehogy az önképző-kör vagyona idegen kezekbe essék. Az indítványt egyhangulag elfogadták s azonnal megválasztották a vezetőséget is, mely a következő szaktársakból állott, elnök: Bartók Károly; alelnök: Wellisch Géza; jegyző: Kapy Gábor; pénztáros: Lukács Gusztáv; ellenőr: Légárd József; számvizsgálók:

Katona Sándor, Lőrinc István; választmányi tagok: Klein Lipót, Rosenberg József, Makara János, Pircsy József; választmányi póttagok: Gavron Gyula, Weisz Bertalan. Csatlakoztak a mozgalomhoz a levočai és sárospataki szaktársak is.

A két párt még hosszabb ideig viaskodott egymással az elsőbbségért, míg a „helyi” párt tagjai lassankint jobb belátásra jutottak s beléptek a szakegyesületbe, úgyannyira, hogy az év vége felé már a vezérek is kénytelenek voltak frontot változtatni s megbékélve a nagy többséggel együtt munkálkodni az összesség javáért.

Ez volna a szakegyesület košicei csoportja megalakulásának rövid története, mely csoport aztán 19 éven át, míg az új államalakulat s a szlovenszkoí egyesület megalakulása folytán meg nem szűnt, mindig csak a szaktársak javára s a nyomdászok felvirágoztatására dolgozott fényes sikerrel.

ROSA VIKTOR 23 ÉVES ELNÖKI JUBILEUMA S A SZANATÓRIUM.

Rosa Viktor, ki 25 éven át volt a kassai nyomdász-egyesület elnöke 1900. december hó 4.-én egy a között — mint principális — és a szaktársak közt felmerült nézeteltérés miatt ezen tisztségéről lemondott. Hiábavaló volt minden kapacitáció, elhatározása mellett rendületlenül megmaradt. A kassai szaktársak tekintve azt, hogy mily sokkal tartoznak Rosa Viktor 25 éven át kifejtett elnöki működésének, nem siklottak át, illetve nem tértek napirendre a lemondás fölött, hanem 1901. március 10.-én Freund Géza szaktárs elnöklete alatt tartott dísz-községi ülésen búcsúztak el ünnepélyesen Rosa Viktortól mint elnöktől. Freund szép szavakkal emlékezett meg Rosa Viktornak, a magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete kassai kerületének 25 éven szentelt elnöki működéséről, kérte a megjelenteket, hogy egy öttagú bizottságot küldjön ki, amelyik Rosa Viktornak a kassai nyomdászok nevében elismerését fejezze ki s ez alkalomból az ünnepeltnek szánt szép kivitelben készített nyomdász-diplomát, illetve elismerő díszokmányt nyújtsa át. Majd Lukács Gusztáv méltatta az ünnepeltnek, a kassai nyomdászok társadalmi mozgalmainak mindenkor fáradhatatlan és lelkes vezetőjének, a szabadszervezkedés egyik úttörőjének az egyleti terén és a szaktársak között szerzett érdemeit, egyszersmind megemlékezett arról is, hogy mindannak dacára, hogy Rosa Viktor nyomdatulajdonos lett, nem változott meg, sőt erős tanujelét adta, hogy az maradt, ami a múltban volt: jó szaktárs! Rosa megjelenván a díszgyűlésen, meghatósan szép szavakkal köszönte meg a szaktársaknak iránta való figyelmességét s igéri, hogy dacára az elnöki működésétől való megválásának, mindenkor mint szaktárs, mint közkatona a nyomdászok érdekeiért továbbra is küzdeni, munkálkodni fog.

Ezután Lukács szaktárs felhasználva az ünnepi hangulatot hosszabb beszédben szót emelt egy létesítendő nyomdász-szanatórium érdekében s a szaktársak eszmecserét folytattak annak felépítése érdekében. Többen azon nézetüknek adtak kifejezést, hogy érintkezésbe kell lépni a betegsegélyző-egyletekkel és az ipartestülettel ez ügyben s egy nagyobb szabású szanatórium építtessék fel, úgy, hogy ne csak tisztán a nyomdászok, de másfoglalkozású munkástársaink is részesüljenek annak áldásaiban. Míg mások ezt nem tartották helyesnek, mert az eszme nyomdász-üdülőhelyet kíván felállítani, másrészt ennek keresztülvitele nagyobb nehézségekbe ütközik. Azonban, ha kellő összeggel hozzájárulnak a betegsegélyző-egyletek és az ipartestület felépítéséhez, úgy közös megégyezés folytán bizonyos számú szobák rendelkezésükre adatnak. Hosszabb vita után elhatározott, hogy a szanatórium ügye 5 tagú bizottságra bízassék, melynek hivatása lesz, hogy az ország összes nyomdász-városait a szanatórium ügyének felkarolására vonatkozó felhívással megkeresse s benne kifejtse a magasztos cél iránt való törekvést. A bizottságba beválasztottak: Lukács Gusztáv, Klein Lipót, Bartók Károly, Buzsiczky István és Mihalovics Jenő. A bizottság állandóan felszínen tartotta ez ügyet s munkálkodásának volt az eredménye az

1901. évi május hó 27.-én — pünkösdkor tartott kerületi értekezlet, melyen a központ részvételével a kerület összes nyomdavárosából megjelentek a szaktársak s a Bankón megírt nagyszabású szanatóriumi-ünnepélyt, mely fényesen sikerülve, tekintélyes összeget hozott a szanatórium alapja javára.

A nyomdász-üdülőház eszméje Kassán propagáltatott. A kassai kerület 1898. október 11.-én tartott választmányi ülésen Lukács Gusztáv szaktárs a következő indítványt terjesztette elő: „Miután a kassai egyesület 1899-ben megalakulásának 25.-ik évfordulóját üli meg és egy korábbi határozat értelmében azt több ünnepséggel szándékoznak a košicei nyomdászok megünnepelni és mert mindaz, ami eddig tervbe van véve, oly múltó jelentőségű, amely, ha egy érdemlegesebb határozattal nem lesz kibővítvé, semmikép sem válhat a košicei nyomdászok ezen ünnepélyének dícséretére: a 25 év elteltével eddigi létünk emlékére legalább nemesebbet alkossunk, amely szintén nem kevésbbé fontos és amelynek hiánya már most is érezhető s a jövőben üdvös intézménye lehet a nyomdászságnak, ezt pedig a nyomdászok üdülőhelyének létesítésével lehet a legcélszerűbben elérni, melynek felépítése a Kassát környékező fenyvesekben ezidő szerint könnyen megvalósítható már azért is, mert egy kis utánjárással a hozzávaló telket a várostól ajándékképpen meg lehetne szerezni és az építéshez szükséges összeget pedig egy nagyobb szabású népünnepély révén lehetne összehozni. Ez legyen a košicei nyomdászok műve az egyesület 25 éves fennállásának emlékére, melyhez a központi választmány támogatását is ki lehetne kérni.“

Ezt az eszmét a választmány magáévá tette azzal, hogy az elnök járjon el az illetékes fórumoknál. 1900-ban Lukács újra szóvá tette a dolgot a Typographiában és sürgette az üdülőház felépítését.

A szanatórium kérdése tulajdonképpen a Rosa-jubileum alkalmával kezdett megérni s a május 27.-iki kerületi értekezleten lett minden oldalról megvitatva, mikor is a központ kiküldöttje — Peidl szaktárs — azon nézetének adott kifejezést, hogy az ügy téttessék át a központi választmányhoz, mely a kérdést országosan kezelve, hamarább juttatja a megvalósulás stádiumába.

A kerületi értekezlet ehhez hozzájárult s a košicei szaktársak Lukács Gusztávnak a Typographiában közlendő buzdító cikke kíséretében 250 forintot küldtek — mint alapot — a központi választmánynak az üdülőház céljaira.

A központi választmány dícsérendő gyorsasággal kezdett a megvalósítás munkájához, mert már a július havi választmányi ülésen Czettel Gyula elnöklete alatt egy bizottság lett kiküldve, mely bizottság szeptember 29.-én körlevélben fordult az ország nyomdászaikhoz, hogy 6 fillér fizetésére kötelezzék magukat mindaddig, míg a szükséges alap össze nem jön. A körlevél passzusa ekképen szól:

„A košicei szaktársak pendítették meg az eszmét, melynek kivitele végezt most hozzátok fordulunk. Ők repítették világgá a lelkes szózatot; építsünk üdülőhelyet sinylődő betegeink számára, ahol megadatnék nekik a mód a gyógyulásra és így a legdrágább kincs, az egészség visszaszerzésére. Az eszme szép, de kivitele nehéz. És még is meg akarjuk valósítani és meg is valósítjuk, ha ti, t. szaktársak felkaroljátok az ügyet. A kezdeményezés dicsősége legyen a košicei szaktársaké, ám a megvalósulás, a létesítés nagy művéből vegyük ki részünket mindannyian!“

Lukács Gusztáv, az eszme megpendítője már rég pihenni örök nyugodalmát; az üdülőház felépült a Quarneroi-öböl mentén 300.000 korona költséggel. Ő nem élvezett az üdülőtelepből semmit; mi sem sokkal többet. Hogy mi van a „Villa Guttenberg“-gel, nem tudjuk, de van remény arra, hogy a liquidáció alkalmával mi, szlovenszkói nyomdászok is megkapjuk a részünket belőle s avval az összeggel is siettetni tudjuk majd szlovenszkói nyomdász-szanatórium megvalósítását.

HÉZAGPÓTLÓ ÉS ÚTTÖRŐ MUNKÁLATOK AZ 1903-AS ÁRSZABÁLYMOZGALOMBAN.

A központ által a tanoncgazdálkodás ellen indított akció sikeres eredménnyel járt. Az általa küldött s a szülőkhöz intézett falragaszok és röpiratok, melyek felszólították őket, hogy gyermekeiket ne adják nyomdásztanulóknak — egyrészt a pálya egészségtelen volta, másrészt a nagy munkanélküliség miatt — alaposan, de még nem eléggé apasztotta a tanulók létszámát. A principálisok, kik a tanoncgazdálkodás révén iparkodtak vagyonthoz jutni, a falragaszok láttára, kétségbe voltak esve s a hatósághoz fordultak oltalomért. A lapok révén kiáltoztak segítségért mindenfelé — de hiába. A kosicei bizottság ilyen esetből kénytelen volt foglalkozni a — valamikor volt — Friss Ujság szerkesztőjével, ki elég vakmerően, de lehet, hogy csupa beugratásból, kritika tárgyává tette — de a kritika túlgoromba és ostoba volt — a falragaszok célját s megtámadta a kosicei nyomdászokat. A bizottság azonban hamarosan leintette az akkor még ifjú, de azóta már rég halott lapvezért.

Szervezeti életünkben nagy fordulópontot jelentett a Typographia kötelezővé tétele, mert — sajnos — ebben az időben, hasonlóan a vidék összes nyomdászvárosainak nyomdászaikhoz, a kassai szaktársak közül sokan nem tettek ebbeli kötelességüknek eleget.

Ugyancsak úgy voltunk a szakegylettel is. Azonban itt is gyökeres orvoslást jelentett a szakegyesületi tagság önkéntelenül való kötelezővé tétele. Ugyanis úgy történt a dolog, hogy az osztrák „Verband“ vezetősége a szervező-bizottsággal egyetértve azt javasolta a nemzetközi szövetséghez tartozó nyomdász-egyleteknek, hogy az 1903. évi szept. 15.-én lejáró kölcsönösségi szerződéseket a magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők segélyző-egyesületének csak azon tagjaira nézve újíttják meg, akik tagjai a szakegyesületnek is. Ezt a javaslatot az egyletek elfogadták és csak ily értelemben voltak hajlandók kölcsönösségre lépni.

Minden szövetségnek joga van ahhoz, hogy mielőtt szerződésre lépne egy másik szövetséggel, kutassa, vajjon megvannak-e az előfeltételek, melyek a szerződést kívánatossá teszik. A nyomdász-szervezetek Európaszerte egyúttal harci szervezetek, amelyek gondoskodtak és gondoskodnak tagjaik anyagi jólétéről, munkafeltételeik rendezéséről. A magyar egylet nem volt ilyen. Az önképző osztály kiharcolta öta tisztán segélyző. Ez utóbbit a szakegylet pótolja. Az anyaegylet és szakegylet együtvéve tették azt, amit a külföldi egyletek megbonthatatlan egészként képeztek. Világos ebből, hogy az anyaegylet és szakegylet csak együtvéve volt egyenrangú tényező a külföldi egyletekkel. Ezek pedig csak egyenrangú tényezőkkel voltak hajlandók szövetséges viszonyra lépni. Ehhez joguk volt és hogy e jogukkal éltek, nekünk nagy örömeinkre szolgált. Megkötötték tehát a kölcsönösségi szerződéseket, hogy azok csak oly anyaegyleti tagokra terjednek ki, akik tagjai a szakegyesületnek is. Hogy ezen szerződés csak előnyére vált a magyarországi nyomdászoknak, ezt az évtizedes példák mutatják.

A szakegyesület történetében határkövet jelent az augusztus 15. és 16.-án tartott országos kongresszus. Nem a régi mintára szabott országos tanácskozás volt ez, amennyiben nemcsak 9—10 kerület képviseltette magát, hanem minden szakegyleti csoport. A kongresszus legfontosabb szabályai voltak az árszabály végleges elfogadása és az ügykezelési szabályzat megalkotása. Ez utóbbi a helyi csoportoknak csaknem teljes autonómiát biztosított s így fokozottabb működést fejthetnek ki a köz javára.

Az 1903. év egész munkásságán vörös fonalként húzódott végig a vidéki mozgalomra való készülődés. Még a kongresszusnak az árszabályt való elfogadása előtt a munkaadók provokációja folytán — augusztus 3.-án — Aradon sztrájkba léptek a szaktársak és

három és fél napos küzdelem után érvényt szereztek az új árszabálynak. Biztató jel volt ez a többi vidéki városra, különösen Košicére, hol október 17.-én léptek mozgalomba a szaktársak. Ámde itt a Vidéki Nyomdatulajdonosok Országos Szövetségének, különösen annak elnöke, Engel Lajosnak uszítása következtében minden tárgyalást megszakítottak a nagyobb nyomdák főnökei, az egy Werfer Károly kivételével, ki az árszabályt minden szó nélkül aláírva, maga jött el személyzetéért a Nisponsky-vendéglőben volt sztrájk-tanyára. A „leghumánusabb“ munkaadókkal kellett a legelkeseredettebb harcot vívni s csupán a szaktársak összetartásának köszönhető, hogy az árszabálynak minden vonalon érvényt tudtak szerezni. Vitéz Adolf könyvkereskedő két nagy nyomdájában két hétig tartott a harc, Koczányi Béla pedig csak három hét leforgása után kényszerült aláírni az árszabályt.

Nem mulaszthatom el itt felemlítését annak a bámulatraméltó lelkesedésnek, melyet a mozgalom alkalmával a tanoncok tanusítottak, kik egytől-egyig sztrájkba léptek és a szaktársakkal az utolsó pillanatig kitartottak. Így képződött az új generáció, mely az eredményeket nem megsemmisíteni, hanem csak fokozni tudta.

A mozgalom lezajlása után két esemény volt az, amelyik nagyobb kihatással volt a szaktársakra. Az egyik az volt, hogy a Vitéz-nyomda a sztrájk miatti tehetetlen bosszújában a hat heti karrenc-idő lefelte után mindkét nyomdában a bizalmiaknak és több szaktársnak útilapút akart kötni a talpára, azonban a szaktársak egyöntetű fellépése következtében ez elmaradt, csupán egy bizalmi lépett ki önszántából.

A másik eset fájdalmasan érintette a košicei szaktársakat: Nagy Sándor szaktárs, a košicei egyesület egyik alapítója, sok időn át volt pénztárnoka, december 31.-én, 59 éves korában hirtelen elhalálozott. A szaktársak testületileg vonultak ki temetésére s ezen helyen kegyelettel adózom emlékének: mint jó szaktársnak.

A MOZGALOM UTÁN.

A mozgalom után csend borult a nyomdász-berkekbe. Minden szaktárs hozzálátott napi munkájához s kiki saját erejéhez mérten az összeség érdekében kifejtendő munkához, míg az 1904. évi május havában a budapesti bizalmiférfitestület forrongásba hozta a kassai szaktársakat. Ugyanis a központban talán hanyagságból, de semmiesetre sem tudatosan, vagy rosszakaratból 1000 korona elvonatott rendeltetésétől s emiatt a Typographia szerkesztője megvált állásától. Az ügy később elposványosodott s a košicei szaktársak az ország nyomdászaikhoz fordultak, hogy az ügyet, mint a szaktársakra roppant hátrányost, orvosolják valamiképen. A košicei szaktársak eme felszólalásának hatása hamarosan mutatkozott s nagy része volt a július 17.-ére kitűzött országos értekezlet összehívásában.

Még az országos értekezlet összehívása előtt a budapesti bizalmiférfiak a központi szervezőbizottság javaslatára a következő határozatot hozta: „A vidéki szaktársaknak mód nyújtatik az ellenőrzésre olyformán, hogy évenként kétszer más-más két város nyomdászaik közül választandó egy-egy szaktárs az állandó ellenőrző-bizottsággal egyetemben ellenőrizze a számadásokat s ennek az eredményéről a Typographiában jelentést tesz.”

Az országos értekezlet tárgyalásai meghozták a várt eredményt, de nem hosszú időre, mert csak ezután tört ki vehemensen a személyi harc és röpiratozás a szaktársak érdekeinek legnagyobb veszedelmére. Rövid idő alatt négy ízben lett hirdetve pályázat a Typographia szerkesztői állására. A harmadik pályázat eredménytelen maradt, mert a nem pályázott Peidl szaktársra esett a szavazatok majdnem fele, míg a másik fele négy részre oszlott. A budapesti bizottság erre negyedszer hirdette ki a pályázatot s a košicei szaktársak látván az áldatlan személyi harcokat, melyek az eddig elért eredményeket veszélyeztetik, az 1904. évi december hó 2.-án tartott általános nyomdászgyűlés nem akarva

sem személyek mellett, sem személyek ellen harcolni, megállapítja, hogy az 1904. évi július hó 17.-én tartott országos értekezlet óta a budapesti szervező-bizottság működésén mintegy vörös fonálként húzódik ennek a bizottságnak önkényeskedő uralma. Megállapította a nyomdászgyűlés továbbá, hogy ezen szervező-bizottságot a központ a vidék nyakába ültette. Ezen bizottság kiír pályázatokat és visszavonja azokat, leköszön és bizalmat szavaztat magának, szóval megtesz mindent, csak a szervezet érdekében semmit; továbbá élesen elítéli a budapesti bizalmiférfiak eljárását, kik a többséget egyenesen arcucsapják. Elfogadta a nyomdászgyűlés a következő határozati javaslatot: Követeli a nyomdászgyűlés, hogy a budapesti szervező-bizottság mandátumáról mondjon le és új bizottság választassék. A Typographia szerkesztői állására új pályázat irassék ki, és az új szervező-bizottság választásáig a jelenlegi szerkesztő-bizottság szerkessze a lapot. A több vidéki városból érkezett körleveleket a nyomdászgyűlés a leghatározottabban elítéli, mert ezekben személyi kultuszt űznek. Elhatározza továbbá a nyomdászgyűlés, hogy annak lefolyása cikk alakjában jelenjen meg a Typographiában.

BÉKÉT!

— Út a kibontakozásra. —

A magyarországi nyomdásztársadalomban újból kavarodás van. Ennek előidézője maga a vezetőség. Olyan kavarodás, ami páratlan a nyomdászok történetében. A július 17.-ki országos értekezlet a béke érdekében hívatott egybe és hiába is tagadnánk, a vidéki küldöttek a kítűzött napirendet a kényszer hatása alatt a vizsgáló bizottság jelentésének tudomásulvételével befejezettnek nyilvánították. Azt hittük, az országos értekezlet után a béke helyreáll s az a zavar, ami forrongásba hozta a szaktársakat, egyszersmindenkorra megszűnik s komoly, céltudatos, az általánosság javát előmozdító munka kezdetét veszi a vezetőség útján. Mit tapasztaltunk? Az ellenkezőjét. A vezetőség egyes személyek ellen a legmélyebb gyűlölet hangján indított irtóháborút, a komoly munka megállt s kezdetét vette a hivatalok után való tülekedés, ellenségeink pedig kárörvendően gyönyörködtek, hogy milyen szervezetrontó munkát végez az a vezetőség, amely után indulni kellene a szaktársaknak. Le sem tagadhatják, hogy ez a személyes harc csak a hatalom körül forog. Szabad-e így gondolkoznunk, előtérbe helyeznünk az „ént“ akkor, amidőn négy és félezer embernek sorsáért kell komolyan, önérdék nélkül cselekednünk.

A szervezőbizottság vádolja a vidéket, hogy nem respektálják a szervezőbizottság határozatait, nem tartják be a fegyelmet. S ez igaz is. De mikor a szervezőbizottság láthatja, hogy vele szemben egy nagy többség bizalmatlan, — t. i. a vidékiek meggyőződtek (?) róla, hogy az egész harc önérdékért folyik s a vidék ellentétbe jön a hozott határozatokkal, — ennek maga a vezetőség az oka. Mert fegyelemsértés-e az, ha a bizottság fegyelmet sértő határozatát a vidéki és fővárosi szaktársak túlnyomó része figyelembe nem veszi? Nem! A bizottság sokkal nagyobb fegyelemsértést követett el, mint azon szaktársak, akik olyanra szavaztak, ki a pályázatban részt nem vett. Nem szándékunk személykultuszt űzni, de igenis a szervezet érdekében követeljük a békét!

A béke pedig úgy jöhet létre, ha a bizottság a legutóbb megnyilvánult bizalmatlansággal szemben levonja a konzekvenciát, a szerkesztőválasztást újból kiírja s legyen az a szerkesztő, akik az ország szaktársainak többsége kíván. Ezzel nem azt mondjuk, hogy Peidl szaktárs legyen a szerkesztő, de azt, hogy a bizottság se jöjjön önmagával ellentétbe. Ismétlésekbe esni nem akarunk. Szabálytalanul járt el a bizottság akkor, midőn az újból kiírt pályázatot visszaszívta s pótválasztást rendelt el. Ki követett el fegyelemsértést? A szaktársak, avagy a szervezőbizottság?

Gondolkozzunk csak! Ha maga a vezetőség helytelenül jár el, elítélhető-e a tömeg, aki csak követte a helytelen úton magát a bizottságot! A bizottság vádol! Igaza van! Mi is elítéljük, hogy a vidék nem eszméért, de egyénért körlevelezik. Ámde meg kell engedni azt, hogy a többség akarata nyilvánuljon meg! A bizottság ne feledje, hogy úgy őket, mint a szerkesztőt is az ország szaktársai választják, úgy a szerkesztőt, mint a bizottságot is akkor mozdítja el helyéről a többség, amikor a bizalmatlanság megnyilvánul.

A bizottság és a fővárosi egyes szaktársak sohse fűtyüljenek a vidékre, mert könnyen megeshetik (mint most is), hogy a vidék Budapest fűtyörészésére egy éles fűttyel fog felelni, amelynek szelétől lefordulhatnak majd arról a magaslatról, ahova annak idején őket a kisebbség állította. Emlékezzünk csak! A július 17.-ki értekezet előtt a bizottság újból lett választva, egy kisebbség által s az ország szaktársainak nagy része távoltartotta magát a választásnál, amely már maga bizalmatlanság.

Az általánosság érdekében békét követelünk! Nem pillanatnyi békét és rövid időre, hogy újból kezdődjék a hecc, hanem állandó békére van szükségünk, hogy munkálkodhassunk a köz javára.

A bizottság hajoljon meg a többség akarata előtt, ne erőszakoskodjon, mert ezzel csak romba döntheti még a meglevőt is, az ilyen működés a szervezet kárára van s lássák be, hogy az önkormányzáshoz bizalom is szükséges. A kibontakozásnak meg kell történni, egyéni érdeket előtérbe helyezni nem szabad s akikre nekünk föltétlen szükségünk van, hogy mozgalmunkat céltudatosan továbbra is vezessék, azok úgy is megmaradnak helyükön, bizalmat kapnak, de általában személyharcot folytatni nem szabad, mert elhisszük, hogy féltik kiadni kezükből a hatalmat csak azért, hogy meg ne ismerjük távozásukkor tehetlenségüket.

Békét az ország nyomdászainak, mert ha továbbra is így megy a működés, mint eddig, hogy megfélemezünk a szervezetről s időt pazarolunk a veszekedésre, — elpusztulunk, elpusztulnak annyi sok munkával és áldozattal megszerzett jogaink!

Ellenségeink pedig meglegedetten dörzsölik majd kezüket a mi fejtelenségeinken.

Óhajtjuk, hogy e véleményünkhöz csatlakozzanak a szaktársak, amely egyedüli út a békés kibontakozásra. De a bizottság is ezek után tegye meg kötelességét! „A košicei szaktársak.”

A cikknek valamelyes formában meg volt a hatása. A budapesti szervezőbizottság lemondott s az új bizottság megválasztásának határidejéül 1905. január 3.-ára tűzetett ki; ugyancsak közzétetett a Typographia és Gutenberg szerkesztőjére vonatkozó pályázati hirdetmény, melynek lejáratí határideje 1905. január 1.-e volt. A pályázatnak itt ismét háttére volt, de kompromisszummal az ügy elintéztetett s a márciusi pótválasztáson Domanek István választatott meg a Typographia szerkesztőjévé. Így aztán az óhajtott béke — habár későn is — bekövetkezett, mely annak dacára, hogy csak színleges volt, megnyugtatta a forrongó nyomdásztársadalmat, elejét véve azon esetleg bekövetkezhető eseménynek, hogy e közöttünk dúló harcot a főnökök saját maguk javára kihasználják.

AZ 1905-ÖS ESEMÉNYEK S AZ 1906-OS SZTRÁJK.

Az 1905.-ik esztendőben — bár jegyzeteket erről az évről találni nem igen lehetett — két esemény az, mely élénk emlékezetében maradt a košicei szaktársaknak.

Ez év tavaszán történt, hogy egy önmagáról megfélekezett, a szervezeti életben nagy szerepet játszó szaktárs nagyobbszabású sikkasztást követett el. Elvitte úgy a košicei, mint a vidéki szaktársak által befizetett anyaeyleti illetékeket, valamint a košicei szaktársak tulajdonát képező összes pénzeket. E sajnálatos eseményt csak azért vagyok kénytelen a történeti hűség kedvéért megemlíteni, mert ezen sikkasztás következtében veszítette el

a košicei kerület autonomiáját. Elvette tőle a központ a kerületét képező 11 vármegyét s maga a város is egyszerű befizetőhellyé változott át. Ezen sikkasztásból a kerületnek semminemű kára nem származott, csupán a szaktársaknak, mert kénytelenek voltak az elsikkasztott heteket újból befizetni mint hátralékot, esetleg aki nem fizetett, törölték ezen heteit. Későbbben Košice ismét megkapta autonomiáját, de csak helyi jelleggel, amennyiben a 11 vármegye ezután a központhoz tartozott az átalakulás idejéig, Sátoraljaujhely, Sárospatak és Miskolc kivételével, melyek még ma is odatartoznak.

A másik esemény országSZerte mély megdöbbenést és gyászt okozott. 1905. aug. 22.-én a délelőtti órákban a Kassai Hirlap nyomdájában két tiszt — névleg Szártory és Bozsics — jelent meg, kik a lap akkori szerkesztőjét: Seress Imrét egy az előtti napon a lapban megjelent cikkéért kardokkal megtámadták. A nyomdaszemélyzet — amennyiben a szerkesztőség a nyomdával egyazon helyiségben volt — a megtámadott szerkesztő segítségére sietett, köztük elsőnek Klein Lipót szaktársunk, akit Szártory hadnagy gyomron szúrt. Klein szaktársunk három napi szenvedés után a košicei kórházban meghalt. Temetésén — melynél hatalmasabb és impozánsabb gyásztüntetés Košicén még nem volt — megjelentek Budapest küldöttségein kívül a környékbeli városok és ipartelepek összes munkásai, hogy a sajtószabadság eme vértanújának ravatalánál kegyeletük adóját leróhassák.

Klein szaktársunk nemcsak mint szaktárs volt az elsők egyike, hanem mint a munkásmozgalom egyik előharcosa is kivette részét minden munkából. Emléke lebegjen példakép előttünk!

1905. május 1.-én történt meg az az öröndefes esemény is, hogy a košicei nyomdászok — három szaktárs kivételével — először ünnepték teljes napon át május elsejét. Megemlítenő még az a tény is, hogy a főnökök nem emeltek semminemű kifogást május elsejének megünneplése ellen.

Az 1905.-ik esztendőT nem záránk le kellőképen, ha nem emlékeznénk meg az ez év végén végbement politikai sztrájkról. A koalíciós lapok ugyanis a munkásoknak az általános, titkos választási jog érdekében indított mozgalmát a lehető legbrutálisabban aposztrofálták, ami arra indította a budapesti koalíciós lapok személyzeteit, hogy megakadályozandó a rágalmak terjesztését, politikai sztrájkba lépnek, ami december 4.-én meg is történt. December 5.-én a košicei koalíciós lapok személyzetei is kiléptek a porondra; a mozgalom 2 napig tartott s a lapoknak azon hirlapilag tett kijelentései után, hogy a munkásmozgalmat többé támadni nem fogják, véget ért. Egyes lapok ezt a mozgalmat a sajtószabadság elleni merényletnek minősítették. Pedig a koalíciós lapoknál végbe ment sztrájk nem volt más, mint védelmi eszköz a koalíció által a népjogok ellen nap-nap után intézett vakmerő merénylete ellen.

Az 1906.-ik év ismét lesújtó csapással kezdődött: Lukács Gusztáv szaktárs, a nyomdász-szanatórium lélesítésének kezdeményezője, ki a nyomdászszervezet vezetőségében évek hosszú során buzgó tevékenységet fejtett ki, január 25.-én 33 éves korában tüdővészben elhunyt. Temetésén, mely egyházi szertartás nélkül ment végbe, megjelent a nyomdászokon kívül az öSSzmunkásság is rendkívül impozáns számban. Emlékét kegyelettel tartjuk meg.

A könyvnyomdászok Szakköre 1906. husvét ünnepén néhány mesterszedőt küldött ki a vidékre, hogy szakelőadások tartásával és nyomtatványkiállítások rendezésével segítségére legyen ama vidéki szaktársaknak, kik a megélhetés nehéz küzdelmei közepette sem tudnak letenni mesterségük szeretetéről és folytonos szakbeli fejlődést diktáló fel fogásukról. Miután Košicén több Szakköri tag volt, abban a helyzetben voltunk, hogy ily kiállító mesterszedő munkáit szemlélhettük és egy reánk nézve határozottan tanulságos szakfelolvasást meghallgathattunk. Ifj. Aigner Antal szaktárs rendezett itt kiállítást saját

munkáiból. Munkáinak egyszerűsége, finom tollrajzai, a díszítések frappánsul sikerült alkalmazása, a szöveg stílszerű elhelyezése bemutatta nekünk a sokat haladott, a tökéletes, a művészet színvonalán álló nyomdászatot.

A második szakfelolvasás és kiállítás december 9.-én volt megtartva, amikor Szabó Róbert szaktárs, a Szakkör kiküldöttje, mélyreható és tartalmas előadásában a megjelentek szaktudását nagyban fejlesztette. Különösen figyelmet érdemelt a magas- és mélynyomásról tartott ismertetése, illetve a két produktum közötti különbség magyarázata, de figyelmet érdemelt az írás fejlődéséről szóló értekezése is. A kiállított nyomtatványok pedig szaktársainkban mély nyomot hagytak.

Az 1906. év ismét az árszabálymozgalom jegyében zajlott le, amennyiben a vidéki árszabály 1906. végén járt le. A košicei szaktársak sokat foglalkoztak az árszabálykérdéssel, mert sok bizalmatlansággal figyelték a vidéki nyomdatulajdonosok csigalépteit az árszabályközösségnek az általuk megkezdett útján. Az 1906. június hó 28.-án megtartott általános nyomdászgyűlés megbízta a helyi szervezőbizottságot, hogy az árszabályra vonatkozólag kész tervvel járuljon a legközelebbi nyomdászgyűlés elé. A július hó 2.-án tartott nyomdászgyűlés pedig az országos szervezőbizottság által küldött kérdőív pontozatainak megvitatásánál a következőket javasolta:

A minimum — amennyiben az árszabály a központhoz hasonlóan — öt évre köttetik, heti 28 koronában állapítandó meg. Nappal szedett napilapoknál a minimum 2 koronával, éjjel szedett napilapoknál 4 koronával nagyobb. Deputát és számolás eltörlését kívánja. A segéd munkások fizetésének emelése 1 korona javítással állapítandó meg, amennyiben helyben majdnem valamennyi 2 éven felüli segéd munkásnő a 12 kor. fizetést eléri. A munkaidő szabályozását is óhajtja, amennyiben célszerűnek tartja a $1\frac{1}{4}$ órai uzsonaidőket s így azt $8\frac{1}{2}$ órában véli megállapítani. A tanonc-szabályzatban határozottan kiemelendő, hogy nyomdásztanonc csak az lehet, ki életének 14.-ik évét betöltötte és két középiskolát sikerrel végzett el. Meftöröknek a minimumnál legalább 2 koronával nagyobb fizetés adandó. Nem magyar időszeri lapoknál a minimum a magyar napilapokéval egyenlő legyen. Napilapoknál a már egyszer kiszedett kéziratot kihagyni nem szabad csak megfelelő segítség mellett. Május 1.-e ünnepnapnak tekintendő. — Különórázási alap marad a régi, ellenben a különóra maximuma a nappali időben 1 korona 20 fillérnél nagyobb nem lehet, vásár- és ünnepnap délután, nemkülönben éjfél után, reggel 6 óra előtt és délben dolgozott különórák maximuma 1 korona 40 fillér. Amennyiben a deputát törölni kívánjuk, különösen a helyi napilapok személyzetének számát a mozgalom előtt precizirozni szükséges. A nyomdatulajdonosok az árszabályban utasítandók, hogy helyiségeiket a higiénia szabályai szerint tartsák rendben, szellőztető készülékekkel, köpöcsészekkel stb. lássák el, hogy a munkások egészsége legalább némileg megóvassék. Munkaközvetítés a szakegylet körébe tartozik, de csakis egyleti tag veendő fel, nem tag csak a legnagyobb munkáshiány idején vehető fel, mikor is az illető az egyleti tagok sorába tartozik azonnal belépni.

Ezek voltak a követelések, melyeket a košicei szaktársak az árszabályba beveendőnek találtak.

Július 22.-én kerületi nyomdászgyűlés tartatott, melyen a központ részéről Peidl Gyula és Werner Jenő szaktársak, továbbá Balašské-Ďarmoty, Baňská-Bystrica, Ružomberok, Eger, Prešov, Lipt. Sv. Mikuláš, Levoča, Lučenec, Miskolc, Rimavská Sobota, Sárospatak, Sátoraljaujhely, Baňská-Štiavnica, Užhorod kiküldöttjei és kevés kivétellel az összes košicei szaktársak vettek részt. Az értekezleten Werner szaktárs hosszabb beszédben mutatott rá az árszabályközösség előnyeire s ismertetette a központi szervezőbizottság álláspontját. Ugyanily értelemben szólalt fel Peidl szaktárs is, azonban kiemelte, hogy a vidéki nyomdatulajdonosokkal csak akkor fogunk tárgyalásokba bocsátkozni, ha visszavonják azon

határozatukat, mely szerint a munkássegítő pénztárt (értsd susztertenyészdet) létesítenek. A kerületi értekezlet egyhangulag az árszabályközösség mellett foglalt állást s az árszabályt tárgyaló bizottságba Preusz Mór szaktársat küldte ki.

Az október 10.-én tartott általános nyomdászgyűlés a főnökökkel tárgyaló bizottságba Preusz Mór, Móderer Ferenc és Bodensteiner Béla szaktársakat küldte ki. Ugyanekkor Tomkó szaktárs jelentette, hogy a Vitéz-nyomdában munkarend készül, mely igen furcsa pontozatokat tartalmaz, kéri a nyomdászgyűlést, hogy ez ügyben intézkedjék. A nyomdászgyűlés kimondta, hogy az árszabályon kívül más munkarendet nem ismer, különben is ez ügyben a kiküldött szaktársak mondják el véleményüket a főnököknek.

Az árszabály Košicén október 17.-én minden különösebb esemény nélkül lépett életbe. Az aláírt árszabályok október 22.-én a központba lettek felküldve, Ugyanekkor Preusz szaktárs Ujhelybe és Sárospatakra utazott az árszabályt életbeléptetni. Ujhelyben az árszabály már részben elfogadtatott, csak egy nyomdában nem, ahol egy szedő és két tanonc sztrájkba lépett. A sztrájkoló tanulók Košicére hozattak.

Az új árszabály tehát életbelépett s új, főbb rendelkezések a következők voltak benne: A vidéken számolásba dolgoztatni nem szabad, a nyomdahelyiségek tisztántartása és szellőztetése, a minimumon felül díjazott munkások is javítást kapnak s végül; május elsejének megünneplésére minden nyomdai munkásnak minden levonás nélkül joga van.

Hogy a vidéki árszabály nem kis munkát adott a központi bizottságnak, az természetes. Hisz elképzelhetjük mind, valamennyien, hogy nehéz feladat volt egy ország vidéki városait úgyszólván egy időben harcba vinni. Meg kell még említenem, hogy a vidéki árszabály megteremtése csak annak volt köszönhető, hogy bizalommal viseltetett a bizottság irányában a szaktársak összessége és teljesítette azon kötelességeket és utasításokat, melyeket kapott; azonkívül fegyelmet ismerő, bátor harcossá vált valamennyi s mert felismerte a tömörülésben rejlő hatalom nagyságát s bátran vette fel a harcot a tőke uralmával.

A košicei szaktársak az októberi mozgalmat egy hatalmas csoportképpel örökítették meg, mely még ma is díszes emléktárgya az egyesületnek.

Ezután nyugodtabb napok következtek be a košicei nyomdászok életében s általában csak belső szervezetük kiépítésére fordították munkásságukat.

1907-ben alakult meg az első békéltetőbizottság, melynek tagjai voltak főnökök részéről: Werfer Károly elnök, Koczányi Béla, László Béla rendes, Maczner Samu, Katona János póttagok; munkások részéről: Madas Sándor elnök, Preusz Mór, Virág József rendes, Pollák Róbert, Grósz Ignác póttagok.

1907. október 10.-én résztvettünk az általános munkabeszüntetésben és felvonulásban. Október 10.-ke a munkások nagy napja volt Magyarországon. A szervezett munkásság letette e napon a szerszámoz, beszüntette a munkát, tüntetett a népjogok, elsősorban az általános, titkos választói jog mellett.

Ránk nyomdászokra még október 10.-nél is jelentősegteljesebb volt október 13.-ka, amikor otthonunkat, a segélyző-egyesület palotáját avatták fel Budapesten ünnepélyes keretek között, melyen a košiceieket Stier Béla képviselte.

1908. januárjában Auegenfeld Miksa tartott felolvasást és kiállítást a Szakkör részéről, mely felolvasás és kiállítás felejthetetlen emlékeket hagyott hátra a košicei szaktársak körében.

1908-ban a nagy drágaság következtében a košicei szaktársak a drágasági pótlék megadása iránt indítottak mozgalmat, melyet a főnökök azzal tagadtak meg, hogy elismerik ugyan a horribilis drágaságot, de a rossz pénzügyi helyzetre való tekintetből lehetetlen megadni kérésünket. Később azonban Koczányi Béla nyomdatulajdonos megadta személy-

zetének ezt, ami arra készítette a többi főnököt, hogy hosszabb idő után, de mégis teljesítették jogos kérelmét.

Ez évben kellett blokálni a Szt. Erzsébet-nyomdát, mely aztán sok éven keresztül elég bajt és kellemetlenséget okozott. Ma már megint együtt járjuk a nyomorúság rögös, de tisztességes útját.

1908. december 6.-án rendkívüli pártgyűlés volt Budapesten. Ezen pártgyűlés azért történelmi jelentőségű, mert elfogadott határozati javaslatában kimondotta a plurális választói jog elleni leghevesebb harcot, esetleg alkalmas pillanatban a politikai tömegsztrájkot, amely december 31.-én be is következett, amikor Andrássy belügyminiszter a vas- és fémmunkások szövetségét és a famunkások budapesti szakosztályának működését felfüggesztette. A budapesti nyomdászok is kivették részüket a 24 óráig tartó munkaszünetelésben. Mindezeket pedig azért mondom el, mert a rendkívüli pártgyűlésen a košicei szaktársakat Preusz szaktárs képviselte és adta hozzájárulását a tömegsztrájk kimondásához.

1909. február 14.-én örömnappal ültünk a városháza dísztermében abból az alkalmából, hogy Ström Bernát szaktársunk 50 évig mint betűszedő dolgozott. A košicei nyomdászok nevében Horváth Fülöp szaktárs gyönyörűen megkonstruált beszédben méltatta Ström Bernát 50 évi munkálkodását, ki segélyező-egyesületünknek egyik megalapítója is volt. Majd a szervezetek és testületek kiküldöttjei üdvözölték a jubiléumot. Végül elnöklő Rosa szaktárs átadta az ünnepeltnek a košicei szaktársak ajándékát: egy értékes pecsétgyűrűt és egy mindnyájunk által aláírt gyönyörű kivitelben elkészített emléklapot; a központi segélyezőegyesület ajándékát: három darab 20 koronás aranyat s a tisztelői által felajánlott többrendbeli értékes ajándéktárgyat. Este a Royal-étteremben több mint 100 terítékes lakoma volt, melyen a felkészöntők egész raja hangzott el az ünnepeltet életve.

Ström Bernát szaktársunk azok közé tartozott, kik csendes munkával járulnak az alkotás nagy művéhez s ezért is megérdemelte a szaktársak lelkes ünneplését.

Ström szaktársunk nem sokkal érte túl ünnepeltetését, mert ugyanez év november havában 65 éves korában elhalt. A szaktársak általános részvéte kísérte utolsó útjára az öreg szaktársat.

1909. elején a Typographia szerkesztői állására pályázat lett kiírva, mely állásra a nyomdászgyűlés felhívása folytán Preusz szaktársunk is beadta pályázatát s február hó 22.-én négy pályázó közül abszolút többséggel Preusz választotta meg szerkesztőnek s a Typographia március 5.-ki száma már az ő ellenjegyzése mellett jelent meg. Örömmel és büszkeséggel, de egyúttal fájdalommal váltunk meg tőle, mert távozásával nagy űrt hagyott hátra a szervezés nagy munkájában.

AZ 1910. ÉVI MOZGALOM S AZ UTÁNA KÖVETKEZŐ ESEMÉNYEK.

Az 1909. augusztus hó 22.-én tartott kongresszus kimondta, hogy a vidéki árszabályt 1910. június 10.-re felmondja s ezt december 10.-én meg is tette. Az országos szervezőbizottság megtette az előkészületeket az árszabály kidolgozására. A kerületi értekezleteken megválasztották azokat a szaktársakat, kik az új árszabályt a vidéki főnökökkel letárgyalják.

Košicéről ezen bizottságba Erlich Jakab szaktárs küldetett ki. A közös tárgyalások május 5.-én kezdődtek Budapesten s május 8.-án eredménytelenül végződtek. A megszakadt tárgyalások május 20.-án folytatódtak, de a megegyezés a főnökök állásfoglalása miatt lehetetlenné vált. A bizottság május 21.-én egyoldaluan állapította meg az árszabályt s nem várva be annak lejártát, harcba szólította a nyomdai munkásságot.

Az utasítás értelmében a košicei bizottság május 22.-én benyújtotta a főnököknek az oktroj-árszabályt s a főnökök azt még a határidő lejártá előtt aláírták s így kenyértörésre nem került a sor.

Az árszabály 8 évre lett megkötve háromszor 2 koronával való emelkedéssel, vagyis 1912-ben, 1914-ben és 1916-ban.

A június hó 14.-én tartott általános nyomdászgyűlés nem akarta tudomásul venni az árszabályt s indítvány tétetett, hogy az országos szervezőbizottságnak és a küldötteknek rosszaság fejeztessék ki. Hosszas vita után, tekintettel arra, hogy a bevégzett tény után hiábavaló volt minden fellépés s mert hiszen az árszabályt tárgyaló és keresztülvívó bizottság az adott körülmények között jobbat nem csinálhatott, az indítvány elvetetett.

Az 1910-es árszabály-tárgyalással kapcsolatban meg kell emlékezni Móderer Ferenc szaktársunkról — ki a május hó 5.—8.-ig az árszabályt tárgyaló bizottságnak jegyzője volt — s aki május hó 15.-én Temesvárott öngyilkosság következtében elhunyt. Móderer szaktársban egy fejlődőképes, agilis harcost veszített a nyomdásztársadalom. Košicén tanult, Košicén vett részt először a mozgalomban, majd Budapestre került s rövid idő alatt annyira megkedvelték a szaktársak, hogy bizottsági tagul választották. Majd Temesvárra került, hol a csoport elnöke és érdemes vezetője volt a szaktársaknak. Fiatalon, 26 éves korában a Béga hullámai közt végezte sokat ígérő életét. Megérdemli, hogy tisztelettel adózzunk emlékének.

Mint fentebb említve volt, az árszabály értelmében minden második évben, így 1912. évben is esedékessé vált a 2 korona béremelés június hó 10.-én. A košicei szaktársak — tekintettel a nagymérvű drágaságra — 1912. február hó 23.-án arra kérték a košicei munkaadókat, hogy a június 10.-én esedékes 2 koronákat már most adják meg. A főnökök a következő indokolással utasították vissza ezen kérelmet: „A főnökök nem tartották teljesíthetőnek ezen kérelmet, mert az árszabályban kollektíve megkötött szerződést parciálisan megváltoztatni szolidaritás szempontjából nem áll módjukban. A drágasággal való indoklást sem fogadhatják el most, amikor már a hideg téli időt a verőfényes tavasz váltja fel.”

Megjegyezni kívánom, hogy már a košiceiek ezen kérelme előtt a Vidéki Nyomdatulajdonosok Országos Szövetségében tekintélyes szerepet játszó Mayer Rezső nagybecskereki, Klein Samu miskolci nyomdatulajdonosok folyósították személyzeteiknek a 2 koronákat s ezek nem vétettek a kari szolidaritás ellen.

1912. augusztus hó 23.-26.-ig tartott országos szakszervezeti és szakegyleti kongresszuson, valamint 27.-én a magyarországi nyomdász segélyező-egyesület 50 éves jubileumán a kassai szaktársakat Tomkó József, a szakegyesület akkori elnöke képviselte s tevékeny részt vett a kongresszus munkájában.

A košicei szaktársak a Typographiában megjelent a Király Albert és Redlinger Adolf szaktársak cikkein felbuzdulva, 1912.-ben megalakították a Természetbarátok Turistaegyesületének košicei csoportját Weissenstein Zsigmond szaktárs elnöklete alatt. Ez a csoport később egy nyomdászok által nagyrabecsült férfiu: Békefy Adolf vezetése alatt naggyá fejlődött olyannyira, hogy 1914.-ben a Wozdrska-tetőn már menedékházat is létesített, melynek 1914. június hó 28—29.-iki felavatásán a budapesti természetbarát szaktársak és szaktársnők mintegy 50-en — a miskolci, egri, eperjesi szaktársak is igen szép számmal voltak képviselve. A menház fennállásának 10.-ik évfordulóját ez év június hó 29.-én nagy ünnepélyességek közepette fogjuk megünnepelni. Itt említsem meg még azt is, hogy a szaktársak a természetbarátok által létesítendő üdülőhely javára 1000 koronát adományoztak.

1913-ban Maurer Dezső szaktárs, budapesti munkaközvetítő részvétele mellett megalakult a košicei munkaközvetítő, melynek első közvetítője Zsuppán László, tagjai: Stier Béla, Tomkó József, Virág József, Mihalovics Jenő, jegyzője Széll Ferencz szaktárs volt.

1914. június hó 29.-én a menház felavatásáról lejövet az abosi vasúti állomás épületén fekete lobogót láttunk. Az akkor érkezett lapokból megtudtuk mi történt s azt is éreztük valamennyien, hogy mi lesz ennek a következménye.

Augusztus 1.-én bevonultak a szaktársak katonának s ettől a naptól kezdve 1918. november hó végéig nincs miről írni, hacsak nem a vésről, a nyomorról, keserűségről, a gesztenyéből sült kenyérről s a sorbanállás könnyeket fakasztó siralmas voltáról. De mindazonáltal nem szabad megfeledkeznünk az itthonmaradt szaktársak ama nagylelkű cselekményéről, hogy nem feledkeztek meg a hadbavonultak családjairól s keserves keresményük félrerakott filléreiből segélyezték azokat nagy elhagyatottságukban. A nemes tett önmagát dícséri!

1918-ban visszaálltunk — már akik visszajöttünk — a szekrényekhez, a sajtókhoz s felvettük 6 órai munkaidő mellett a mindennapi falatért a robotot s 1918. december hó 29.-ig — a megszállás napjáig — összeköttetésben maradtunk volt központunkkal; a budapesti anyaegyesülettel.

Innen kezdődik elhagyatottságunk. Dolgoztunk, raktuk félre a filléreket, míg valami helyzet adódik. 1919-ben felküldtük Koleszár János szaktársunkat még egyszer Budapestre elszámolás céljából. Ez volt utolsó hivatalos funkciónk volt anyaegyesületünkkel s ettől kezdve szétváltak útjaink.

1919. januárjában Leszt Adolf szaktársunk indítványára s nagy anyagi hozzájárulásával saját tánctermben a hadbavonultak visszatértének öröme nagy családi társasvacsorát rendeztünk, ahol egymás viszontlátásának örvendtünk s elparentáltuk a harctéren elesett Rottmann Lipót, Schmidt Vilmos, Madas Sándor s az orosz fogságban elhalt Molitorisz Dániel szaktársunkat.

1919-ben és 20-ban Košice önállóan cselekedett s javított anyagi helyzetén a lehetőséghez képest.

1919. augusztus havában megindították bratislavai szaktársaink az összekötőkapcsot, a háromnyelvű „Közlemények“-et, majd Typographiát s az összeköttetés révén létrejött a szeptember hó 7. és 8.-án Ružomberokban megtartott kongresszus, melyen Prágából Němeček s több szaktárs s a prágai dalárda, Szlovenszko összes városaiból a szaktársak s Košicéről Banekovics, Drab Sándor és Rosenberg szaktársak vettek részt. Ez a kongresszus volt az első lépés valamelyes helyzetet teremteni, mindazonáltal végleges döntés nem történt.

1919. december hó 8.-án ünnepelte a bratislavai egyesület fennállásának 50.-ik esztendejét, mely ünnepélyes alkalomból kifolyólag a bratislavai szaktársak megakarták alakítani a szlovenszkoói egyesületet.

A december hó 8. és 9.-ki ünnepélyen a košicei szaktársakat Benekovics György és idb. Mihalovics Jenő szaktársak képviselték.

Az első napon folyt le a minden tekintetben impozánsan fényes jubileumi ünnepély, míg másnap kellett volna a megalakulásnak megtörténnie, de tekintettel ama körülményre, hogy a megalakulásra vonatkozó munkálatok teljesen bevégezve nem voltak, továbbá, mert a vidéket csupán Košice, Prešov és Trnava képviselték, maguk a košicei szaktársak voltak leginkább a megalakítás ellen. Hosszas vita után egy 13-as bizottság küldetett ki a munkálatok végleges elintézésére.

Minden ment tovább a maga útján. A košicei szaktársak azonban látva azt, hogy ez így tovább nem mehet, az akkori szervező-bizottság a valamelyes helyzet megteremtése céljából s megbeszélés végett meghívta az akkor Užhorodon tartózkodó Preusz szaktársat, Preusz szaktárs örömmel tett eme felhívásnak eleget s a beható megbeszélésnek eredményeképp a Typographiában egy irányt szabó cikk jelent meg. E cikk megjelenése után a 13-as bizottság is lázas munkának vetette magát s munkájának eredménye a június 27.—29.-én Žilínán megtartott kongresszus volt.

E kongresszuson Szlovenszko nyomdászain kívül a prágai nyomdászegyesületet Němeček, a morvaországit Formanek szaktárs képviselték, vendégül mint a magyarországi

Typographia volt szerkesztőjét és a magyar egyesületek ügyvitelének alapos ismerőjét, Preusz szaktársát is meghívták. Košicét Banekovics és Stier képviselték. Három napos tanácskozás eredményeként megalakult a Szlovenszkói és Podkarpatská Rusi nyomdászok Egyesülete.

E naptól kezdődik a szlovenszkói nyomdászok Egyesületének működése, mely az 1921. évi május hó 15. és 16.-án tartott ružomberoki évi közgyűlés után bekapcsolódott a csehszlovák nyomdászszövetségbe s mi košiceiek minden tőlünk telhető erőnkkel, tudásunkkal és energiáinkkal támogatjuk a központi vezetőséget, hogy úgy az erkölcsi, mint anyagi javainkat előmozdító szlovenszkói nyomdászegyesület mindjobban felelhessen meg eléje tűzött nemes és magasztos céljainak.

Ez volna a košicei nyomdászegyesület 50 éves rövid története.

Mi pedig szaktársak és szaktársnők, midőn átsíklunk az első félszázadon és bevitorlázunk a második félszázad ismeretlen óceánjába, tegyünk félre minden személyi és egyéni ellentétet, fogjunk testvéri kezet a gazdasági harcban, mert a tőke szívtelen, könyörtelen; hiába kopogtatunk nála az irgalmasság kapuján, az embertelenség dorongjával vág fejbe. Kart karba téve, összetett erővel tegyük naggyá, hatalmassá, erőssé szervezetünket, egyesületünket, hogy annál sikeresebben vehessünk részt a tőke elleni küzdelemben s utódaink annak temetésén!

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár